

فصل اوّل: مسائل مربوط به محاسبه و پرداخت خمس.....	2
وجوب فوری پرداخت خمس.....	2
کافی نبودن کنار گذاشتن خمس.....	3
نحوه‌ی محاسبه و پرداخت خمس.....	4
مخلوط شدن مال متعلّق خمس با غیر آن.....	10
سال مالی.....	12
ولی امر خمس.....	15
مصالحه‌ی خمس، مهلت گرفتن و دست‌گردان کردن.....	17
توکیل در پرداخت خمس.....	20
نکات و چکیده‌ی فصل اول.....	21
فصل دوّم: موارد وجوب خمس.....	22
1. درآمد اضافه بر مؤونه.....	22
مال قرض داده شده.....	25
2. سرمایه و سود آن.....	28
3. مال حلال مخلوط با حرام.....	36
4. معدن.....	37
5. گنج پیدا شده.....	38
نکات و چکیده‌ی فصل دوم.....	39
فصل سوّم: مستثنیات خمس.....	41
1. مال به دست آمده از راه هبه (هدیه).....	41
2. مهریه.....	45
3. ارث.....	46
4. مال به دست آمده از طریق وقف.....	47
5. مال به دست آمده از نفقه.....	48
6. مال به دست آمده از راه بیمه.....	49
7. دیه.....	50
8. اموال مخمس.....	51
9. مال صرف شده در مؤونه.....	52
10. دین و مال قرضی.....	63
11. مال مورد نیاز مُبرّم برای مؤونه در آینده‌ای نزدیک.....	67
نکات و چکیده‌ی فصل سوم.....	69
فصل چهارم: مصارف خمس و مستحقین آن.....	71
نکات و چکیده‌ی فصل چهارم.....	74
فصل پنجم: تصرّف در اموال بعد از تعلّق خمس.....	75
نکات و چکیده‌ی فصل پنجم.....	77
فصل ششم: متفرّقات خمس.....	78
خمس افراد نابالغ و مجنون.....	80
نکات و چکیده‌ی فصل ششم.....	81

وجوب فوری پرداخت خمس

معنای فوریت در وجوب پرداخت خمس

س1. آیا پرداخت خمس واجب فوری است؟ یعنی اگر شخص، سر سال خمسی، خمس اموالش را جدا نموده باشد، آیا لازم است همان وقت آن را به مرجع خود تحویل دهد یا اینکه فاصله ی بین جدا کردن و پرداخت کردن اگر متعارف باشد، اشکال ندارد؟

جواب: پرداخت خمس فوریت دارد و اگر پرداخت فوری مشکل است می تواند تا زمان امکان پرداخت، از طریق تماس تلفنی اجازه بگیرد.

تأخیر در ادای خمس

س2. تأخیر پرداخت خمس تا سال آینده چه حکمی دارد؟

جواب: تأخیر پرداخت خمس از سال خمسی به سال دیگر جایز نیست، هرچند هر وقت آن را بپردازد ادای بدهی حاصل می شود.

س3. آیا به خمسی که با تأخیر پرداخت شود جریمه تعلق می گیرد؟

جواب: اگر خمس سال قبل از درآمد سال جدید پرداخت شود، واجب است که خمس درآمد سال جدید که به عنوان خمس پرداخت می شود نیز پرداخت شود.⁽¹⁾

1. یعنی اگر بخواهد با درآمد امسال، خمس سال قبلی را بدهد باید ابتدا پولی که با آن می خواهد خمس سال قبل را پرداخت کند را تخمیس نماید. مثلاً اگر خمس سال قبل 20 هزار تومان بوده است و بخواهد با 25 هزار تومانی که امسال به دست آورده است، خمس سال قبل را بدهد، ابتدا باید 5 هزار تومان از 25 هزار تومان را به عنوان خمس بدهد و سپس با 20 هزار تومان باقیمانده، خمس سال قبل را بدهد.

کافی نبودن کنار گذاشتن خمس

تسریع در پرداخت سهمین

س4. آیا بعد از رسیدن سال خمس می توان خمس را از منفعت استثنا نمود و تا مدت کوتاهی (مثلاً دو هفته) که نماینده را ببیند، نزد خود نگه دارد؟

جواب: باید سر سال پردازید مگر دسترسی نداشته باشید و جدا ساختن، مجوزی برای تأخیر در پرداخت خمس نمی شود.

استفاده از مبلغ خمس کنار گذاشته شده

س5. اینجانب در ابتدای سال خمس، خمس خود را کنار گذاشته ولی مقداری از آن را استفاده کردم به این شرط که بعداً سر جایش بگذارم. آیا این حبس حساب می شود اگر حبس حساب می شود وظیفه ی من چیست؟

جواب: به طور کلی تکلیف به ادای خمس با کنار گذاشتن ساقط نمی شود، بنابراین تصرف در آن مال کنار گذاشته شده حکم تصرف در بقیه ی درآمد را دارد و باید، در سر سال خمس مقدار خمس را به ولی امر خمس و یا نماینده ی او در امر وجوهات، پرداخت نموده و یا کسب مهلت نماید.

س6. سال گذشته مقداری پول جهت خمس جدا کرده بودم تا در قم به دفتر مقام معظم رهبری بدهم ولی در شهرستان بابت معامله ی خانه به عنوان بیعانه به بنگاهی پرداختم ؛ حال آیا این پول عین پول غیرمخمس بوده و این معامله با این وصف به اجازه ی معظم له نیازمند است.

جواب: معامله یاد شده اشکال ندارد ولی تأخیر در پرداخت خمس بدون اجازه گرفتن از ولیّ امر خمس، جایز نیست .

به دست آوردن پول هنگفت قبل از سال خمسی

س7. کسی که سال خمسی اش نزدیک است و یکباره پول هنگفتی که مورد نیاز است به دست می آورد (از محل کسب و رهن منزل) آیا برای این پول می تواند یک سال خمسی جدا در نظر بگیرد یا باید در پایان همان سال خمسش را بدهد؟

جواب: با مجموع درآمد همان سال روی هم حساب می شود و در زائد بر مؤونه⁽¹⁾ خمس دارد، ولی پولی که به اسم رهن منزل از مستأجر گرفته، در واقع قرض است و خمس ندارد.

خمس جداگانه برای هر درآمدی

س8. آیا کسی که برای هر یک از درآمدهای خود سال خمسی جداگانه ای قرار داده، الف- جایز است خمس سودی را که سر سال خمسی آن رسیده، از سودهای دیگری که سال بر آنها نگذشته است، بپردازد؟ ب- در صورتی که بداند این درآمدها به طور کامل تا پایان سال باقی می مانند و چیزی از آنها صرف مؤونه نمی شود، چه حکمی دارد؟

(ج)

الف. هرگاه بخواهد خمس منفعت یک کسب را از درآمد کسب دیگر بپردازد، باید خمس مبلغ پرداختی را نیز بپردازد.

ب. درآمدهایی که چیزی از آن به مصرف هزینه های زندگی نمی رسد، مخیر است بین اینکه خمس آن را هنگام حصول آن بپردازد یا تا رسیدن سال خمسی، صبر کند.

محاسبه ی خمس توسط خود مکلف

س9. آیا انسان می تواند خودش خمس مالش را حساب نموده و سپس آنچه را بر او واجب است به وکلای جنابعالی بپردازد؟

جواب: اشکال ندارد.

پرداخت خمس زمین از درآمد غیرمخمس

س10. فردی ملکی (خانه یا زمین) دارد که خمس به آن تعلق گرفته است، آیا می تواند خمس آن را از درآمد سال بپردازد؟ یا اینکه واجب است اول خمس سود را بدهد و سپس خمس ملک را از سود مخمس پرداخت کند؟

جواب: اگر بخواهد خمس آن را از درآمد سال بپردازد، واجب است که خمس مبلغ پرداختی بابت خمس را نیز بپردازد.

جبران کمبود بعضی از اموال با زیادی اموال دیگر

س11. سال قبل اقدام به محاسبه ی اموال و تعیین سال خمسی برای خودم نمودم، در آن زمان نود و هشت رأس گوسفند که خمس آنها داده شده بود و همچنین مقداری پول نقد و یک موتورسیکلت داشتم. گوسفندان من بر اثر فروش تدریجی آنها کم شده، ولی پول نقدم زیاد شده است. در حال حاضر شصت رأس گوسفند و مقداری پول نقد دارم، آیا پرداخت خمس این پول بر من واجب است یا اینکه فقط باید خمس مقدار زیادی آن را بدهم؟

جواب: اگر مجموع قیمت گوسفندهای موجود با اموال نقدی که دارید، بیشتر از مجموع قیمت نود و هشت رأس گوسفند با پول نقدی باشد که قبلاً خمس آن را پرداخت کرده اید، مقدار زائد خمس دارد.

خرید مایحتاج خانه با پول مخمس

س12. اگر فردی با دریافت هر درآمدی، خمس آن را بپردازد آیا اگر با آن پول وسایل زندگی مانند خوراک و پوشاک و کتاب و... تهیه کند، در صورتی که از سال بگذرد به آنها خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

جواب: خمس تعلق نمی گیرد.

سهام سقوط کرده در بورس

س13. من دو سال پیش وامی به مبلغ پنج میلیون تومان گرفتم و با آن سهام خریدم ولی پس از خرید، ارزش سهام کاهش یافت و حدود سه میلیون تومان گشت و اقساط وام هم تمام شد، حالا سؤال این است که من باید خمس پنج میلیون را بدهم یا سه میلیون؟

جواب: اگر قبل از رسیدن سر سال خمسی اول سهام 3 میلیون شده است تا سر سال خمس اول اقساط پرداخت شده بیشتر از 3 میلیون نبوده است، خمس سه میلیون کفایت می کند.

مقایسه ی موجودی های هر سال با سال بعد برای پرداخت خمس

س14. روش محاسبه ی خمس اینجانب تاکنون به صورت زیر بوده است: ابتدای سال خمسی را اولین درآمد مشخص نمودم، سپس هر سال آنچه موجودی ریالی و خوراکی و... مصرف نشده بود محاسبه و با موجودی سال گذشته مقایسه می نمودم و آنچه اضافه شده بود خمس آن را پرداخت می نموده ام، آیا این روش صحیح بوده است یا نه؟

جواب: روش مذکور در صورتی که موجودی های گذشته نمانده و مصرف شده باشد، صحیح نیست و باید تمام موجودی بدون کسر چیزی محاسبه شود.

پرداخت خمس زمین از خود زمین

س15. برای پرداخت خمس نمی خواهم منتظر بمانم که ملک به فروش برود الآن یک قسمت از ملک را می خواهم خمس بدهم در زمان فروش ملک، قیمت افزایش یافته، ملک واگذار شده بابت خمس را به چه نرخ حساب کنم؟

جواب: می توانید خود زمین را با اجازه ی نماینده ی مرجع به قیمتی که فعلاً می خرد بابت خمس حساب کنید.

چک صادرشده در روز سال خمسی

س16. اگر شخص چکی صادر کند که موعد آن همان روز سال خمسی است، باید مبلغ چک را در محاسبه ی میزان خمس کدام سال وارد نماید؟

جواب: اگر بابت بدهی مؤونه ی همان سال درآمد باشد، می تواند استثنا کند.

محاسبه ی خمس میت

س17. اگر شخصی در اثناء سال خمسی از دنیا برود تخمیس ریح بین سال با وجود داشتن صغار واجب است یا نه؟

جواب: همان موقع مرگ، آخر سال او محسوب می شود و باید خمس درآمد آن سال پرداخت شود.

طریقه ی محاسبه ی خمس کالاهای مغازه

س18. خواهشمندم آسان ترین راه ممکن برای پرداخت خمس توسط صاحب مغازه را بیان فرمایید.

جواب: هر چه کالا و پول نقد دارد، در سر سال خمسی حساب کرده و قیمت گذاری می کند و سپس

مجموعه ی آن را با سرمایه ی اصلی می سنجد، اگر چیزی اضافه بر سرمایه موجود باشد، سود محسوب می شود و به آن خمس تعلق می گیرد.

س19. تعیین قیمت کالاهای موجود در مغازه، هنگام حساب سال خمسی، مشکل است، چگونه باید آن را حساب کرد؟

جواب: تعیین قیمت اجناس موجود در مغازه به هر صورت ممکن هرچند با تخمین، برای محاسبه ی درآمد سال که باید خمس آن پرداخت شود، واجب است.

س20. من صاحب مغازه ای هستم که هر سال پول نقد و جنس های خود را محاسبه می کنم و چون بعضی از کالاها تا آخر سال خمسی فروخته نمی شود، آیا پرداخت خمس آن در آخر سال و قبل از فروش واجب است یا اینکه باید بعد از فروش، خمس آنها پرداخت شود؟ اگر خمس کالا را بدهم و سپس آن را بفروشم، چگونه باید در سال آینده محاسبه کنم؟ و اگر آن را به فروش نرسانم و قیمت آن تغییر کند، چه حکمی دارد؟

جواب: کالایی که تا سر سال فروخته نشده و مشتری برای خرید آن پیدا نشده است، در حال حاضر پرداخت خمس افزایش قیمت آن واجب نیست بلکه سود حاصل از فروش آن در آینده از سود سال فروش محسوب می شود، ولی کالایی که افزایش قیمت پیدا کرده و کسی هست که در طول سال آن را بخرد، ولی شما برای اینکه سود بیشتری ببرید، آن را تا پایان سال نفروخته اید، باید با رسیدن سال خمسی، خمس افزایش قیمت آن را بپردازید و در این صورت آن کالا به قیمتی که در سر سال خمسی ارزیابی شده و خمس افزایش قیمت آن پرداخت شده، در سال آینده استثنای آن می شود.

س21. کاسبی هستم که نزدیک یک سال و سه ماه هست که کسبم را شروع کرده ام. چندین سؤال پیرامون مسأله ی خمس داشتم:

1. آیا به جنسی که یک سال است خریداری نموده و در انبار مانده و فروش نرفته است و به قولی بنجل شده و باید حتی زیر قیمت خرید رد شود و در واقع ضرر کاسب محسوب می شود هم خمس تعلق می گیرد؟
2. آیا اگر امروز جنسی را خریداری نموده و فردا سال خمسی من باشد به این جنس خمس تعلق می گیرد یا باید یک سال بگذرد؟
3. اگر جنس به صورت چکی مثلاً پول آن برای شش ماه دیگر باشد چطور؟ در واقع سرمایه از آن کس دیگری باشد؟
4. اگر خمس اصل سرمایه را داده باشم مثلاً اصل سرمایه 10 میلیون باشد و پول آن یا هدیه باشد یا خمس آن را پرداخت کرده باشم و در گردش باشد باز هم به اجناسی که سر سال خمسی باقی می ماند، خمس تعلق می گیرد؟

جواب:

- 1) اگر از درآمد کسب خریداری شده باشد، سر سال خمسی به قیمتی که امکان فروش دارد، خمس دارد.
- 2) اگر از درآمد کسب خریداری شده، سر سال خمسی باید خمس آن را بپردازید.
- 3) اگر هیچ مقدار آن تا سر سال خمسی پرداخت نشده باشد، خمس ندارد وگرنه به مقداری که پرداخت شده است، خمس دارد.
- 4) در فرض سؤال تا حد 10 میلیون خمس به آن تعلق نمی گیرد.

استثنای مالی که متعلق خمس نیست از سرمایه ی مخلوط با آن

س22. اگر مالی که خمس ندارد مانند جایزه و مانند آن، با سرمایه مخلوط شود، آیا در پایان سال خمسی، جایز است که آن را از سرمایه استثنای آن کرد و سپس خمس بقیه اموال را پرداخت؟

جواب: استثنای آن اشکال ندارد.

کالاهای نسبه داده شده

س23. سه سال پیش مغازه ای را با مالی که خمس آن پرداخت شده، افتتاح کردم و سر سال خمسی ام هم پایان سال شمسی یعنی شب عید نوروز است و تاکنون هرگاه سر سال خمسی ام رسیده، مشاهده کرده ام که همه ی سرمایه ام به صورت قرض بر عهده ی مردم است و در عین حال خودم هم مبلغ زیادی

بدهکارم. امیدواریم ما را نسبت به تکلیفمان راهنمایی فرمایید.

جواب: اگر سر سال خمس چیزى از سرمایه و سود نزد شما نباشد و یا چیزی بر سرمایه ی شما افزوده نشده باشد، پرداخت خمس بر شما واجب نیست و طلبهای شما که ناشی از فروش نسبه ی کالا به مردم است، جزء درآمد سالی محسوب می شود که آنها را دریافت می کنید.

کسر کردن بدهیها از سرمایه

س24. من مالک مالی هستم که مقداری از آن نقد و مقدار دیگر به صورت قرض الحسنه نزد بعضی از افراد است و از طرفی به علت خرید زمین مسکونی در سال قبل مقروض هستم و باید یکی از چک های آن را چند ماه دیگر بپردازم، آیا جایز است بدهی زمین را از مبلغ مذکور (نقد و قرض الحسنه) کم کنم و خمس باقی مانده را بپردازم؟ همچنین آیا زمینی که برای سکونت خریداری شده، خمس دارد؟

جواب: مالی که از درآمد سال به بعضی افراد قرض داده اید، اگر تا سر سال خمس قابل وصول نباشد، پرداخت خمس آن تا وصول نشده است، واجب نیست و اموالی که از درآمد سال در دست شماست جایز است که از آن، قبل از رسیدن سر سال خمس، بدهی خود را که مهلت آن چند ماه دیگر می رسد، بپردازید، ولی اگر در بین سال آن را در ادای قرض مصرف نکنید و سر سال خمس شما برسد، نمی توانید قرض خود را از آن مبلغ استثنا کنید، بلکه واجب است خمس همه ی آن را بپردازید. ولی اگر بنا دارید تمام یا قسمتی از آن را در آینده ی نزدیک صرف ادای بدهی خود نمایید و چنانچه بخواهید خمس آن را بپردازید، باقی مانده برای ادای بدهی کافی نیست و از این بابت در زحمت و مشقت قرار می گیرید، در این صورت پرداخت خمس آنچه را که می خواهید صرف ادای بدهی نمایید، واجب نیست. اما زمینی که برای سکونت مورد نیاز از درآمد بین سال تهیه می شود، خمس ندارد.

خمس شخص همیشه بدهکار

س25. شخصی حساب سال برای خمس نداشته و اکنون تصمیم گرفته است که حساب سال داشته باشد، وی که از ابتدای ازدواج تا به حال بدهکار بوده است، خمس خود را چگونه محاسبه کند؟

جواب: اگر از گذشته تا به حال درآمدی بیشتر از مخارج زندگی نداشته، نسبت به گذشته چیزی بر عهده ی او نیست.

اجتماع چند عنوان از عناوین وجوب خمس

س26. اگر کسی سر سال خمس اش رسید و مالش مخلوط به حرام بود و از طرفی منفعت کسب هم داشت و نیز می خواهد که مقداری از اموالش را سرمایه ی تجارت برای کارهای دیگر قرار دهد آیا این فرد باید این اموال را 3 بار تخمیس کند؟

جواب: یک خمس برای مخلوط به حرام بودن بدهد و یک خمس هم برای درآمد سال که از مخارج اضافه آمده است و اگر پس از تخمیس همین مال مخمس را سرمایه قرار دهد، خمس ندارد.

پرداخت خمس از غیرمال متعلق خمس

س27. آیا اگر کسی مقداری پول در حساب قرض الحسنه داشته باشد و خمس به او تعلق بگیرد ولی به آن پول دست نزنند و از پولی که نزد خودش است بخواهد خمس آن را بدهد، وظیفه اش چیست؟

جواب: اگر پولی که نزد اوست متعلق خمس نباشد اشکال ندارد ولی اگر آن پول هم از درآمد و متعلق خمس است، باید خمس آن پول را نیز پرداخت کند.

پرداخت پول خمس مواد خوراکی

س28. آیا می شود خمس مواد خوردنی را به صورت پول حساب کرد و داد یا باید مثلاً همان برنج را داد؟

جواب: مانع ندارد و لازم نیست که خمس از همان مال پرداخت شود.

پرداخت بدهی خمس از درآمد سال جدید

س29. اینجانب در محاسبات خمس سال گذشته، مبلغی را بدهکار شدم و در طول سال، مقداری از آن بدهی را پرداخت کرده ام. آیا باقی مانده ی بدهی فوق جزء مؤونه محسوب می شود یا خیر؟

جواب: آن بدهی جزء مؤونه ی سال جدید محسوب نمی شود و باید خمس هر مقدار از درآمد خود را که صرف ادای خمس سال قبل کرده اید پرداخت نمایید.

محاسبه ی خمس برای اولین بار

س30. فردی برای اولین بار می خواهد خمس اموالش را حساب کند، خانه ی مسکونی که نمی داند با چه مالی آن را خریده، چه حکمی دارد؟ در صورتی که بداند آن را با مالی که چند سال پس انداز شده، خریده است، حکم آن چیست؟

جواب: خانه ی مسکونی یا سایر لوازم زندگی را اگر احتمال می دهد که با مالی که شرعاً متعلق خمس نبوده (مانند ارث یا هبه) خریده باشد چیزی از بابت خمس آن بر او نیست، ولی اگر یقین دارد که آن را با درآمد کسب خود خریده است، لیکن نمی داند که آیا درآمد کسب را در بین سال صرف خرید آن کرده است یا پس از پایان سال و پیش از پرداخت خمس درآمد، باید با یکی از وکلای ما مصالحه نماید و اگر یقین دارد خانه را از درآمد کسبی که چند سال پس انداز کرده است پیش از پرداخت خمس آن خریده است، باید خمس آن درآمد پس انداز شده را بپردازد؛ و در مورد تنزل ارزش پول، احوط مصالحه با وکیل و نماینده ی مرجع است.

احتساب خمس که اشتباهاً پرداخت شده به عنوان بدهی خمس

س31. در محاسبه ی خمس سالانه ی خود به نتیجه رسیده بودم که بایستی مبلغی را بابت خمس پرداخت نمایم و پرداخت نمودم و از آن بابت 4 برابر همان مبلغ را به عنوان مال مخمس جدا و در حساب قرض الحسنه نگه داشته ام. در رسیدگی و کنترل سال بعد متوجه شدم که سال قبل واجد شرایط پرداخت خمس نبوده ام. با عنایت به مراتب فوق الذکر و خمس پرداخت شده آیا وجه در نظر گرفته و جدا شده به عنوان خمس محسوب می شود یا خیر؟

جواب: آنچه پرداخت کرده اید بابت خمس حساب نمی شود و آنچه باقی مانده تا سر سال خمس بعد اگر مشمول خمس بوده، باید خمس آن را بپردازید و پرداخت قبلی در فرض سؤال، به جای پرداخت فعلی قرار نمی گیرد.

س32. آیا مبلغی را که به عنوان خمس مالی که متعلق خمس نبوده، پرداختم، می توانم بابت خمس مالی که فعلاً بدهکارم، حساب کنم؟

جواب: اگر در مصارف شرعی آن مصرف شده، بابت ادای بدهی کنونی شما از خمس محسوب نمی شود، ولی اگر خود آن موجود باشد می توانید آن را از نماینده ی مرجع پس بگیرید.

س33. در صورتی که شخصی خمس اضافه در سال مالی پرداخت کرده است، آیا می تواند در سال های بعد آن مبلغ را بابت خمس حساب نماید؟

جواب: اگر پول پرداختی بابت خمس اضافی، در دست گیرنده در سال بعد موجود نباشد، نمی تواند آن را

بابت بدهی خمس سال آینده حساب نماید.

عوض کردن پول مخمّس با غیرمخّمس

س34. آیا می توان با نیت، پولی را که هنوز سال خمسی آن نرسیده با پولی که خمس داده شده است، عوض کرد؟

جواب: در هر صورت اگر پولی که خمس آن داده نشده تا سر سال خمسی باقی بماند، متعلّق خمس است.

شک در پرداخت خمس پول توسط مشتری

س35. اگر صاحب مغازه ای نداند که مشتری که با او معامله می کند، خمس مالش را پرداخته است یا خیر، آیا دادن خمس آن اموال بر او واجب است؟

جواب: چیزی بر عهده ی او نیست و وظیفه ندارد که در این زمینه تحقیق نماید.

شک در پرداخت خمس

س36. اگر در چیزی شک داشته باشیم که خمس آن را داده ایم یا خیر، ولی گمان بسیار قوی به پرداخت خمس آن داشته باشیم، وظیفه ی ما چیست؟

جواب: اگر قبلاً به آن چیز، خمس تعلق گرفته است و الآن شک دارید که آیا پرداخت کرده اید یا خیر، پرداخت خمس آن واجب است.

س37. من به توفیق خداوند هر سال خمس اموالم را می پردازم، ولی در طی سال هایی که اقدام به محاسبه ی خمس اموالم کرده ام، همیشه در حساب آنها شک داشته ام، این شک چه حکمی دارد؟ آیا واجب است امسال همه ی اموال نقد خود را حساب کنم یا اینکه به شک در این مسأله اعتنا نمی شود؟

جواب: اگر در صحت حساب خمس منفعت کسب سال های گذشته، شک داشته باشید، به آن اعتنا نمی شود و پرداخت مجدد خمس بر شما واجب نیست؛ ولی اگر در منفعت کسب شک داشته باشید که آیا جزء منفعت کسب سال های قبل است که خمس آن پرداخت شده، یا جزء منفعت کسب امسال است که خمس آن داده نشده، بر شما واجب است که احتیاطاً خمس آن را بپردازید، مگر اینکه احرار کنید که خمس آن را قبلاً پرداخته اید.

1. مؤونه: آنچه که برای گذران زندگی خود و افراد تحت سرپرستی یک نفر مصرف می شود. مثل هزینه ی غذا، پوشاک، مسکن و ...

مخلوط شدن مال متعلق خمس با غیر آن

مخلوط شدن مال مخمس و غیرمخمس

س38. اگر در حساب پس انداز قرض الحسنه، مثلاً 1000 تومان مبلغ مخمس داشته باشیم و پس از آن، 500 تومان غیرمخمس هم بر مبلغ قبلی بیفزاییم، در صورتی که در طول سال مقداری از آن پول برداشت کنیم، آیا در پایان سال خمسی لازم است تا خمس مجموع را محاسبه کنیم یا اینکه تنها لازم است خمس مقدار اضافه را که باقی مانده است، پرداخت نماییم؟

جواب: اگر مالی که خمس آن داده شده، در سال جدید مصرف نشود و باقی بماند، دوباره خمس ندارد و اگر درآمد آن سال به طور مشترک با مال مخمس در مؤونه ی سال مصرف شود، واجب است که خمس باقی مانده در پایان سال به نسبت غیرمخمس به مخمس پرداخت شود.⁽¹⁾

س39. پس از پرداخت خمس در فروردین امسال مبلغ 5 میلیون و 500 هزار ریال در حساب اینجانب باقی ماند، به مرور حقوق ماه های بعد هم اضافه شده به طوری که پول خمس داده شده و نشده با هم مخلوط شده است. وظیفه ی من در هنگام هزینه کردن این پولها چیست؟

جواب: با نیت خود می توانید مشخص کنید که پول مخمس را از حساب خود دریافت می کنید یا پول مربوط به حقوق سال جدید را.

س40. مالی متشکل از هدیه ی عروسی و وام ازدواج و حقوق شخص است اگر از کل پول به اندازه ی خود وام و هدیه مانده باشد آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

جواب: واجب است که خمس مبلغ باقی مانده را به نسبت مال غیرمخمس به مخمس، بپردازد مگر اینکه هنگام برداشت به قصد حقوق برداشت کرده باشد.

س41. اگر شخصی پس اندازی داشته باشد که مخلوطی از مال مخمس و غیرمخمس است و گاهی از آن برای مخارج خود برداشت کرده و گاهی هم به آن اضافه می کند، با توجه به اینکه مقدار مال مخمس معلوم است، آیا پرداخت خمس مجموع مبلغ باقی مانده واجب است یا اینکه باید فقط خمس مال غیرمخمس را بدهد؟

جواب: واجب است که خمس مبلغ باقی مانده را به نسبت مال غیرمخمس به مخمس، بپردازد.

پولهای در حال گردش

س42. بنده در بانک مقداری پول داشته ام که خمس آن را هم سر سال پرداخت نموده ام، اما در طی سال مالی بعد چندین بار به این پول افزوده و یا از آن برداشت کرده ام. اکنون که سال خمسی پایان یافته خمس این پول را چگونه باید محاسبه نمایم؟ آیا با توجه به اینکه پول تا حدودی گردش داشته است به تمام آن خمس تعلق می گیرد و یا اینکه تنها در صورتی که موجودی فعلی بیش از سال گذشته باشد به اضافه ی آن خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر پول مذکور به عنوان سرمایه ی در گردش بوده، پرداخت خمس نسبت به اضافه ی آن کافی است ولی اگر به عنوان پس انداز نگهداری شده و تمام آن مصرف شده و پس انداز جدید جایگزین آن شده باشد، تمام آن متعلق خمس است. و اگر بخشی از آن مصرف شده، به نسبت مال غیرمخمس به مخمس محاسبه گردد.

مخلوط شدن مالی که متعلق خمس نیست با مال غیرمخمس

س43. من و همسرم از کارمندان وزارت آموزش و پرورش هستیم، همسرم همیشه حقوق خود را به من هدیه می کند و با مقداری پول در شرکت کشاورزی کارمندان آموزش و پرورش که عضو آن هستم، سهام شده ام، ولی نمیدانم که آن مبلغ از حقوق خودم بوده یا همسرم، با توجه به اینکه پولی که از حقوق ماهیانه همسرم تا پایان سال خمسی ام پس انداز شده کمتر از پولی است که او در طول سال می گیرد، آیا به مبلغ مذکور خمس تعلق می گیرد؟

جواب: آنچه از اموال پس انداز شده و از پولی که بابت خرید سهام شرکت پرداخته اید و مربوط به حقوق خودتان است، خمس دارد و آن قسمت که توسط همسران هدیه شده، اگر هدیه به قصد فرار از خمس نباشد و در حد شأن باشد خمس ندارد و آنچه را هم که شک دارید از حقوق خودتان است یا همسران، پرداخت خمس آن واجب نیست، اگر چه احوط پرداخت خمس و یا مصالحه ی آن است.

تفکیک پول مخمس و غیرمخمس با نیت

س44. طبق فتوای جنابعالی تفکیک مال مخمس و غیرمخمس موجود در یک حساب بانکی واحد، با نیت میسر است، آیا نیت کلی برای این امر کافی است؟ مثلاً فردی مایل است که اموال مخمس به حال خود باقی مانده و در طول سال تنها از درآمد جاری استفاده کند، ولی به طور موردی در برداشتها این امر را نیت نکرده است. در این شرایط تکلیف شرعی چگونه است؟

جواب: چنانچه ابتدائاً نیت کند که هر چه از بانک برداشت می کند از اموال غیرمخمس باشد، مادامی که خلاف آن را قصد نکرده لازم نیست به طور موردی در هر مرتبه چنین نیتی داشته باشد.

1. بر اساس مثال سؤال اینگونه می شود: نسبت مال مخمس (1000 تومان) به مال غیر مخمس (500 تومان) ، دو به یک است. حال اگر مثلاً 600 تومان سر سال خمس باقی مانده باشد، 400 تومان آن خمس ندارد و باید خمس 200 تومان را بپردازد.

سال خمسی

س45. مقصود از سال خمسی چیست و چگونه سال خمسی قرار می دهند؟

جواب: سال خمسی، قراردادی نیست، بلکه یک امر قهری و واقعی است یعنی تاریخ دریافت اولین درآمد، ابتدای سال خمسی شما بوده و در هر سال همان روز سر سال خمسی شماست و آنچه از درآمد بین سال در زندگی مورد نیاز و در حدّ شأن صرف شده، خمس ندارد و آنچه تا سر سال خمسی باقی مانده به اضافه ی جنس های مصرفی از قبیل برنج، نخود و امثال آن که تا آخر سال مصرف نشده و چیزهای خریداری شده که مورد نیاز نبوده یا بیش از حدّ شأن بوده، متعلّق خمس هستند. البته مهریه، ارث، هدیه، عیدی و پاداش، خمس ندارد با این وجود اگر در محاسبه ی خمس مشکلی دارید می توانید به دفتر یا یکی از نمایندگان مجاز مقام معظم رهبری (دام ظلّه) در امر وجوهات مراجعه و محاسبه نمایید.

س46. تعیین ابتدای سال برای پرداخت خمس چگونه است؟

جواب: شروع سال خمسی نیاز به تعیین از سوی خود مکلف ندارد، بلکه قهراً بر اساس چگونگی حصول درآمد سالانه متعین می شود. بنابراین ابتدای سال خمسی امثال کارگران و کارمندان از اولین روز امکان دریافت اولین درآمد از درآمدهای کار و کارمندی است و سال خمسی تجّار و مغازه داران از تاریخ شروع به خرید و فروش و سال خمسی امثال کشاورزان از تاریخ برداشت اولین محصول کشاورزی سال، شروع می شود.

س47. سر سال خمسی ام را اوّل ماه سوّم سال گذشته قرار داده ام و در همین تاریخ برای محاسبه ی خمس سود حساب بانکی ام مراجعه کردم، آیا این روش برای حساب سال مالی درست است؟

جواب: ابتدای سال خمسی شما، روزی است که برای اولین بار سود قابل دریافت برای شما حاصل شده است و عقب انداختن سر سال خمسی از آن روز برای شما جایز نیست.

س48. کسی که اطمینان دارد به اینکه چیزی از درآمد سالانه اش تا پایان سال باقی نمی ماند، بلکه تمامی درآمد و منفعت او در خلال سال خرج هزینه های زندگی او می شود، آیا واجب است برای خود سال خمسی تعیین کند؟ کسی که بر اثر اطمینان به اینکه چیزی از درآمدش زیاد نمی آید، سال خمسی تعیین نکرده، چه حکمی دارد؟

جواب: ابتدای سال خمسی با تعیین از جانب مکلف مشخص نمی شود، بلکه یک امر واقعی است که برای کسی که شغل او کاسبی است با شروع کاسبی و برای کشاورز با رسیدن وقت برداشت محصول و برای کارگر و کارمند با دستیابی به اولین درآمد، آغاز می شود. حساب سر سال خمسی و محاسبه ی درآمد سالانه واجب مستقّلی نیست، بلکه راهی برای شناخت مقدار خمس است و وقتی محاسبه واجب می شود که بداند خمسی به او تعلّق گرفته، ولی مقدار آن را نمی داند و اگر از منفعت کسب چیزی نزد او نماند و همه ی آن در مؤونه ی زندگی مصرف شود، خمس هیچ کدام از آنها بر او واجب نیست.

س49. آیا ابتدای سال مالی همان ماه اوّل کار است یا اولین ماهی که حقوق دریافت می کند؟

جواب: شروع سال خمسی حقوق بگیران اعم از کارگران و کارمندان و غیره همان روز اوّلی است که مزد یا حقوق خود را دریافت می کنند و یا می توانند دریافت نمایند.

س50. آیا تاریخ گرفتن اوّلین چک را باید برای سال خمسی در نظر گرفت یا تاریخ نقد شدن آن را؟

جواب: سال خمسی زمانی است که امکان دریافت وجه باشد.

سال شمسی و قمری

س51. آیا سال خمسی باید شمسی باشد یا قمری؟

جواب: مکلف در این مورد مخیر است.

تغییر سال خمسی

س52. شخصی می گوید که سر سال خمسی اش ماه دهم سال بوده است، ولی بر اثر فراموش کردن آن، قبل از پرداخت خمس در ماه دوازدهم برای خانه اش فرش و ساعت و موکت خریده است و در حال حاضر تصمیم گرفته که سال خمسی اش را به ماه رمضان تغییر دهد. نظر شریف حضرتعالی راجع به سهم امام و سادات کالاهای مذکور چیست؟

جواب: تقدیم و تأخیر سال خمسی جایز نیست مگر با اجازه ی نماینده ی مرجع و بعد از حساب کردن مدّت گذشته و مشروط است به اینکه موجب وارد شدن ضرر به صاحبان خمس نشود و در مورد اجناسی که پول پرداختی بابت خرید آن از درآمد سال قبل بوده است، باید خمس آن پول ها پرداخت شود.

پرداخت خمس درآمدها به محض دریافت

س53. قصد دارم به محض کسب هرگونه درآمد خمس آن را پرداخت نمایم تا نیاز به تعیین سال خمسی و محاسبه ی اموال باقی مانده نباشد، آیا این کار صحیح است و کفایت از خمس می کند؟

جواب: مانع ندارد ولی چون ممکن است در پرتو چنین محاسباتی به خاطر کثرت و تنوع آنها دچار مشکل شوید، لازم نیست این کار را بکنید، بلکه می توانید اوّلین درآمدی که به دست آوردید، همان روز را اوّل سال خمسی خود قرار دهید و خرج های لازم را از درآمد خود بردارید و سر سال خمسی، خمس آنچه که از مخارج اضافه آمده را بپردازید.

سال خمسی شاغلین موقت

س54. من در دوران دانشجویی خودم چند بار به صورت موردی کاری انجام داده و حقوق دریافتی را طی همان سال مصرف کرده ام، در حال حاضر هم فقط دانشجو میباشم، آیا باید سال خمسی تعیین می کردم؟

جواب: اگر در سالهای اخیر درآمدی نداشته اید، سال خمسی ندارید و پرداخت خمس بر شما واجب نیست.

سال مالی برای جوانان مجرد

س55. آیا تعیین سال خمسی بر جوانان مجردی که با پدر و مادر خود زندگی می کنند، واجب است؟ ابتدای سال خمسی آنان از چه زمانی است و چگونه باید آن را حساب کنند؟

جواب: اگر جوان مجرد درآمد شخصی هرچند به مقدار کم داشته باشد، واجب است که سال خمسی تعیین نموده و درآمد سالانه ی خود را محاسبه کند تا در صورتی که چیزی از درآمد تا پایان سال باقی ماند، خمس

آن را بپردازد و ابتدای سال خمسی او هنگام حصول اولین درآمد است.

تعیین سال مالی مشترک

س56. آیا زن و شوهری که حقوق خود را به طور مشترک در امور منزل مصرف می کنند، می توانند سال خمسی مشترک داشته باشند؟

جواب: هر یک از آنان سال خمسی مستقلی به حساب درآمد خودش دارد و واجب است، هر کدام خمس باقی مانده ی حقوق و درآمد سالانه ی خود را در پایان سال خمسی بپردازد.

سال مالی برای زنان خانه دار

س57. من زنی خانه دارم، همسر من سال خمسی دارد که در آن هنگام خمس اموال خود را می پردازد و من نیز گاهی درآمدی دارم، آیا می توانم برای خود سال خمسی جهت پرداخت خمس قرار دهم و ابتدای آن را زمان دستیابی به اولین سودی که خمس آن را نداده ام، قرار دهم و در پایان سال، خمس باقی مانده را بعد از کم کردن مؤونه بپردازم؟ آیا به آنچه در طول سال خرج زیارت، هدیه و مانند آن کرده ام، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: بر شما واجب است که زمان دستیابی به اولین درآمد سال را ابتدای سال خمسی خود قرار دهید و هر چه را در طول سال از منفعت کسب، خرج مصارف شخصی خود از قبیل آنچه ذکر کرده اید، می کنید خمس ندارد و هر چه از منفعت کسب سال، از مؤونه و مخارج سالانه تان تا سر سال زیاد بیاید، واجب است که خمس آن را بپردازید.

سال خمسی نسبت به دوره ی آموزشی کارمندان

س58. اینجانب به تازگی در یکی از نهادهای دولتی مشغول به کار شده ام. در اول آبان 83 برای گذراندن دوره ی آموزشی معرفی شدیم و دوره ی آموزشی ما حدود پنج ماه بود، در مدت این پنج ماه، حقوق آموزشی می گرفتیم. در فروردین ماه بود که حقوق من کامل شد، حال سؤال من این است که سال خمسی من از چه تاریخی شروع می شود از اولی که حقوق کامل دریافت کرده ام یا قبل از آن، از زمانی که حقوق آموزشی می گرفتیم؟

جواب: اگر حقوق دوره ی آموزش به عنوان اجرت به شما داده شده است، از همان زمانی که اولین حقوق را دریافت کرده اید اول سال خمسی شماست، ولی اگر به شکل کمک و هدیه بوده است، خمس نداشته و اول سال خمسی شما زمانی است که اولین حقوق رسمی خود را دریافت می کنید.

تجدید اجازه از مرجع زنده

س59. کسانی که در زمان امام خمینی (قدّس سرّه) اجازه ی دریافت خمس را از مردم داشته اند آیا در زمان حضرت آیت الله خامنه ای اجازه ی دوباره لازم است یا نه؟

جواب: آری، اجازه لازم است.

اموال متعلق خمس به فتوای مرجع قبلی

س60. چنانچه می توانم در مورد خمس از شما تقلید کنم تکلیف من در مورد گذشته که از آیت الله اراکی (ره) تقلید می نموده ام چیست؟ آیا خمس هدیه ها و جوایزی را که قبلاً دریافت کرده ام که بنا به فتوای ایشان مشمول خمس است باید مبلغی را به عنوان خمس پرداخت کنم؟

جواب: اگر خمس را پرداخت نکرده اید می توانید طبق فتوای مجتهد زنده عمل کنید و در این صورت پرداخت خمس هدیه بر شما واجب نیست.

س61. با توجه به اینکه نظر حضرت امام خمینی (قدّس سرّه) در مورد خمس مؤونه ی بعد از فروش، پرداخت فوری آن است و در سال هایی که بنده مقلد ایشان بوده ام به این مسأله واقف نبوده ام و به آن عمل نکرده ام؛ اکنون سالهاست مقلد حضرتعالی هستم و سال خمسی هم داشته و دارم و خمس مالم را سعی کرده ام تمام و کمال پرداخت نمایم. لذا از حضرتعالی استدعا دارم نسبت به سال هایی که مقلد حضرت امام (قدّس سرّه) بوده ام و احیاناً به این مسأله عمل نکرده ام، بنده را بریء الذمّه بفرمایید.

جواب: فعلاً نسبت به آنها تکلیفی ندارید.

پرداخت وجوهات به غیر ولی امر خمس

س62. با توجه به نظر مبارک حضرت امام راحل (قدّس سرّه) و نظر مبارک حضرتعالی و بعضی فقهای دیگر که امر وجوهات راجع به ولی امر مسلمین است، پرداخت وجوهات به غیر ولی امر چه حکمی دارد؟

جواب: مقلدین هر یک از مراجع محترم تقلید (دامت برکاتهم)، اگر در پرداخت سهمین مبارکین (سهم امام و سهم سادات) به استناد فتوای مرجع تقلید خود عمل کنند، تکلیف خود را ادا کرده اند و موجب برائت ذمّه می شود.

اخذ اجازه از ولی امر خمس

س63. آیا اجازه گرفتن از مجتهدی که مقلد از او تقلید می کند، برای مصرف سهم امام (علیه السلام) در عمل خیر مثلاً در حوزه ی علمیه یا دارالایتام، ضرورت دارد و یا اجازه ی هر مجتهدی کافی است؟ و اصولاً آیا اجازه ی مجتهد ضروری است؟

جواب: اختیار سهمین مبارکین به طور کلی مربوط به ولی امر مسلمین است و کسی که بر عهده ی او و یا در مال وی مقداری حقّ امام (علیه السلام) یا سهم سادات باشد، باید آن را به ولی امر خمس یا وکیل که از طرف او اجازه دارد، تسلیم کند و اگر می خواهد آن را در یکی از موارد مقرر مصرف کند، باید ابتدا راجع به آن اجازه بگیرد و در عین حال مکلف باید فتوای مرجع تقلید خود را در آن رعایت نماید.

صدور قبض از طرف وکلای خمس

س64. آیا وکلای حضرتعالی یا اشخاصی که وکیل در اخذ حقوق شرعی نیستند، مکلف به دادن قبض رسید سهمین به پرداخت کنندگان آن هستند یا خیر؟

جواب: کسانی که حقوق شرعی خود را به وکلای محترم ما یا به اشخاص دیگر به قصد وصول به دفتر ما می دهند، از آنها قبضی را که دارای مهر ما می باشد، مطالبه کنند.

بخشش خمس

س65. در چه مواردی بخشیدن خمس به کسی که آن را می دهد، جایز است؟

جواب: سهم مبارک امام (علیه السلام) و سهم سادات، قابل بخشش نیست.

تصرف در وجوه شرعی توسط وکیل

س66. من در منطقه، حقوق شرعی جمع آوری می کنم و مجاز به این کار هستم. بعضی اوقات که بانکها بسته می شوند بعضی افراد پیش من می آیند تا چک هایشان را نقد کنم آیا برای من جایز است که عین پول خمس را بدهم و در عوض آن چک بگیرم تا شخصی که نیاز فوری به پول دارد، نیاز خود را برطرف کند؟

جواب: شما مجاز نیستید امانات دریافتی بابت حقوق شرعی را به کسی بدهید؛ مگر آنکه از سوی مرجعی که از او وکالت دارید، اجازه داشته باشید.

مصالحه ی خمس، مهلت گرفتن و دست گردان کردن (1)

عدم توانایی پرداخت

س67. افرادی هستند که خمس بر آنها واجب است، ولی تاکنون آن را نپرداخته اند و در حال حاضر هم توانایی پرداخت آن را ندارند و یا بر آنها بسیار دشوار است، حکم آنان در این باره چیست؟

جواب: مجرد عدم توانایی یا دشواری پرداخت خمس موجب برائت ذمه و سقوط تکلیف نیست، بلکه ادای آن تا حد امکان واجب است. چنین افرادی می توانند با مهلت گرفتن از ولی امر خمس یا وکیل او، آن را به تدریج و برحسب استطاعت خودشان از جهت مقدار و زمان بپردازند.

س68. شخصی در خارج به سر می برد که خمس اموالش را نمی پرداخته و خانه ای با مال غیرمخمس خریده که در حال حاضر مال کافی برای ادای خمس آن ندارد، ولی هر سال مقداری بیشتر از خمس به جای خمسی که بدهکار است می پردازد، آیا این کار او صحیح است یا خیر؟

جواب: در فرض سؤال باید خمسی را که برعهده دارد، محاسبه نموده و مهلت بگیرد تا بعداً آن را به تدریج بپردازد و در مورد آنچه تا به حال پرداخته، به یکی از وکلای ما مراجعه نماید.

س69. شخصی چندین سال است که خمس درآمد سالانه ی خود را نمی پرداخته و فعلاً نمی داند چه مقدار بدهی از این بابت دارد، او در حال حاضر چگونه می تواند خود را از خمس، بری الذمه نماید؟

جواب: واجب است تمام اموالی را که خمس به آنها تعلق گرفته، حساب کند و خمس آنها را بپردازد و در موارد مشکوک باید با ولی امر خمس یا وکیل او مصالحه نماید.

خمس مبلغ دست گردان شده

س70. اگر خمس را دست گردان کنیم موقع پرداخت مابقی خمس در سال بعد یا سال های بعد، آیا همان مبلغ دست گردان را باید بپردازیم یا چون از درآمد بین سال بعد است به آن مبلغ نیز خمس تعلق می گیرد، یعنی خمس در خمس می شود؟

جواب: باید خمس مبلغ مذکور را هم بپردازید.

تأخیر در پرداخت مبلغ دست گردان شده

س71. هفت سال پیش مقداری خمس بر من واجب شد و آن را با مجتهد، دست گردان کرده و قسمتی از آن را پرداختم، بقیه ی آن بر ذمه ام باقی ماند و از آن تاریخ تاکنون نتوانسته ام مبلغ باقی مانده را بپردازم، تکلیف من چیست؟

جواب: ناتوانی از پرداخت خمس، موجب از بین رفتن تکلیف نمی شود، بلکه واجب است هر زمان که توانایی پرداخت بدهی بابت خمس را داشتید، آن را هرچند به تدریج بپردازید.

مصالحه در خمس سپرده

س72. من تصمیم به ازدواج گرفته ام و برای کسب درآمد، قسمتی از سرمایه ی خود را به دانشگاه سپرده ام، آیا مصالحه در رابطه با خمس آن امکان دارد؟

جواب: اگر مال مذکور از منفعت کسب شما باشد، با گذشت سال خمسی، پرداخت خمس آن واجب است و خمس قطعی قابل مصالحه نیست.

دست گردان با وکیل مرجع دیگر

س73. آیا وکیل یک مجتهد می تواند با مقلد مجتهد دیگر دست گردان نماید؟

جواب: در فرض سؤال عمل دست گردان کافی نیست.

پرداخت مبلغ دست گردان شده با محاسبه ی تورّم

س74. در سال 1368 به یکی از نمایندگان محترم جنابعالی برای تعیین خمس مراجعه کرده ام و مبلغی از بدهکاری خود را همان موقع پرداختم و مانده ی آن را تاکنون نپرداخته ام و امسال باید به حج تمتع مشرف شوم. آیا باقی مانده را به مبلغ همان روز باید بپردازم یا باید به نرخ امروز محاسبه شود، تکلیف چیست؟

جواب: در مورد تنزل ارزش پول احوط مصلحه با حاکم شرع است و اگر بخواهید بدهکاری خمس خود را از درآمد سال بپردازید، واجب است که خمس آن را هم بپردازید.

پرداخت تدریجی خمس

س75. اگر مقداری برنج پوست نشده در انبار داشته باشیم و سال خمس آنها هم گذشته باشد آیا می توان فقط خمس آن مقداری را که برای مصرف از انبار خارج می شود، پرداخت نمود؟

جواب: در فرض سؤال، پرداخت خمس تمام آنها واجب است.

صدقه دادن با تأخیر در پرداخت بدهی خمس

س76. اینجانب مبلغی خمس بدهکار هستم و از دفتر حضرتعالی تا یک سال مهلت گرفته ام. آیا جایز است طی این مدت گاهی اوقات صدقه بدهم یا باید پولها را جمع کرده زودتر خمس را بدهم و بعد از آن صدقه بدهم؟ مخصوصاً اگر دادن صدقات باعث احتمال کمبود پول خمس در وقت مقرر شود؟

جواب: صدقه دادن در حدّ شأن، مانع ندارد به شرطی که مستلزم سهل انگاری در پرداخت خمس واجب نگردد.

محلّ ادای مبلغ دست گردان شده

س77. مطرح شده است که در هر دفتری که پول خمس را دست گردان کرده ایم باید خمس را بعداً به همان دفتر پرداخت نماییم. آیا این گونه است یا اجازه می فرمایید که بعد از دست گردان به هر یک از نمایندگان شما در استانها پول خمس داده شود؟

جواب: بدهی بابت دست گردان، بدهی به صندوق سهمین مبارکین است نه به شخصی که دست گردان کرده است، لذا به هر یک از نمایندگان مجاز مقام معظم رهبری (دام ظلّه) بپردازید کافی است.

دست گردان خمس برای دیگری

س78. آیا می شود فردی از طرف یک نفر دیگر خمس را دست گردان کند؟

جواب: با داشتن وکالت از طرف صاحب پول مانع ندارد.

پرداخت خمس با سلب استطاعت حج

س79. اگر فردی مستطیع شده و سال خمس اش نیز قبل از ثبت نام حج تمتع فرا می رسد، اگر بخواهد خمس بپردازد دیگر وجه کافی برای ثبت نام نخواهد داشت. آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟ و آیا این فرد از استطاعت ساقط می شود؟

جواب: اگر قبلاً استطاعت حاصل شده، در فرض سؤال باید مبلغ مذکور را با وکیل مجاز ولی امر خمس،

دست گردان کرده و بدهی خویش را به تدریج بپردازد.

1. دست گردان کردن اصطلاحی است که بین متشّرعین معروف است. هنگامی که مکلف خمس خود را محاسبه نماید ولی به دلیلی توان پرداخت آن را نداشته باشد به دفتر مرجع یا وکیل او مراجعه مینماید و با قرض گرفتن از او، خمس را پرداخت نموده و در اولین فرصت ممکن، این قرض را ادا می کند. از آنجا که مبلغ خمس ابتدا به مکلف قرض داده شده و بعد از او گرفته می شود به این عمل دست گردان می گویند.

تلف شدن مبلغ خمس در دست واسطه

س80. اگر فردی مبلغی را به عنوان پول خمس به دیگری بدهد تا وی آن را به دفتر مرجعش برساند و در بین راه پول مورد نظر گم شده و یا به سرقت رود چه کسی ضامن است؟ آیا در چنین شرایطی تکلیف پرداخت خمس از عهده ی فرد بدهکار ساقط است؟

جواب: در فرض سؤال اگر شخص واسطه در نگهداری آن کوتاهی نکرده باشد، ضامن نیست و لازم نیست از طرف خود جبران نماید و در صورتی که گیرنده وکیل مرجع تقلید نباشد خمس از عهده ی بدهکار ساقط نیست و باید بپردازد.

وکیل نمودن دیگران در پرداخت خمس

س81. شخصی زمین های خود را بین فرزندان تقسیم نموده و به آنها گفته است که من خمس زمین ها را نداده ام و لذا باید هر کسی سهم خمس زمین دریافتی را بپردازد و فرزندان نیز با همین شرط زمین ها را گرفته اند. حال اگر فرزندان خمس زمین ها را نپردازند، آیا این شخص بری الذمه می گردد؟

جواب: در فرض سؤال، مادامی که خمس را به وکالت از طرف او نپرداخته اند، بری الذمه نمی شود.

کسب اجازه در پرداخت خمس به مستحقین آن

س82. آیا اجازه می فرمایید که افرادی خودشان سهم سادات را به سادات فقیر بدهند؟

جواب: کسی که سهم سادات بر عهده ی اوست، واجب است برای پرداخت آن به مستحقین اجازه بگیرد.

س83. آیا مقلدین حضرتعالی در مصرف خمس می توانند سهم سادات را به سید فقیر بدهند یا اینکه باید همه ی خمس یعنی سهم سادات و سهم امام (علیه السلام) را تحویل وکیل شما بدهند تا در موارد شرعی آن مصرف کند؟

جواب: در این رابطه فرقی بین سهم سادات و سهم مبارک امام (علیه السلام) نیست.

س84. آیا حقوق شرعی (خمس، ردّ مظلّم، زکات) از شئون حکومت است یا خیر؟ و کسی که خمس بر عهده ی اوست، آیا می تواند خودش سهم سادات و ردّ مظلّم و زکات را به افراد مستحق بدهد؟

جواب: در زکات جایز است که خودش آنها را به فقرای متدین و عقیف بدهد و در ردّ مظلّم احوط آن است که با اذن حاکم شرع باشد، ولی در خمس واجب است که همه ی آن را به دفتر ما و یا به یکی از وکلای مجاز ما تحویل دهد تا در موارد شرعی که برای آن مقرر شده، مصرف شود و یا در پرداخت آن به مستحقین اجازه بگیرد.

نکات و چکیده ی فصل اول

- _ خمس از واجبات است و پرداخت آن واجب فوری است. در صورتی که پرداخت فوری مشکل باشد می تواند تا زمان امکان پرداخت از دفتر مرجع یا نماینده ی او اجازه بگیرد.
- _ با کنار گذاشتن مبلغ خمس، تکلیف از بین نمی رود.
- _ مکلف هم می تواند خمس خود را حساب نماید اما با توجه به ظرایف مسائل خمس، بهتر است با مشورت بخش وجوهات دفتر یا نماینده ی مرجع و یا عالمی مسأله دان به محاسبه ی خمس اقدام نماید.
- _ اگر مکلف بخواهد خمس یک کالا یا پول را از پولی غیر مخمس بدهد، باید ابتدا خمس آن پول را بدهد و بعد خمس کالا یا پول را پرداخت نماید.
- _ بدهکاری که مربوط به نیازمندی های زندگی همان سال خمس باشد، از درآمد کم می گردد.
- _ روز مرگ مکلف، سر سال خمس او محسوب می گردد و بر آن اساس باید خمس اموال او را پرداخت کرد.
- _ مغازه دار هر چه کالا و پول نقد دارد، در سر سال خمس حساب کرده و قیمت گذاری می کند و سپس مجموعه ی آن را با سرمایه ی اصلی می سنجد، اگر چیزی اضافه بر سرمایه موجود باشد، سود محسوب می شود و به آن خمس تعلق می گیرد.
- _ اگر بداند به مالی خمس تعلق گرفته است و نداند که قبلاً پرداخته است یا نه، باید خمس آن را پرداخت نماید.
- _ اگر مالی که خمس آن داده شده با مالی که خمس آن داده نشده مخلوط شود و مقداری از پول مخلوط شده مصرف شود، خمس باقی مانده در پایان سال به نسبت غیرمخمس به مخمس محاسبه می شود. به طور مثال اگر مال مخمس، 1000 تومان و مال غیر مخمس، 500 تومان بوده است، نسبت این دو به هم، دو به یک خواهد بود. حال اگر مثلاً 600 تومان سر سال خمس باقی مانده باشد، 400 تومان آن خمس ندارد و باید خمس 200 تومان را بپردازد.
- _ اگر کسی پول مخمس را با پول غیرمخمس در یک حساب نگهداری نماید، می تواند در هنگام مصرف، نیت کند که از مال غیرمخمس برداشت صورت گیرد.
- _ برای محاسبه ی خمس، سال مالی ملاک است و سال مالی با نیت و قصد مکلف ایجاد نمی شود بلکه اولین روز دریافت حقوق یا سود سرمایه یا برداشت محصول، سر سال خمس خواهد بود.
- _ سال خمس می تواند قمری یا شمسی محاسبه گردد.
- _ در داشتن سال خمس فقط داشتن درآمد ملاک است بنابراین ممکن است زن خانه دار یا فرزندی که در خانه ی پدر و مادر زندگی می کند به خاطر داشتن درآمد، دارای سال خمس باشد.
- _ کسانی می توانند خمس را تحویل بگیرند که از ولی امر خمس اجازه داشته باشند و در قبال دریافت خمس، موظفند رسید مهرشده به مهر ایشان را به دهنده ی خمس تحویل نمایند.
- _ خمس قابل بخشش نیست و هیچ کدام از وکلا مجاز به بخشش خمس نیستند.
- _ در برخی از موارد که امکان تعیین دقیق میزان خمس نباشد، وکلای مرجع تقلید می توانند با خمس دهنده مصالحه نمایند.
- _ انسان نمی تواند بدون اجازه گرفتن از مرجع یا وکیل او، خمس را به سادات فقیر بدهد یا در کار خیری مصرف نماید.

1. درآمد اضافه بر مؤونه

محصول کشاورزی

س85. چنانچه محصول کشاورزی پس از سال خمسی به دست می آید، تکلیف کشاورز نسبت به ادای خمس زراعت چیست؟

ج. محصولاتی که پس از سال خمسی به دست می آید، جزو درآمد سال آینده محسوب است که در آن سال در زائد بر مؤونه خمس دارد.

غلات ذخیره شده

س86. اگر برنجکاران بعد از برداشت محصول برنج، مقداری از آن را فروخته و هزینه ی زندگی نمایند و مقدار دیگری را نیز برای مصرف سالیانه ی خود نگه دارند، آیا به مقدار برنجی که برای مصرف سال از تابستان نگهداری شده است، خمس تعلق می گیرد؟

ج. مقدار زائد بر مؤونه در سر سال خمسی، متعلق خمس است.

کالای مصرف نشده

س87. تعدادی درب پروفیلی برای خانه ی مسکونی ام خریداری کردم، ولی بعد از دو سال به علت عدم تمایل به استفاده، آنها را فروخته و پولش را به حساب شرکت آلومینیوم واریز کردم تا به جای دربهای قبلی، به همان قیمت برای من دربهای آلومینیومی بسازد، آیا به آن پول خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض مرقوم که مورد استفاده واقع نشده، پول خرید آن با محاسبه تورم خمس دارد و اضافه قیمت جزو درآمد سال فروش است که اگر صرف در مؤونه آن سال شده خمس ندارد.

خمس حقوق معوقه

س88. حقوق ماهیانه ی کارمندان که پرداخت آن توسط دولت چند سال به تأخیر افتاده، آیا هنگام دریافت، جزو درآمدهای همان سال (سال دریافت) محسوب می شود و محاسبه ی خمس آن در سر سال خمسی واجب است یا اینکه به این مال اصلاً خمس تعلق نمی گیرد؟

ج. حقوق معوقه از درآمدهای سال دریافت آن محسوب می شود و در مقدار زائد بر مخارج آن سال، خمس واجب است.

س89. جایی که در آن کار می کنم، چند سال است مبلغی به من بدهکار است که تاکنون آن را نپرداخته است، آیا به این مبلغ به مجرد دریافت آن خمس تعلق می گیرد یا اینکه باید یک سال بر آن بگذرد؟

ج. مبالغی که طلب دارید اگر بابت اجرت کار باشد و سر سال خمسی قابل دریافت نباشد، جزو درآمد سال دریافت آن محسوب می شود که اگر در همان سال دریافت در مؤونه مصرف شود، خمس ندارد.

س90. سر سال خمسی من اول شهریور است، معمولاً امتحانات دانشگاه ها و مدارس در اردیبهشت و خرداد برگزار می شود و بعد از شش ماه، اجرت اضافه کاری ما در ایام امتحانات پرداخت می شود، خواهشمندم توضیح بفرمایید که اگر اجرت کاری را که قبل از پایان سال خمسی انجام داده ام، بعد از پایان سال دریافت کنم، آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

ج. حقوق معوقه و اجرت اضافه کاری، جزئی از درآمد های سال دریافت آن محسوب می شود و اگر در هزینه های سال دریافت مصرف شود، خمس ندارد.

س91. اگر کارمندی حقوق سال خمسی خود را بعد از رسیدن آن دریافت کند، آیا دادن خمس بر او واجب است یا خیر؟

ج. اگر تا سر سال خمسی قابل دریافت باشد، پرداخت خمس آن واجب است، هرچند هنوز آن را نگرفته باشد؛ در غیر این صورت، جزو درآمدهای سالی که آن را دریافت می کند، محسوب می شود.

گرفتن حقوق ماهیانه قبل از سال خمسی

س92. کارمندی که سر سال خمسی آنها در پایان ماه اسفند است و حقوق خود را پنج روز زودتر از سر سال خمسی میگیرند تا در ماه اول سال جدید مصرف کنند، آیا پرداخت خمس آن واجب است؟

ج. اگر حقوقی را که قبل از پایان سال دریافت می کنند تا آخر سال خمسی در مؤونه مصرف نکنند؛ پرداخت خمس آن واجب است.

پیش دریافت اجرت

س93. اگر قبل از رسیدن سر سال خمسی پولی را به عنوان پیش پرداخت، دریافت کنیم و نیمی از کاری که باید انجام دهیم قبل از سر سال خمسی و نیمی دیگر پس از آن (در سال خمسی جدید) انجام شود، آیا پرداخت خمس کل پیش پرداخت واجب است؟

ج. پرداخت خمس مقداری از پیش پرداخت که در مقابل آن، کاری انجام گرفته است واجب است.

حقوق بازنشستگی

س94. افراد بازنشسته که همچنان حقوق ماهیانه دریافت می کنند، آیا باید خمس حقوقی را که در طول سال دریافت می کنند، بپردازند؟

ج. در صورتی که از مخارج سال اضافه بیاید، پرداخت خمس آن سر سال خمسی واجب است.

مبالغ پرداخت شده به بازنشستگان

س95. مرسوم است به کارمندی که بازنشسته می شوند مبلغی اعطا می شود که خود شامل سه بخش است:

الف: مبلغی که به عنوان پاداش به بازنشسته پرداخت می شود.

ب: مبلغی که از حقوق فرد ماه به ماه کم شده و در هنگام بازنشستگی دوبرابر آن به فرد داده می شود.

ج: مبلغی که در قبال مرخصی هایی که فرد می توانسته استفاده کند و استفاده نکرده است به او داده می شود. نظر شما در مورد خمس این مبالغ چیست؟

ج. مورد اول خمس ندارد و اما مورد دوم، آن مقدار که از حقوق کسر شده و سر سال خمسی قابل استرداد بوده، پس از دریافت، مشمول خمس است و اگر قابل استرداد نیست و با اختیار کارمند کسر نشده حکم مورد سوم را دارد؛ و اگر با اختیار کارمند کسر شده احتیاط واجب این است که بلافاصله پس از دریافت خمس آن پرداخت شود و مورد سوم، اگر تا فرارسیدن سر سال خمسی باقی بماند، خمس دارد.

درآمد به دست آمده از غیر مسلمانان

س96. آیا بر حقوقی که با کار کردن در کشور غیر مسلمان از طرف غیر مسلمان به دست ما می آید، خمس واجب است؟

ج. با گذشت سال خمسی چنانچه صرف در مؤونه ی زندگی نشده باشد، پرداخت خمس آن واجب است.

درآمد مداحان

س97. اگر کسی از راه مداحی کردن مبلغی به او دهند آیا به آن مبلغ خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر از خرج سال او اضافه آمد، خمس دارد.

مبلغ کسر شده از حقوق بابت ضمانت

س98. من ضامن فردی در یک وام بانکی هستم. وی پس از پرداخت چند قسط، سایر اقساط را نپرداخته و به همین دلیل اقساط وامش از فیش حقوقی بنده کسر گردیده است:

الف: اگر وی مبالغ کسر شده از فیش حقوقی مرا پس از سال خمسی به من بپردازد، با توجه به اینکه مبالغ کسر شده از فیش حقوقیام، قبل از اینکه به دست بنده برسد به حساب بانک وام دهنده واریز شده است، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ب: اگر بنده برای خودداری از پرداخت هزینه های اضافی (سود وام)، سایر اقساط را یکجا به بانک بپردازم و وام گیرنده مبالغ کسر شده از فیش حقوقی مرا پس از سال خمسی به من بپردازد، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض سؤال، باید خمس مبالغی را که از فیش حقوقی شما کسر شده و پس از سال خمسی، به دستتان می رسد، در همان زمان دریافت، بپردازید.

تبدیل درآمد به کالا قبل از سال خمسی

س99. چنانچه انسان درآمد سال خمسی را در پایان سال خمسی تبدیل به کالا و یا سکه نماید تا آن را در آینده جهت مصرف در مؤونه بفروشد، آیا وجوب تخمیس از او ساقط می شود یا نه؟

ج. تبدیل درآمد سال در پایان سال خمسی به سکه یا کالای دیگر جهت فروش آن در آینده برای صرف آن در مؤونه، موجب سقوط وجوب خمس آن نمی شود و باید خمس آن را پرداخت نماید.⁽¹⁾

پول پس انداز شده برای کارهای عمرانی

س100. ما برای انجام کارهای عمرانی احتیاج به هزینه ی زیادی داریم که پرداخت یک باره ی آن برای ما مشکل است، لذا اقدام به تأسیس صندوقی برای عمران کرده ایم و هر ماه مبلغی را در آن به ودیعه میگذاریم و بعد از آنکه مقداری جمع شد، آن را صرف کارهای عمرانی می کنیم، آیا به این مال پس انداز شده خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر مبالغ پرداخت شده از طرف هر شخص، از درآمد سال او باشد و تا زمان مصرف آن در کارهای عمرانی تحت مالکیت او باقی بماند، واجب است که خمس آن را بپردازد.

1. برای دیدن نکته ی تکمیلی به بخش یازدهم از فصل سوم (مال مورد نیاز میزب برای مؤونه در آینده ی نزدیک) مراجعه نمایید.

مال قرض داده شده

قرض وصول شده بعد از سال خمسی

س101. چنانچه انسان مالی را به کسی قرض دهد و وصول آن پس از گذشت موعده سال خمسی باشد، پس از وصول، این مال جزء درآمد همان سال است یا اینکه جزء درآمد سالی که قرض داده است محسوب می گردد؟

ج. جزء درآمد سالی است که قرض داده است بنابراین اگر بتواند تا آخر سال، قرضش را از بدهکار بگیرد، واجب است که هنگام رسیدن سال خمسی اش خمس آن راپردازد و اگر نتواند قرض خود را تا پایان سال بگیرد هر وقت آن را وصول کرد فوراً خمس آن را بدهد.

قرض پرداخت نشده

س102. اگر شخصی مبلغی را قرض بگیرد و نتواند آن را قبل از آن سال ادا کند، آیا پرداخت خمس آن بر عهده ی قرض دهنده است یا قرض گیرنده؟

ج. بر قرض گیرنده خمس مال قرضی واجب نیست مگر آن مقدار که اقساط آن از درآمد سال پرداخت شده و آن مبلغ باقی است و یا سرمایه شده است، ولی قرض دهنده اگر مال قرضی را از درآمد سالیانه کارش و قبل از پرداخت خمس آن قرض داده است، در صورتی که بتواند تا آخر سال قرضش را از بدهکار بگیرد، واجب است که هنگام رسیدن سال خمسی اش خمس آن راپردازد و اگر نتواند قرض خود را تا پایان سال بگیرد، فعلاً پرداخت خمس آن واجب نیست، لیکن هر وقت آن را وصول کرد باید خمس آن را بدهد.

سپرده ی قرض الحسنه

س103. آیا به پولی که به مدّت دو سال به صورت قرض الحسنه در بانک بوده، خمس تعلّق می گیرد؟

ج. هر مقداری که از منفعت کسب پس انداز می شود، یک بار به آن خمس تعلّق می گیرد و پس انداز آن در بانک به صورت قرض الحسنه موجب سقوط خمس آن نمی شود. بلکه قرضی که نمی تواند آن را تا سر سال خمسی از قرض گیرنده پس بگیرد تا آن را پس نگرفته، پرداخت خمس آن واجب نیست.

قرض برای کار شراکتی

س104. قبل از رسیدن سر سال خمسی ام، از درآمد بین سال مبلغی پول به شخصی قرض دادم، آن فرد قصد داشت آن پول را به کار بیندازد و سود آن بین ما بالمناصفه¹⁰³ تقسیم شود، با توجّه به اینکه آن مال در حال حاضر در دست من نیست و خمس آن را هم نپرداخته ام، نظر حضرتعالی در این باره چیست؟

ج. اگر آن مال را قرض داده اید و سر سال خمسی قابل وصول نیست، فعلاً خمس آن بر شما واجب نیست، بلکه هنگامی واجب می شود که آن را دریافت کنید، ولی در این صورت شما حقّی در سود حاصل از کار قرض گیرنده ندارید و اگر چیزی از او مطالبه نمایید، ربا و حرام است و اگر آن مال را به عنوان سرمایه ی مضاربه به او داده اید، بر اساس قرارداد، در سود آن شریک هستید و واجب است که خمس کلّ پول را که با این فرض سرمایه محسوب می شود بپردازید.

س105. اگر کسی قبل از سال خمسی اش، مقداری از درآمد خود را به کسی قرض دهد و بعد از گذشت چند ماه از سر سال خمسی خود آن را دریافت کند، این مبلغ چه حکمی دارد؟

ج. پرداخت خمس قرض پس از گرفتن آن از بدهکار، واجب است.

س106. بنده مبلغی پول به کسی قرض داده بودم که بازپرداخت آن بعد از سال خمسی ام بود و طبق نظر حضرتعالی بنا بود موقع گرفتن پول، خمس آن را بدهم. ولی کسی که پول را قرض گرفته بود، به طور توافقی به جای آن به بنده وسیله ای داد (یک دستگاه خودرو) لطفاً بفرمایید حکم خمس آن چگونه است. آیا باید فوراً آن را بپردازم یا در زمان دیگر؟

ج. واجب است فوراً خمس آن مقداری را که متعلق خمس بوده، بپردازید.

س107. دو هفته ی دیگر سال خمسی من فرا می رسد و الآن مقداری پول دارم که می بایست خمس آن را در زمان مذکور بپردازم. از طرفی باید با این پول برای یکی از آشنایان کالایی ضروری بخرم که بعد از سال خمسی، مبلغ آن را به من پرداخت می کند. آیا به این پولی که بعد از سال خمسی به دستم می رسد خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض سؤال هر وقت آن را وصول کردید، باید خمس آن را بدهید.

مبلغ مسدود شده در بانک

س108. کسی که از بانکی وام می گیرد و بانک نیز پس از اعطای وام، مبلغی را در حساب گیرنده ی وام مسدود می کند تا زمان تسویه حساب کامل که معمولاً بیش از یک سال طول میکشد بازگرداند. آیا به این گونه وجوهی که بیش از یک سال مسدود بوده خمس تعلق می گیرد یا نه؟

ج. اگر آن مبلغ مسدود شده از درآمد سال او باشد، پس از فرا رسیدن سال خمسی مشمول خمس می شود و وقتی که آن قابل وصول شد، خمس آن را بپردازد.

پول رهن خانه

س109. آیا خمس پولی که مستأجر به عنوان رهن (پول پیش) به موجر می دهد، بر عهده ی مستأجر است یا موجر؟

ج. اگر از منفعت کسب مستأجر باشد، بر او واجب است که بعد از گرفتن آن از موجر، خمس آن را بپردازد و خمس آن بر عهده ی موجر که آن مال را به عنوان قرض می گیرد، واجب نیست.

س110. معمول است که برای اجاره ی خانه مقداری پول پیش پرداخت می کنند، اگر این پول از منافع کسب باشد و چند سال در نزد صاحب خانه بماند آیا پس از دریافت، بلافاصله باید خمس آن پرداخت شود و در صورتی که بخواهد با همان پول در جای دیگر منزل اجاره کند، چطور؟

ج. خمس آن بلافاصله باید پرداخت گردد ولی اگر به این پول برای اجاره ی منزل نیاز دارد می تواند با کسب اجازه پس از رفع نیاز پرداخت نماید.

سرمایه ی صندوق قرض الحسنه

س111. تعدادی از افراد تصمیم به ایجاد صندوق قرض الحسنه بین خود گرفته اند تا هنگام نیاز به یکدیگر قرض الحسنه بدهند. هر عضو علاوه بر مبلغی که در ابتدای تشکیل پرداخته، بایستی هر ماه برای افزایش موجودی صندوق مبلغی را بپردازد، امیدواریم لطف فرموده چگونگی پرداخت خمس هر عضو را بیان فرمایید و در صورتی که سرمایه صندوق به طور دائمی به عنوان قرض در دست اعضا باشد، ادای خمس آن چگونه خواهد بود؟

ج. اگر هر یک از افراد که سهم خود را از منفعت کسبی که سال خمسی بر آن گذشته پرداخته باشد، واجب است خمس آن را بپردازد. ولی اگر سهم را در بین سال داده است، در صورتی که دریافت آن برای او در پایان سال خمسی وی ممکن باشد، باید خمس آن را در پایان سال بدهد و در غیر این صورت تا آن را از صندوق دریافت نکرده، پرداخت خمس آن بر او واجب نیست ولی پس از امکان دریافت باید بلافاصله خمس آن را پرداخت کند.

س112. آیا صندوق قرض الحسنه، شخصیت حقوقی مستقلی دارد؟ اگر داشته باشد، آیا به سود حاصل، خمس تعلق می گیرد؟ اگر شخصیت حقوقی مستقلی

نداشته باشد، کیفیت پرداخت خمس آن چگونه است؟

ج. اگر سرمایه ی صندوق ملک شخصی اشخاص به نحو اشتراک باشد، سود حاصل از آن، نسبت به سهم هر یک از اعضا، ملک شخصی او خواهد بود و باید خمس آن را در صورتی که سر سال خمس اش باقی بماند بپردازد. ولی اگر سرمایه ی صندوق، ملک شخص یا اشخاص نباشد مثل اینکه از مال وقف عام و مانند آن باشد، سود حاصل از آن، خمس ندارد.

س113. تعداد ده نفر از مؤمنین توافق کرده اند که هر یک از آنان هر ماه مثلاً بیست هزار تومان در صندوقی بریزند و در هر ماه یک نفر به قید قرعه آن مبلغ را برداشته و به مصرف هزینه های شخصی خود برساند که بعد از دوازده ماه نوبت به آخرین نفر خواهد رسید، بدین معنی که او آنچه را در این مدت پرداخته که مقدار آن دویست هزار تومان می شود، برمی دارد، آیا خمس بر او واجب است یا اینکه جزو مؤونه ی وی محسوب می شود؟ اگر این فرد سال خمس معینی داشته باشد و مقداری از پولی که دریافت شده، پس از پایان سال نزد او بماند، آیا جایز است برای این قسمت از آن مبلغ، سال خمس معینی قرار دهد تا از لزوم پرداخت خمس آن رهایی یابد؟

جواب: پولی که شخص از صندوق دریافت می کند به سه بخش قابل تقسیم است، قسمتی که معادل مبلغ پرداختی از درآمد سال گذشته است و قسمتی که معادل مبلغ پرداختی از درآمد سال جاری است و قسمت سوم که ما به ازای آن در سال بعد پرداخت می شود. قسمت اول به محض دریافت مشمول خمس است، قسمت دوم در صورتی که قبل از رسیدن سال خمس در مؤونه مصرف شود، خمس ندارد و اگر تا سر سال خمس باقی بماند باید خمس آن را بدهد و نمی تواند برای آن سال مجزایی قرار دهد، و قسمت سوم قرض محسوب می شود و فعلاً مشمول خمس نیست.

سرقفلی دریافتی

س114. آیا خمس مبلغ دریافت شده بابت سرقفلی مغازه را که توسط دادگاه تعیین شده بلافاصله باید پرداخت کرد یا اینکه می توان تا سر سال خمس یا تا سال بعد صبر کرد؟

ج. اگر دریافت آن شرعاً به صورت حلال باشد، جزو درآمد سال وصول است که اگر تا پایان سال خمس هزینه نشود، خمس دارد.

1. به صورت مساوی.

س115. آیا اصل سرمایه و سود آن خمس دارد؟

جواب: اگر با درآمد کسب اصل سرمایه را تأمین کند، متعلق خمس است مگر این که با پرداخت خمس آن، نتواند با مقدار باقی مانده، هزینه ی زندگی را مناسب با شأن عرفی و جایگاه اجتماعی اش تأمین نماید، که در این صورت خمس ندارد. و سود سرمایه اگر تا سر سال خمس در امور زندگی مصرف نشده باشد، خمس دارد.

اوراق بهادار

س116. در بورس اوراق بهادار، خمس چگونه محاسبه می شود؟ با توجه به اینکه سر سال خمس، فرد دارای سهام چند شرکت است که معمولاً نماد معاملاتی چندتای آنها به دلایل رایج مثل حساسی متوقف است و معلوم نیست چه وقت و با چه قیمتی باز می شود یا اینکه سهم در قیمت روز خریدار ندارد و باید صبر کرد تا در روزهای آینده قیمت به حدی پایین بیاید که خریدار داشته باشد (طبق قانون، هر روز قیمت فقط دو درصد می تواند تغییر کند) تا بتوان قیمت واقعی سهم را محاسبه کرد.

ج. با فرارسیدن سر سال خمس برای قیمت گذاری سهام مذکور اقدام گردد، هر زمان که امکان آن فراهم شد محاسبه ی خمس انجام می گیرد.

تجارت با حقوق شرعی که سرمایه شده

س117. در یک مؤسسه ی فرهنگی برای تأمین نیازهای مالی آن در آینده، واحدی تجاری تشکیل شده که سرمایه ی آن از حقوق شرعی است، آیا پرداخت خمس درآمد آن واجب است؟ آیا مصرف خمس آن به نفع مؤسسه جایز است؟

جواب: حقوق شرعی واجب است به مصرف موارد مقرر شرعی آن برسد و تجارت با آن هرچند به قصد استفاده از منافع آن در یک مؤسسه فرهنگی باشد، بدون اجازه ولی آن حقوق شرعی یا وکیل او جایز نیست.

س118. خانه ای دارم که دارای وام قسط بندی شده است و مالک محلی تجاری هستم که در آن کاسبی می کنم و برای عمل به وظیفه ی شرعی ام، سال خمس برای خود تعیین کرده ام، امیدوارم لطف فرموده و مرا از پرداخت خمس آن خانه معاف کنید. ولی توان پرداخت خمس محل تجاری را به صورت قسطی دارم.

ج. خانه ای که در آن سکونت دارید در فرض سؤال که نسبه خریداری شده خمس ندارد، ولی پرداخت خمس محل تجاربتان واجب است، مگر اینکه با پرداخت خمس، نتوانید با مقدار باقی مانده کاری که برای هزینه های زندگی کافی و متناسب با شأن عرفی باشد انجام دهید.

س119. سازمان حج در سال گذشته اقدام به خرید همه ی اثاثیه و لوازم مورد نیاز کاروان حج که ملک اینجانب بود، کرد، من پول لوازم فروخته شده ام را که دویست و چهارده هزار تومان بود، در تابستان امسال دریافت کردم، علاوه بر آن، مبلغ هشتاد هزار تومان در سال گذشته گرفته ام، با توجه به اینکه سال خمس برای خود تعیین کرده ام و هر سال خمس زائد بر مؤونه را می پردازم و با توجه به اینکه اثاثیه و لوازم مذکور مورد نیاز من در ایام عهده داری مدیریت کاروان حج جهت اداره ی حجاج بوده است و در وقت فروش آن ترقی قیمت نسبت به قیمت خرید آن داشته است، آیا پرداخت خمس پول فروش آن یا خمس تفاوت قیمت آن در حال حاضر واجب است؟

ج. اگر لوازم را با مال مخمس خریده باشید، پول فروش آن خمس ندارد، در غیر این صورت، پرداخت خمس آن واجب است و در هر دو صورت تفاوت قیمت خرید و فروش (ترقی قیمت) پس از کسر مقدار تورّم جزو

درآمد سال فروش محسوب می شود.

مغازه ی خریداری شده با پول غیرمخمس

س120. حدود بیست سال قبل یک باب مغازه خریده ام در حالی که سال خمسی نداشته ام، آیا خمس مبلغ پرداخت شده جهت خرید آن کافی است یا باید خمس قیمت روز پرداخته شود؟

ج. تا نفروخته اید پرداخت خمس پول خرید مغازه کافی است؛ البته در فرض سؤال نسبت به پایین آمدن ارزش پول، باید به یکی از وکلای مرجع مراجعه و مصالحه شود.

خانه ی اجاره داده شده

س121. سه برادر، خانه ی سه طبقه ای خریداری نموده و در یک طبقه ساکن شده و دو طبقه ی دیگر را اجاره، داده اند. آیا به دو طبقه ی مورد اجاره، خمس تعلق می گیرد یا خیر؟ و آیا جزو مؤونه ی آنها محسوب می شود؟

ج. اگر خانه را از محل درآمد سالانه شان برای سکونت تهیه نموده اند و فعلاً به خاطر نیاز به مخارج زندگی اجاره داده اند، به آن خمس تعلق نمی گیرد، ولی اگر بعضی از طبقات آن را از درآمد سالانه به قصد اجاره دادن تهیه کرده اند تا اجاره ی آن را صرف هزینه های زندگی کنند، آن مقدار از خانه حکم سرمایه را دارد و خمس دارد.

سود حاصل از مالی که قبلاً خمس آن پرداخت شده است

س122. اگر مثلاً فرشی را با مال مخمس به قیمت ده هزار تومان بخرم و بعد از مدتی آن را به پانزده هزار تومان بفروشم، آیا پنج هزار تومان اضافه بر مال مخمس، جزو منفعت کسب محسوب می شود و خمس به آن تعلق می گیرد؟

جواب: اگر به فرش نیاز نداشته و مؤونه نشده باشد، مقداری که بیشتر از قیمت خرید است، جزو منفعت کسب محسوب می شود و در زائد بر مؤونه ی سال، پس از کسر مقدار تورم خمس واجب است.

پول های واریز شده به حساب شخصی

س123. روشی برای سپرده گذاری اموال در بانک ها وجود دارد که بر اساس آن هیچ گاه پول به دست استفاده کننده نمی رسد، ولی به حساب او در بانک طبق شماره ی معینی واریز می شود، آیا به این اموال خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. اگر مال یاد شده از درآمد سالانه باشد و وصول آن از بانک برای شما ممکن باشد، واجب است خمس آن در سر سال خمسی، پرداخت شود.

سپرده گذاری اجباری

س124. من در بانک کار می کنم، برای شروع به کار از روی اجبار مبلغ پانصد هزار تومان را در بانک به ودیعه گذاشتم، این مبلغ به اسم خودم و در یک حساب بلندمدت است که هر ماه سود آن به من پرداخت می شود، آیا پرداخت خمس این مال که در حساب بانکی گذاشته شده واجب است؟ قابل ذکر است که این پول به مدت چهار سال است که در بانک گذاشته شده است.

ج. اگر پس گرفتن این مبلغ در حال حاضر ممکن نیست تا آن را پس نگرفته اید، خمس آن واجب نیست، ولی سود سالانه ی آن در زائد بر مؤونه ی سال خمس دارد

سکه ی طلا

س125. اگر کسی طلای مسکوک داشته باشد، آیا پرداخت خمس آن واجب است؟

ج. اگر جزء منفعت کسب محسوب شود، حکم سایر درآمدهای کسب را در وجوب خمس دارد.

پرداخت خمس سکه با عین آن

س126. در صورتی که تعدادی سکه ی بهار آزادی خریداری کرده باشیم به این نیت که قیمت آنها بالا رود، حال در سر سال خمسی بخواهیم از همان سکهها یک پنجم را خمس دهیم به این نیت که چون از خود سکهها خمس شان را پرداخته ایم دیگر در سال های بعد به سکهها و مبلغ اضافه شده به قیمت آنها خمس تعلق نگیرد. آیا این کار صحیح است؟

ج. پرداخت خمس از خود سکه ها باعث نمی شود که خمس افزایش قیمت سالانه ی آن واجب نشود بلکه ترقی قیمت سالانه ی آن هم متعلق خمس می باشد.

نگهداری یا سپرده گذاری طلا

س127. اگر شخصی طلا را به عنوان سرمایه نگه دارد یا در بانک ذخیره کند چه حکمی دارد؟

ج. در فرض مذکور پرداخت خمس واجب است.

احیای زمین موات⁽¹⁾

س128. شخصی برای احیای زمین موات جهت کاشت درختان میوه به امید استفاده از حاصل آن اقدام به حفر چاه عمیق نموده است، با توجه به اینکه این درختان بعد از چند سال دیگر به بار می نشینند و هزینه ی زیادی هم دارند، این شخص مبلغی بیش از یک میلیون تومان صرف آن نموده است. وی تاکنون حساب سال نداشته و خمس اموالش را پرداخت نمی کرده، ولی در حال حاضر که تصمیم گرفته برای ادای خمس، اموالش را حساب کند، میبیند که قیمت چاه و زمین و باغ بر اثر تورم، معادل چندین برابر هزینه ی اولیه شده است، حال اگر بخواهد خمس قیمت فعلی آنها را بدهد، توانایی آن را ندارد و اگر بخواهد خمس را از خود زمین و باغ و غیر آن بپردازد، در مضیقه و سختی می افتد، زیرا خود را به زحمت انداخته و به امید استفاده از ثمرات آن برای تأمین مخارج زندگی خود و خانواده اش متحمل هزینه ها و مشکلاتی شده است، تکلیف او نسبت به خمس اموالش چیست؟ چگونه خمس خود را حساب کند تا به راحتی بتواند آن را بپردازد؟

ج. فقط آنچه را از درآمد که صرف احیاء باغ نموده خمس دارد ؛ البته نسبت به تفاوت ارزش پول با یکی از وکلای مرجع، مصالحه انجام گیرد.

پیش پرداخت خرید خودرو

س129. مبلغی را به عنوان پیش پرداخت خرید خودرو پرداخت کرده بودم، اما در موقع تحویل چون مابقی قیمت خودرو را نداشتم امتیاز آن را به پدرم دادم و ایشان خودرو را خریداری کردند. اکنون بعد از یک سال پدرم می توانند آن مبلغ را به من برگردانند. اگر بخواهم مبلغ مذکور را به عنوان رهن خانه نزد صاحب خانه بگذارم آیا پرداخت خمس آن به طور جداگانه است؟

ج. مبلغ مذکور اگر جزو درآمد بین سال بوده و سال خمسی بر آن گذشته، خمس دارد.

وسایل کار

س130. آیا به ابزاری که در کار و کسب استفاده می شود، خمس تعلق می گیرد؟

ج. ابزار و آلات کسب، حکم سرمایه را دارد که اگر از درآمد کسب تهیه شود، خمس دارد.

س131. آیا وسایل موجود در مطب و کلینیک، از جمله: میز، صندلی، فایل، تابلو و... مورد خمس تعلق می گیرد؟

ج. هرکدام جزو سرمایه ی شما حساب می شود، خمس دارد.

اجناس مغازه

س133. آیا پرداخت خمس اجناسی که انسان برای فروش در مغازه گذاشته، واجب است؟

ج. اگر از درآمد کسب خریداری شده، خمس آن واجب است.

ردّ مظالم⁽²⁾ کنار گذاشته شده

س134. مقداری پول جهت ردّ مظالم در نزد خود نگه داشته بودم؛ و مدت یک سال از آن می گذرد و هنوز آن را به مرجع مربوطه ارائه نداده ام آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟ اگر این پول را در بانک گذاشته باشم آیا سود حاصله از این مبلغ هم مشمول خمس است؟

جواب: اگر از درآمد سال باشد سر سال خمسی باید خمس آن پرداخت شود و در هر صورت سود آن، سر سال خمسی متعلق خمس است.

پول حج

س135. خیرا طی توافقی که سازمان حج و زیارت با بانک به عمل آورده، متقاضیان حج تمتع با مراجعه به بانک، مبلغ یک میلیون تومان به صورت قرارداد مضاربه ای⁽³⁾ به نام خود به حسابی در بانک واریز نموده، فیش آن را دریافت می‌دارند. این پول تا هنگام تشرّف به نام واریز کننده و در حساب شخصی او باقی می ماند و طبق قرارداد مکتوب، مبلغی به دارنده ی حساب در پایان هر سال به عنوان منفعت مضاربه تعلق می گیرد. سازمان حج و زیارت فقط برای کسانی که زودتر ثبتنام کرده اند اولویت قائل شده و پس از حدود سه سال نوبت اشخاص را اعلام و در صورت تمایل آنها را به حج اعزام می دارد. زمان اعزام که فرارسید واریزکننده، پولی را که در حساب مضاربه ای خود دارد از بانک اخذ و همراه با مانده ی هزینه ها به حساب حج و زیارت واریز می نماید و سپس به حج مشرف می شود. حال خواهشمند است با عنایت به اینکه قرارداد مذکور به صورت کتبی بوده و شفاهی گفتگویی بین صاحب پول و بانک رد و بدل نمی شود، بفرمایید مبلغ درصدی که صاحب مال به عنوان منفعت مضاربه دریافت می کند چه صورتی دارد؟

ج. عملیات بانکی به صورت قرارداد کتبی آن گونه که در بالا به آن اشاره شده، بی اشکال است و سود به دست آمده از معامله ی مضاربه ای برای سپرده گذار حلال است و اصل سپرده اگر از درآمد کسب غیرمخمس⁽⁴⁾ بوده خمس دارد و سود حاصل اگر پیش از سال عزیمت به سفر حج قابل وصول نبوده، جزو درآمد سال وصول محسوب است که اگر در همان سال صرف هزینه ی سفر حج شود خمس ندارد.

س136. آیا به پولی که برای هزینه ی حج یا عمره کنار گذاشته شده، خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر از درآمد کاری بین سال باشد و تا سر سال خمسی هزینه نشده باشد، پرداخت خمس آن واجب است.

سرمایه و سود شرکت

س137. تعدادی از اشخاص اقدام به تأسیس مدرسه ی خصوصی (غیرانتفاعی) کرده اند و بعد از استفاده از سرمایه ی کمی که اعضا داشتند، هیأت مؤسس تصمیم گرفت برای تأمین مخارج آن از بانک وام بگیرد و همچنین مقرر نمود که برای تکمیل سرمایه و پرداخت اقساط بانک، هر یک از اعضا مبلغی را به طور ماهیانه بپردازد. این مؤسسه هنوز به مرحله ی سوددهی نرسیده است، آیا به مبلغی که اعضا به صورت ماهیانه می پردازند، خمس تعلق می گیرد؟ آیا مجموع سرمایه که همان قیمت مؤسسه است، خمس دارد؟

ج. بر هر یک از اعضا واجب است خمس سهم ماهانه ی خود را که به عنوان سرمایهی شرکت می پردازند و همچنین خمس آنچه را که در ابتدا به عنوان سهم مشارکت در تأسیس مدرسه داده اند، پرداخت نمایند و پس از آنکه هر یک از اعضا خمس سهم خود از سرمایه ی شرکت را پرداخت نمود، دیگر مجموع سرمایه دوباره خمس ندارد.

س138. شرکتی از برادران فرهنگی به نام شرکت تعاونی فرهنگیان چندین سال است که تأسیس گردیده و سرمایه ی آن از همان ابتدا از سهم تعدادی از

فرهنگیان تشکیل شده بود که هر یک صد تومان پرداختند، در ابتدا سرمایه ی شرکت کم بود، ولی در حال حاضر با افزایش تعداد اعضا، سرمایه ی آن بالغ بر هجده میلیون تومان به اضافه ی ماشین های شرکت است. سود آن بین سهام داران به نسبت سهم شان تقسیم می شود و هر یک از آنان به راحتی می تواند سهم خود را دریافت نموده و با شرکت تسویه حساب نماید. تاکنون خمس سرمایه و سود آن پرداخت نشده است، آیا با توجه به موقعیت من به عنوان رئیس هیأت اداری شرکت، جایز است که اگر خمسی به حساب شرکت تعلق بگیرد، اقدام به پرداخت آن کنم؟ آیا رضایت سهام داران در این باره شرط است؟

ج. پرداخت خمس سرمایه ی شرکت و سود حاصل از آن، تکلیف هر یک از اعضا نسبت به سهم خود از مجموع دارایی شرکت است و در صورتی که رئیس هیأت اداری بخواهد این کار را انجام دهد باید از سهام داران شرکت اجازه و وکالت بگیرد.

سود حاصل از فروش واحدهای طرح 99 ساله

س139. به پولی که از فروش طرح نود و نه ساله در آینده سهم من می شود آیا خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. سود حاصله از آن در صورتی که تا رسیدن سال خمسی صرف در مؤونه ی زندگی نشود، خمس دارد.

وسیله ی نقلیه ی کاری

س140. کسی با زحمت و تلاش، بعد از سال ها، کامیونی فراهم کرده که با آن کار می کند و نتوانسته خمس آن را پرداخت نماید. الآن که اقساط و بدهی ماشین تمام شده به دلیل اینکه مدل ماشین پایین آمده و قوانین جاری او را مجبور به تعویض ماشین و خرید ماشین مدل بالاتر می کند، که آن هم به نوبه ی خود هزینه ای را طلب می نماید، مجبور است برای مدت دیگری اقساط وام جدید را بپردازد، با توجه به اینکه درآمد ماشین جوابگوی هزینه ی زندگی، پرداخت اقساط و پرداخت خمس نیست، تکلیف او در مورد پرداخت بدهی اش چیست؟

ج. اگر قیمت ماشین به مقداری باشد که در صورت پرداخت خمس آن، نتواند با درآمد پول باقی مانده ی فروش آن، هزینه های زندگی را متناسب با شأن عرفی تأمین نماید، خمس ندارد.

زمین و ارتقای قیمت آن

س141. حکم خمس زمین کشاورزی که بیست سال قبل با قیمت پایین خریداری شده و تاکنون که قیمت آن حدود دو هزار برابر شده و خمس آن پرداخت نشده چیست؟

ج. اگر زمین را با درآمد کسب یا حقوق خود خریده، خمس مبلغ پرداختی بابت قیمت زمین را ضامن است و با فرض تفاوت چشمگیر نسبت به قیمت فعلی، باید با وکیل مرجع در مقدار تفاوت قیمت مصالحه نماید.

خرید و نگهداری زمین برای ترقی قیمت

س142. شخصی زمین زراعی یا غیر زراعی خریداری کرده تا پس از ترقی قیمت بفروشد، آیا با فرارسیدن سال، با اینکه فعلاً قصد فروش ندارد، تخمیس زمین لازم است؟ در صورت لزوم، به قیمت خرید باید خمسش را حساب کند یا به قیمت فعلی؟

جواب: زمین را اگر با پول غیرمخمس خریده، سر سال خمسی باید خمس آن را بپردازد و در صورتی که قابل فروش باشد، ترقی قیمت آن نیز خمس دارد و اگر با پول مخمس خریده، چنانچه سر سال خمسی ترقی قیمت داشته و قابل فروش بوده، باید خمس ترقی قیمت را به قیمت سر سال خمسی بپردازد.

پول فروش سهام

س143. اینجانب در یک شرکت تولیدی عضویت داشته و سهام دار بودم و هر سال وجوهات شرعی خود را با یکی از نمایندگان حضرتعالی تسویه نموده ام. اینک سهم خود را واگذار نموده و با شرکت تسویه حساب نموده ام، آیا مبلغ دریافتی مشمول خمس می شود؟

جواب: اگر سهم خود از شرکت را با پول مخمس، یا پول هبه (هدیه) یا ارث و امثال آن که خمس ندارد خریده اید، پس از تسویه و دریافت پول سهام، مبلغ دریافتی خمس ندارد. ولی در صورتی که سهام قابل فروش بوده، ارزش افزوده سهام در پایان هر سال خمسی، پس از کسر مقدار تورم، متعلق خمس است.

زمین خریداری شده با پول مخمس

س144. شخصی با پول مخمس زمینی خریده است و بعد از چند سال زمین را فروخته است و با پول آن و مقداری پول دیگر که از درآمد بین سال بوده زمین دیگری خریده است و الآن می خواهد زمین را بفروشد، آیا خمس دارد؟

ج. اگر برای تجارت خریده است یعنی خریده که قیمتش بالا رود و بفروشد و سود ببرد، قیمت فعلی آن منهای مبلغی که خمس آن را داده، خمس دارد.

محل تغییر کاربری یافته

س145. مکانی در ابتدا به عنوان پارکینگ مورد نیاز خودرو ساخته شده است، ولی بعداً نیت عوض گردیده و جهت مکان تجاری در نظر گرفته شده است که اجازه داده شود؛ آیا به پول ساخت آن خمس تعلق می گیرد؟ و چه موقع؟

ج. اگر مکان مذکور در ابتدا به عنوان پارکینگ احداث شده و حداقل تا پایان سال خمسی از آن به عنوان پارکینگ خصوصی استفاده می شده است، با تغییر کاربری خمس ندارد ولی اگر در وسط همان سال احداث، پارکینگ تبدیل به مکان تجاری شده است، در حکم سرمایه است و خمس دارد.

باغ تازه احداث شده

س146. شخصی زمینی را جهت تجارت به باغ تبدیل کرده است، پس از فرارسیدن سال با اینکه درختان به ثمر نرسیده اند، آیا فقط تخمیس زمین لازم است یا زمین و درختان؟ آیا در سال های بعد تخمیس افزایش قیمت نیز لازم است؟

ج. اگر برای فروختن میوهها زمین را به باغ تبدیل کرده خمس تمام مبلغی را که هزینه کرده و از درآمد سال بوده باید بپردازد و زمین اگر متعلق خمس نبوده و یا خمس آن داده شده است، خمس ندارد و اگر می خواهد باغ را بفروشد در صورتی که باغ قابل فروش است سر سال باید علاوه بر خمس مبالغ هزینه شده، خمس افزایش قیمت نیز پرداخت شود.

پول مضاربه ی باقی مانده یا تبدیل شده به کالا

س147. اگر پولی به مضاربه در دست شخص دیگری باشد و زمان آن یک سال تعیین شده باشد و زمان سال خمسی در اوایل این قرارداد باشد و همچنین اجازه ی مستردکردن پول در هر زمانی که سرمایه گذار اراده کند وجود داشته باشد آیا سرمایه گذار موظف به قطع ادامه ی قرارداد و پرداخت خمس است؟

جواب: قطع قرارداد لازم نیست ولی پول واگذاری به دیگری به عنوان مضاربه اگر از درآمد کسب بین سال باشد، سر سال خمسی باید خمس آن پرداخت شود، هرچند در اوایل یا اواسط مدت مضاربه باشد.

س148. افرادی که پولشان را به بانک یا شخصی سپرده اند تا به صورت مضاربه با آن کار شود و سر سال خمسی، آن پول در دست عامل، تبدیل به کالا شده است، آیا این گونه افراد نیز باید خمس پولشان را بپردازند؟

ج. اگر پول سپرده به بانک از منافع کسب و غیرمخمس باشد و در سر سال خمسی قابل استرداد باشد یا کالایی که به وسیله ی عامل مضاربه خریداری شده قابل فروش و استرداد پولش باشد، پرداخت خمس آن پول در سر سال خمسی واجب است.

پول مصرف شده در کار تجاری

149. آیا به مالی که انسان برای تحصیل درآمد و انجام معاملات تجاری مصرف می کند، خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. آنچه را که از درآمد سال برای به دست آوردن درآمد از کارهای تجاری و غیر آن مصرف می کند از قبیل هزینه های انبارداری، حمل و نقل، وزن کردن، واسطه ی معامله و مانند آن، از درآمد همان سال استثنا می شود و خمس ندارد.

کسر تورّم از سود مورد تعلق خمس

150. من شغلم بساز و بفروشی ساختمان است و خمس هم می دهم. زمینی را میخرم و در آن ساختمانی ساخته و میفروشم، پول دریافتی حاصل از فروش شامل سه قسمت است (اصل سرمایه گذاری، تورّم و سود). حال با توجه به اینکه شغل من بساز و بفروشی است و برای ادامه ی کار می بایست برای جایگزینی ساختمان مشابه ساختمان فروخته شده (که با پول خمس داده شده ساخته شده بود و فروخته ام) اصل سرمایه به اضافه ی تورّم را هزینه کنم خمس را چگونه محاسبه کنم؟ آیا فقط به سود بدون در نظر گرفتن اصل سرمایه و تورّم، خمس تعلق می گیرد؟

ج. سرمایه ای که خمس آن پرداخته شده، خمس ندارد ولی آنچه در نظر مردم، ربح و سود می باشد باید خمس آن پرداخت شود. ولی مقداری از افزایش قیمت که ناشی از تورّم باشد یعنی ارزش پول کم شده به طوری که همه ی اجناس با پول بیشتر معامله می شوند، خمس ندارد.

ترقی قیمت کالا

س151. آیا مقداری که بر اثر تورّم بر قیمت اجناس افزوده می شود، جزء ترقی قیمت سوبیه⁽⁵⁾ محسوب می شود؟

ج. افزایش قیمت اگر ناشی از تورّم باشد یعنی ارزش پول، کم شده و همه ی اجناس با پول بیشتر معامله می شوند، ترقی قیمت محسوب نمی شود و احکام آن بر آن جاری نیست.

سود بانک ها با توجه به تورّم

س152. با توجه به وجود تورّم، سودی که بانک ها به سپرده گذاران می پردازند عملاً جبران افت و کاهش ارزش پول محسوب می گردد. با این حال، آیا به این سود خمس تعلق می گیرد؟

ج. مقداری که سود محسوب می شود، سر سال خمسی متعلق خمس است.

سرمایه ی قرضی و سود آن

س153. همسر من قالی می بافد که سرمایه ی آن متعلق به خود ماست و برای تهیه ی آن قرض گرفته ایم، در حال حاضر قسمتی از فرش بافته شده است و از آنجا که سال خمسی من به پایان رسیده، آیا پس از تمام شدن فرش و فروش آن برای تهیه ی احتیاجات خانه، به مقدار بافته شده خمس تعلق می گیرد یا خیر؟ سرمایه ما از جهت خمس چه وضعیتی دارد؟

ج. پس از استثنای سرمایه که قرض است از قیمت فروش قالی، باقی مانده جزء سود سال فروش محسوب می شود که اگر در مخارج زندگی مصرف نشود، سر سال خمس دارد.

بذر غیرمخمس

س154. کشاورزی با بذری که خمس آن را نپرداخته زراعت کرده است؛ پس از برداشت، خمس فقط به محصول تعلق می گیرد یا بایستی خمس بذر را نیز محاسبه نماید؟

ج. خمس بذر را ضامن است و به مقداری از محصول یا پول آن، که تا سر سال باقی می ماند نیز خمس

تعلق می گیرد.

1. زمین خالی که از آن هیچ بهره برداری نمی شود.

2. حقوق مالی که یا صاحبش معلوم نیست یا دسترسی به صاحب آن غیرممکن است و این حق از طرف صاحب حق به فقیر صدقه داده می شود.

3. عقدی است که بین دو نفر بسته می شود برای تجارت بر این اساس که سرمایه از یکی از آنها و کار از دیگری باشد و اگر سودی حاصل شد بین هر دو بر اساس قرارداد تقسیم شود.

4. درآمدی که خمس آن داده نشده است.

5. قیمت بازار.

3. مال حلال مخلوط با حرام

راه حلال شدن مال حلال مخلوط با حرام

س155. اگر مال حرامی با مال انسان مخلوط شود، آن مال چه حکمی دارد و چگونه حلال می شود و در صورت علم به حرمت یا عدم علم به آن وظیفه ی انسان چیست؟

ج. اگر یقین به وجود مال حرام در اموالش دارد ولی مقدار دقیق آن را نمی داند و صاحب آن را هم نمی شناسد، راه حلال کردن آنها این است که خمس آن را بپردازد، ولی اگر شک در مخلوط شدن مال حرام با اموال خود داشته باشد، چیزی بر عهده ی او نیست.

راه حلال شدن مال به دست آمده از سرمایه ی حرام

س156. کسی که اصل سرمایه اش حرام بوده و می خواهد زندگی خود را حلال کند تکلیفش چیست؟

ج. اگر صاحبان اموال حرام، معلوم هستند، باید رضایت آنان را جلب کند و اگر صاحبان آن را نمی شناسد و یا به آنها دسترسی ندارد ولی مقدار مال حرام را می داند حکم مجهول المالک⁽¹⁾ را دارد که باید از طرف صاحبانش به فقیر شرعی⁽²⁾، صدقه داده شود و در این زمینه بنابر احتیاط از حاکم شرع⁽³⁾ اجازه گرفته شود و اگر مقدار مال حرام را نمی داند و صاحبان آن را هم نمی شناسد، باید خمس آن را بپردازد.

1. مالی که مالکش معلوم نیست.

2. فقیر شرعی کسی است که مخارج سالانه ی خود و عائله اش را درخور شأنش نداشته باشد.

3. مرجع یا در صورت عدم دسترسی، وکیل او.

4. معدن

157. از آنجا که خمس معادن استخراج شده واجب است، آیا این وجوب شامل معادن دولتی هم می شود و دولت نیز موظف به پرداخت خمس است؟

با این توضیح که استخراج معدن توسط دولت از یکی از سه نحو زیر خارج نیست:

(1) یا خود دولت به طور مستقل استخراج می کند و سود آن را صرف مردم می کند که در این صورت دولت مثل یک شخص حقیقی می شود که پس از استخراج معدنش، آن را به شخص دیگر می بخشد یا صدقه می دهد. در این حالت باید گفت که خمس به این نوع از استخراج ها نیز تعلق می گیرد و ادله ی وجوب خمس آن را شامل می شود.

(2) یا اینکه همه ی مردم را صاحب معادن بدانیم و دولت به وکالت از مردم به استخراج می پردازد. در این حالت خمس به تک تک مردم تعلق می گیرد زیرا که در حقیقت، مردم هستند که به استخراج دست زده اند و پرداخت خمس بر موکل واجب می گردد.

(3) یا اینکه دولت به عنوان ولی مردم اقدام به استخراج معدن کرده است که در این حالت استخراج کننده یا خود ولی است یا اینکه دولت مثل نایب می گردد و مردم، استخراج کننده ی حقیقی هستند در این صورت نیز باز خمس باید واجب باشد.

از سویی دیگر نمی توان گفت که دولت با مصرف کردن یا هدیه کردن معادن استخراج شده از خمس معاف می شود زیرا بعد از رسیدن معدن به حد نصاب وجوب خمس قطعی می گردد.

نظر حضرتعالی درباره ی این مسأله ی مهم چیست؟

ج. معادنی که توسط شخص خاصی یا با مشارکت اشخاص با یکدیگر استخراج می شود، خمس در آن واجب است، به شرطی که آنچه آن شخص استخراج کرده و یا سهم هر یک از اشخاصی که با مشارکت با یکدیگر اقدام به استخراج کرده اند، بعد از کم کردن هزینه های استخراج و تصفیه، به مقدار بیست دینار طلا یا دویست درهم نقره یا معادل قیمت یکی از آن دو باشد. علاوه بر این از شرایط وجوب خمس این است که آنچه استخراج شده، ملک آنها شود درحالی که معادنی که دولت استخراج می کند، نظر به اینکه ملک خاص شخص یا اشخاص نیست، بلکه ملک جهت⁽¹⁾ است لذا شرط وجوب خمس را دارا نیست و در نتیجه جایی برای وجوب خمس بر دولت و حکومت باقی نمی ماند و این استثنایی بر وجوب خمس در معدن نیست.

1: همان ملکیت حقوقی است که امثال دولت، مسجد یا حسینیه ها مالک چیزی می شوند.

5. گنج پیدا شده

س158. نظر حضرتعالی درباره ی گنجی که افراد در زمینی که مالک آن هستند، پیدا می کنند، چیست؟

ج. میزان در این گونه امور، مقرّرات نظام جمهوری اسلامی است.

نکات و چکیده ی فصل دوم

1) درآمد اضافه بر هزینه ی سالانه

_ اگر سر سال خمسی مقداری از درآمد اضافه بیاورد باید خمس آن، پرداخت شود و تفاوتی نمی کند که این مقدار باقی مانده پول پس انداز شده باشد یا کالایی که مصرف نشده است.

_ حقوق معوقه و اجرت اضافه کاری که سر سال خمسی قابل دریافت نباشد، جزو درآمد سال دریافت آن محسوب می شود که اگر در همان سال دریافت در مؤونه مصرف شود، خمس ندارد اما اگر سر سال خمسی قابل دریافت باشد، پرداخت خمس آن واجب است، هرچند هنوز آن را نگرفته باشد.

_ اگر قبل از رسیدن سر سال خمسی پولی را به عنوان پیش پرداخت، دریافت کند خمس مقداری از پیش پرداخت که در مقابل آن، کار انجام گرفته است واجب می گردد.

_ پرداخت خمس حقوق بازنشستگی و پولی که به خاطر مرخصی استفاده نشده پرداخت می شود اگر تا سر سال خمسی باقی بماند، واجب است.

_ تبدیل پول باقی مانده در سر سال خمسی به کالا یا سکه وجوب خمس را از بین نمی برد حتی اگر به این نیت باشد که پس از سال خمسی بفروشد و در هزینه های لازم زندگی خرج نماید. مگر اینکه در آستانه ی صرف در مؤونه تا چند روز آینده باشد و با پرداخت خمس نتواند مایحتاج را تهیه کند، که در این صورت خمس ندارد.

_ اگر پولی را به کسی قرض دهد و بتواند سر سال خمسی پس بگیرد باید خمس آن را بپردازد و اگر امکان ندارد هر وقت پس گرفت باید خمس آن را بپردازد.

_ به قرض یا وامی که انسان بگیرد و آن را خرج نکند خمس تعلق نمی گرد مگر اینکه مقداری از آن را پس داده باشد که باید خمس آن مقدار را بپردازد.

_ سپرده های بانکی اگر از درآمد سالانه باشد خمس آن واجب است حتی در صورتی که به عنوان قرض الحسنه پس انداز شده باشد.

_ پولی که بانکها هنگام وام گرفتن، مسدود می نمایند اگر از درآمد باشد مورد خمس می باشد و هنگام پس گرفتن باید خمس آن پرداخت گردد.

_ پولی که مستأجر به عنوان رهن (پول پیش) به موجر می دهد، اگر از منفعت کسب باشد، بر او واجب است که بعد از گرفتن آن از موجر، بلافاصله خمس آن را بپردازد ولی اگر به این پول برای اجاره ی منزل نیاز دارد می تواند با کسب اجازه از وکیل مرجع پس از رفع نیاز پرداخت نماید. خمس این پول بر عهده ی موجر که آن مال را به عنوان قرض می گیرد، واجب نیست.

_ پولی که برای ساخت خانه به شرکت تعاونی مسکن داده می شود تا پس از جمع شدن در ساخت خانه هزینه شود، در صورتی که از درآمد سال باشد و تا زمان مصرف آن در کارهای عمرانی تحت مالکیت او باقی بماند، واجب است که خمس آن را بپردازد ولی اگر تحت مالکیت تعاونی قرار بگیرد خمس ندارد.

_ در صندوقهای قرض الحسنه خانگی که هر یک از اعضا موظفند به صورت ماهانه مبلغی را پرداخت نمایند و هر ماه به قید قرعه به یکی از اعضا وام پرداخت می شود، هر عضو موظف به محاسبه ی جداگانه خمس خود است.

_ بنابراین اگر مبلغی از پولی که به صورت وام می گیرد پول خود او باشد که برمی گردد و این پول مربوط به درآمد سال قبل باشد، باید خمس آن را بپردازد و اگر مربوط به همین سال است، اگر تا سر سال باقی بماند خمسش واجب می شود.

2) سرمایه

_ سرمایه هر آن چیزی است که با آن کسب درآمد می شود. بنابراین پرداخت خمس موارد زیر واجب است:

1. سپرده ی بانکی.

2. پولی که برای مضاربه به کسی داده شود.

3. ماشینی که برای کار تهیه شده است مثل کامیون و اتوبوس و تاکسی.

4. ابزار و آلات کار و وسایل مورد نیاز در محل تجارت مثل میز و صندلی و ...

5. واحد مسکونی و تجاری که برای اجاره دادن تهیه شده است.

6. زمینی که برای سرمایه گذاری و سود کردن کنار گذاشته شده است.

7. باغ یا زمینی که برای کشاورزی خریداری شود.

8. هزینه ای که برای احیای زمین موات جهت امور اقتصادی مصرف می شود.

9. اموالی که جهت فروش خریداری می کند.

دو نکته ی مهم:

1. اگر موارد بالا با پولی که قبلاً خمس آن داده شده است یا با پولی که از مستثنیات خمس که در فصل دوم خواهد آمد، به دست آمده باشد، خمس آن لازم نیست.

2. اگر اصل سرمایه به مقداری باشد که با پرداخت خمس آن، نتواند با مقدار باقی مانده، هزینه ی زندگی را مناسب با شأن عرفی و جایگاه اجتماعی اش تأمین نماید، خمس ندارد.

– اگر موارد بالا غیر از مورد آخر – با پولی که خمس آن پرداخت نشده، تهیه گردد باید خمس پول خرید پرداخت شود و افزایش قیمت، جزو درآمد سال فروش محسوب می شود که اگر تا سر سال باقی بماند باید خمس آن پرداخت شود ولی اموالی که جهت فروش خریداری می شود افزایش قیمت آن سر سال خمس آن را دارد البته در صورتی که امکان فروش داشته و به جهت گرانت شدن نفروخته باشد.

– اگر خانه یا چیز دیگری از محل درآمد سالانه برای استفاده ی شخصی تهیه گردد و تا پایان سال خمس برای کسانی که سال دارند و حداقل یک سال برای کسانی که سال خمس نداشته اند استفاده گردد و بعد به خاطر نیاز به مخارج زندگی اجاره داده شود، به آن خمس تعلق نمی گیرد.

– آنچه را که از درآمد سال برای به دست آوردن درآمد از کارهای تجاری و غیر آن مصرف می کند از قبیل هزینه های انبارداری، حمل و نقل، وزن کردن، واسطه ی معامله و مانند آن، از درآمد همان سال استثناء می شود و خمس ندارد.

– سرمایه ای که خمس آن پرداخت شده، خمس ندارد همچنین مقداری از افزایش قیمت که ناشی از تورم باشد یعنی ارزش پول کم شده به طوری که همه ی اجناس با پول بیشتر معامله می شوند، خمس ندارد.

– سرمایه ی قرضی خمس ندارد.

3) مال مخلوط به حرام

کسی که می داند مالی از حرام در اموالش وجود دارد چند گونه است:

1. مقدار دقیق آن و صاحب آن را نمی شناسد که راه حلال کردن اموال این است خمس آن را بپردازد، ولی اگر شک در مخلوط شدن مال حرام با اموال خود داشته باشد، چیزی بر عهده ی او نیست.

2. صاحبان اموال حرام، معلوم هستند که باید رضایت آنان را جلب کند.

3. اگر صاحبان آن را نمی شناسد و یا به آنها دسترسی ندارد ولی مقدار مال حرام را می داند که باید از طرف صاحبانش به فقیر شرعی، صدقه داده شود و در این زمینه بنابر احتیاط از حاکم شرع اجازه گرفته شود.

4) معدن

معادنی که توسط شخص خاصی یا با مشارکت اشخاص با یکدیگر استخراج می شود، خمس در آن واجب است، به شرطی که آنچه آن شخص استخراج کرده و یا سهم هر یک از اشخاصی که با مشارکت با یکدیگر اقدام به استخراج کرده اند، بعد از کم کردن هزینه های استخراج و تصفیه، به مقدار بیست دینار طلا یا دویست درهم نقره یا معادل قیمت یکی از آن دو باشد. علاوه بر این از شرایط وجوب خمس این است که آنچه استخراج شده، ملک آنها شود بنابراین معادنی که دولت استخراج می کند، نظر به اینکه ملک خاص شخص یا اشخاص نیست شرط وجوب خمس را دارا نیست.

5) گنج

با توجه به اینکه درباره ی پیدا کردن گنج قوانینی وجود دارد، میزان در اینگونه امور، مقررات نظام جمهوری اسلامی است.

1. مال به دست آمده از راه هبه (هدیه)

حق همسر از حقوق

س159. بنده بعد از بازنشسته شدن هر ماه حقوقی را دریافت می کنم و هرچند مدت یک بار مبلغی را به عنوان حق همسر دریافت و به او پرداخت می کنم و او آن را در بانک نگه می دارد. آیا به این پول خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. حق همسر که از طرف اداره ی استخدامی مربوطه به او می پردازند، یا همسر به او هدیه می کند خمس ندارد، اگرچه پس انداز کند و سال بر آن بگذرد.

عیدی

س160. شخصی ملکی را با مال غیرمخمس به قیمت بالایی خریده و مبلغ زیادی هم خرج اصلاح و تعمیر آن کرده است و بعد، آن را به فرزند غیربالغ خود هبه کرده و به طور رسمی به اسم او نموده است، با توجه به اینکه آن فرد در قید حیات است، مسأله ی خمس مکلف مذکور چگونه است؟

ج. اگر آنچه را برای خرید ملک و اصلاح و تعمیر آن صرف کرده، از درآمدهای سال باشد و بخشش آن ملک به فرزندش در همان سال و متناسب با شأن عرفی او باشد، خمس ندارد.

هدیه به همسر

س161. آیا جایز است که انسان مالی را قبل از گذشت سال بر آن، به همسرش هدیه دهد، با آنکه می داند وی آن مال را برای خرید خانه در آینده و یا مخارج ضروری، ذخیره خواهد کرد؟

ج. این کار جایز است و مالی که به همسران بخشیده اید، اگر به مقداری باشد که عرفاً مناسب شأن شما و افراد مانند شماست و این بخشیدن صوری و ساختگی و به قصد فرار از خمس هم نباشد، خمس ندارد.

هبه ی واحد مسکونی

س162. به دخترم یک واحد مسکونی به عنوان هدیه عروسی اش داده ام، آیا این واحد مسکونی خمس دارد؟

ج. اگر هبه ی واحد مسکونی که به دخترتان بخشیده اید، عرفاً مطابق شأن شما محسوب شود و از درآمد بین سال خمسی تهیه و به او بخشیده باشید، دادن خمس آن واجب نیست.

کالایی که به عنوان شیربها به عروس داده شده

س163. اگر به عنوان شیربها برای داماد اجناسی را تعیین کنند که به عنوان جهیزیه بخرد آیا بر این اجناس که بیشتر از یک سال بدون استفاده می مانند خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر اجناس مذکور را خریده و به عروس یا خانواده ی آنها تحویل داده است، خمس آن بر هیچ یک واجب نیست.

تعویض هدیه با پول غیرمخمس

س164. بعضی اوقات تعدادی بُن کالا یا بُن کتاب به ما هدیه می دهند. از آنجا که به هدیه خمس تعلق نمی گیرد و بُن به عنوان پول نقد برای فروشگاهها محسوب می شود، آیا می توانم بُن ها را با پول نقد معادل آن از درآمد جاری ام جابه جا کرده و به عنوان پول مخمس پس انداز کنم؟ یا با دست گردان کردن و خرید و فروش صوری یا واقعی با فردی دیگر این کار را انجام دهم؟

ج. عمل مذکور موجب سقوط خمس از درآمد نمی شود مگر در صورتی که واقعاً با رعایت مقررات مربوطه به دیگری فروخته شود که در این صورت به پول فروش آن خمس تعلق نمی گیرد.

کتاب های دانشجویان

س165. کتاب هایی که دانشجو از مال پدر خود یا از وامی که دانشگاه به دانشجویان می دهد، می خرد و منبع درآمدی هم ندارد، آیا خمس دارد؟ در صورتی که بداند پدر خمس پول کتاب ها را نداده، آیا پرداخت خمس آن واجب است؟

ج. کتاب هایی که با پول وام^(۱) و یا با پولی که پدر به او بخشیده، خریده شده است، خمس ندارد.

پاداش

س166. اینجانب از آزادگان هستم. با عنایت به احتساب دو برابر مدت اسارت به عنوان سابقه ی خدمت، اینک بازنشسته گردیده ام، خواهشمند است با توجه به مراتب فوق الذکر، بفرمایید به پاداش پایان خدمت من خمس چگونه تعلق می گیرد؟

ج. خمس تعلق نمی گیرد.

س167. دولت در ایام عید به کارمندان خود اجناسی را به عنوان عیدی داده که مقداری از آن تا سر سال باقی مانده است. با توجه به اینکه عیدی کارمندان خمس ندارد، ولی چون ما در برابر این اجناس مقداری پول پرداخت کرده ایم، لذا آنچه به ما داده می شود هدیه به معنای دقیق آن نیست، بلکه با قیمت کمتری در برابر عوض داده شده است، آیا خمس آن مقدار از کالا که در برابر آن پول پرداخت شده، باید داده شود؟ یا اینکه باید قیمت واقعی آن در بازار آزاد محاسبه و خمس آن پرداخت شود؟ و یا چون عیدی است، هیچ گونه خمسی ندارد؟

ج. در فرض مذکور نظر به اینکه قسمتی از اجناس در واقع از سوی دولت مجانی به کارمند داده می شود و در برابر قسمتی پول دریافت می کنند، فلذا از کالای باقی مانده به نسبت مقداری که پول در برابر آن پرداخت نموده اید، واجب است که خمس قیمت فعلی آن را بپردازید.

حقوق جانبازان و آزادگان

س168. آیا به حقوق جانبازی خمس تعلق می گیرد؟ آنچه به همسر آنان پرداخت می شود، چه حکمی دارد؟

ج. آنچه که بنیاد جانبازان به جانبازان عزیز هدیه می کند خمس ندارد و حقوقی که جهت پرستاری به همسر ایشان می دهند اگر در قبال کار پرستاری باشد (که اگر پرستاری نکنند نمی دهند) چنانچه از مخارج سال، اضافه آید خمس دارد و در غیر این صورت خمس ندارد.

س169. دولت مدت مرخصی دوران اسارت آزادگان را محاسبه کرده و پول آن را داده است. آیا این وجوه درآمد محسوب می شود یا خیر؟ اگر درآمد محسوب شود خمس به آن تعلق می گیرد یا نه؟

ج. در فرض سؤال خمس تعلق نمی گیرد.

س170. اسیرانی که به پدر و مادر آنان از طرف جمهوری اسلامی در طول مدت اسارت، حقوق ماهیانه پرداخت شده و در بانک پس انداز گشته است، آیا به مال مزبور خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. پول مذکور خمس ندارد.

حقوق خانواده‌های شهدا

س171. آیا مبالغی که بنیاد شهید به خانواده‌های شهدا می‌پردازد، به مازاد از مخارج سال آن، خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. چیزی که بنیاد شهید به خانواده‌های عزیز شهدا هدیه می‌کند، خمس ندارد.

یارانه‌ی مسکن

س172. آیا یارانه‌ی مسکن که دولت به کارمندان خود می‌دهد مشمول خمس می‌شود؟

ج. اگر هدیه است، خمس ندارد.

س173. دولت به کسانی که وام خرید خانه از بانک مسکن گرفته‌اند و الگوی مصرف را رعایت کرده باشند (زیر 75 متر) مبلغی را در سال به عنوان یارانه پرداخت می‌کند. آیا به این مبلغ خمس تعلق می‌گیرد یا نه؟

ج. خمس ندارد.

کارانه‌ی پرداخت شده توسط ادارات

س174. در ادارات مبالغی تحت عنوان کارانه بنا به نظر مسئول، بعضاً آخر هر سال کاری پرداخت می‌گردد، آیا شامل خمس می‌شوند یا نه؟

ج. اگر جزو حقوق باشد خمس دارد ولی اگر هدیه باشد خمس ندارد.

عیدی

س175. آیا هبه و هدیه‌ی عید (عیدی) خمس دارد؟

ج. هبه و هدیه خمس ندارد، هرچند احوط این است که اگر از مخارج سال زیاد بیاید، خمس آن پرداخت شود.

جایزه‌های بانکی

س176. آیا به جایزه‌هایی که توسط بانک‌ها و صندوق‌های قرض الحسنه به افراد پرداخت می‌شود، خمس تعلق می‌گیرد یا خیر؟

ج. خمس در جایزه‌ها و هدیه‌ها واجب نیست.

پول برگردانده شده از طرف دولت

س177. در کشور کانادا، دولت هر ساله پس از دریافت اظهارنامه‌ی مالیاتی افراد، مثلاً در مورد مهد کودک برای افراد کم درآمد مقداری از هزینه‌ها را برمی‌گرداند. در صورتی که پدر از مالی که به آن خمس تعلق می‌گیرد این پول را بدهد و نهایتاً سال آینده دولت مقداری از آن را به مادر برگرداند (همواره در مورد مهد کودک پول به مادر برگردانده می‌شود و نه پدر) آیا به این پول خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. اگر اول روی مبلغ معین قرارداد می‌بندند و در آخر کار آنها خودشان از مال خود می‌بخشند، خمس ندارد.

هبه ی پول برای خرجی خانه

س178. من زنی خانه دارم که همسر من برای خرجی خود و بچه‌ها و خانه پول در اختیارم قرار می‌دهد، در واقع پول را به من می‌بخشد، چون هیچ وقت در رابطه با نحوه ی خرج آن یا زیادی و کسری آن سؤال نمی‌کند. حال لباس‌هایی که با این پول خریداری می‌شود و یا وسایلی که برای منزل تهیه می‌گردد (البته مورد نیاز و در حد شأن است) اگر مدتی بر آن بگذرد و استفاده نشود، مسأله ی خمس آن چگونه است؟ آیا من هم باید سال خمسی جداگانه برای خود داشته باشم؟

ج. در فرض مرقوم لباس‌ها و وسایل خریداری شده خمس ندارد و تعیین سال خمسی برای شما لازم نیست.

کمک هزینه ی تحصیلی

س179. بسیاری از دانشجویان برای حل مشکلات غیرقابل پیش‌بینی خود در هزینه‌های زندگی صرفه‌جویی می‌کنند و در نتیجه مبلغ قابل توجهی از کمک هزینه ی تحصیلی که به آنها پرداخت می‌گردد، جمع می‌شود. سؤال این است که با توجه به اینکه این مبلغ از طریق صرفه‌جویی در پولی که وزارت آموزش عالی به آنها می‌پردازد، جمع می‌شود، آیا به آن خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. کمک هزینه ی تحصیلی خمس ندارد.

1. برای دیدن نکته ی تکمیلی درباره ی وام به بخش دهم از همین فصل (دین و مال قرضی) مراجعه نمایید.

2. مهریه

س180. آیا به شیربها و مهریهی خانم ها خمس تعلق می گیرد؟

ج. مهریه خمس ندارد ؛ و شیربها اگر به عنوان هدیه باشد، خمس ندارد.

سک‌های به ارث رسیده

س181. تعدادی سک ی نقره به من ارث رسیده آیا به این سک‌ها خمس یا زکات تعلق می‌گیرد یا نه؟

ج. مالی که به ارث می‌رسد، خمس ندارد و سک‌های مذکور چنانچه مسکوک به سک ی رایج معاملی نباشند و با آن معامله انجام نشود، زکات هم ندارند.

شک در تعلق خمس به ترکه ی میت⁽¹⁾

س182. زمینی که سند آن را پدرم در زمان حیاتش به نام من کرده بعد از فوتش به من ارث رسیده، با توجه به آنکه پدرم در وصیت نامه اش قید نموده که خمس اموالش داده شود آیا خمس آن بر من واجب است؟

ج. اگر پدر شما در خصوص پرداخت خمس این زمین وصیتی کرده، اوّل باید به وصیت عمل شود و سپس آن زمین به ملک ورثه درمی‌آید و چنانچه در زمان حیات، زمین مذکور را به شما تملیک کرده و شما هم آن را تحویل گرفته‌اید، در حالی که زمین متعلق خمس بوده، هبه درست است ولی خمس آن - مانند سایر بدهکاری‌های میت - باید قبل از تقسیم ماترک⁽²⁾ پرداخت شود.

افزایش قیمت زمین به ارث رسیده

س183. باغ پدری از طریق بخشش یا ارث به پسرش منتقل شده است، آن باغ هنگام هدیه یا انتقال به او بابت ارث، قیمت زیادی نداشت، ولی در حال حاضر قیمت آن هنگام فروش با قیمت قبلی آن تفاوت زیادی کرده است، آیا به آن مقدار زیادی که بر اثر افزایش قیمت حاصل شده، خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. ارث و هبه و پول فروش آنها خمس ندارد، هرچند قیمت آنها افزایش یافته باشد، مگر اینکه نگهداری آن به قصد تجارت و زیاد شدن قیمت باشد که در این صورت ارتفاع قیمت سوقیه اش⁽³⁾ پس از فروش بنا بر احتیاط واجب متعلق خمس است که اگر تا سر سال مصرف نشود خمس آن باید پرداخت شود.

1. مالی که میت از خود بر جای می‌گذارد.

2. مالی که میت از خود بر جای گذاشته است.

3. افزایش قیمت در بازار.

4. مال به دست آمده از طریق وقف

س184. منافع و محصولات زمین و اموال موقوفه، از جهت خمس و زکات چه حکمی دارد؟

ج. تمامی مکان ها و اشیای وقفی خمس ندارد، چه وقف عام باشد و چه وقف خاص⁽¹⁾ باشد، ثمره و نماء⁽²⁾ آن هم مطلقاً خمس ندارد و به نماء وقف عام قبل از تحویل گرفتن توسط موقوف علیه⁽³⁾، زکات تعلق نمی گیرد، ولی بعد از دریافت، پرداخت زکات نماء وقف، در صورتی که واجد شرایط وجوب زکات باشد، واجب است؛ و در نماء وقف خاص هم اگر سهم هر یک از موقوف علیه به حد نصاب برسد، زکات واجب است.

س185. اجداد مادری من اموال خود را وقف کرده اند و به من یک پولی از این راه می رسد. آیا باید خمس این پول را بدهم یا خیر؟

ج. مالی که از طریق وقف به موقوف علیه می رسد، مشمول وجوب خمس نیست، گرچه احوط است.

1. اگر حق بهره برداری از مکان یا چیزی برای استفاده افراد خاصی مثل فرزندان خود یا فامیلی خاص وقف شود به آن وقف خاص و اگر برای عموم مردم باشد به آن وقف عام گویند.

2. رشد و افزایش. نماء دو قسم دارد: نماء متصل مثل چاق شدن گوسفند و نماء منفصل مثل بزه هایی که از گوسفندی به دنیا آمده باشد.

3. کسانی که یک چیزی برای استفاده آنها وقف شده باشد. موقوف علیه در وقف خاص، افرادی خاص و در وقف عام، همه مردم هستند.

5. مال به دست آمده از نفقه (1)

پس انداز زن از مال نفقه

س186. اگر شوهری برای نفقه ی زن مقداری را معین نکند و بگوید هر چه میخواهی خودت بردار اگر زن بخشی از پول را به تدریج برداشته و برای روز مبادا کنار بگذارد آیا با فرا رسیدن سال خمسی به آن خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. اگر پول هایی را که زن برمی دارد، شوهر به عنوان نفقه ی واجب او می دهد و یا به او می بخشد، خمس ندارد و اگر زن را وکیل می کند که از پول های موجود برای مخارج منزل بردارد و به اصطلاح، زن مسئول خرید منزل باشد، در این صورت مقدار اضافه آمده جزو اموال مرد بوده که با تحقق شرایط، پرداختن خمس آن بر عهده ی مرد می باشد.

مستمری به والدین

س187. مادری هستم که خرج زندگی من را بچهپایم می دهند و سر سال خمسی، مقداری زیاد می آید. آیا به من خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض سؤال خمس تعلق نمی گیرد.

مستمری اولاد

س188. آیا نفقه ای که شخصی از طرف پدر یا برادر یا یکی از اقوام دریافت می کند، هدیه محسوب می شود یا خیر؟ در صورتی که نفقه دهنده خمس اموال خود را نپردازد، آیا بر نفقه گیرنده پرداخت خمس آنچه که از او می گیرد، واجب است؟

ج. تحقق عنوان هبه و هدیه به نیت دهنده وابسته است بنابراین اگر پدر پولی را به نیت هدیه ندهد، حکم هدیه را ندارد و در هر صورت برای نفقه گیرنده پرداخت خمس آن واجب نیست.

1. خرجی. پولی که برای ما یحتاج روزانه به کسی داده می شود.

6. مال به دست آمده از راه بیمه

مبالغ پرداخت شده به بیمه

س189. آیا خمس به بیمه‌های عمر و پس انداز تعلق می‌گیرد؟ در مورد بیمه ی آتش سوزی و حوادث چطور؟ چه کسی باید این خمس را بدهد؟ (بیمه گذار، ذی نفع، بیمه شده، بیمه گر.)

ج. بیمه گذار آنچه را طبق قرارداد بیمه به عنوان حق بیمه به تدریج یا یکجا به بیمه گر می پردازد، اگر از درآمد همان سال پرداخت باشد، جزو مؤونه ی او محسوب است و خمس ندارد و آنچه را که از بیمه گر در پایان مدت یا در وقت حصول شرطی که پرداخت خسارت موکول به آن شده دریافت می نماید جزو درآمد کسب محسوب نیست و خمس ندارد و اما بیمه گر که شغل او یک نوع تجارت است، آنچه را که از بیمه گذاران بابت حق بیمه دریافت می دارد جزو درآمد سالانه ی او محسوب است که در زائد بر مؤونه ی سالش خمس دارد.

و ضمناً خسارت هایی که در طول سال به بیمه گذاران طبق قرارداد بیمه می پردازد نیز جزو مؤونه ی قرارداد بیمه است که از اصل مبالغ دریافتی از بیمه گذاران بابت حق بیمه کسر می شود و باقی مانده در سر سال جزو سود برای او محسوب می شود که باید خمس آن را بپردازد و بیمه گذار در این باره تکلیفی ندارد.

پول بیمه بابت خسارت

س190. آیا به پولی که شرکت های بیمه بر اساس قرارداد برای جبران خسارت به بیمه شده پرداخت می کنند، خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. پولی که شرکت های بیمه به فرد بیمه شده پرداخت می کنند، خمس ندارد.

پول بیمه بابت درمان

س191. شخصی از درآمد بین سال، هزینه ی تحصیل فرزندش را به دانشگاه می پردازد و محل کار او طبق وعده ی قبلی 80 درصد آن هزینه را به ایشان عودت می دهد و یا فردی هزینه ی درمان خود را به بیمارستان پرداخت می کند و شرکت بیمه 80 درصد هزینه را طبق تعهدی که دارد به ایشان عودت می دهد، حال اگر فرد مذکور پولی را که از محل کار یا بیمه دریافت نموده، مصرف نکرده باشد و سال خمسی او به پایان برسد آیا این پول خمس دارد؟

جواب: در فرض سؤال که هزینه تحصیل یا هزینه درمان را از درآمد بین سال پرداخت کرده است، خمس دارد.

7. ديه (1)

خمس ديه

س192. آیا به ديه خمس تعلق می گیرد؟

ج. ديه خمس ندارد.

1. میلی که در مقابل ضرر جانی به شخص متضرر و یا ورثه ی او پرداخت می شود.

8. اموال مخمّس

س193. پول یا کالای مخمّسی دارم که اقدام به مصرف آن کرده ام، آیا جایز است در پایان سال، مقداری از درآمد سال به جای آن پول یا کالایی که خمس آن پرداخت شده، استثنا شود؟

ج. چیزی از درآمد سال به جای مال مخمّسی که مصرف شده، استثنا نمی شود.

س194. شخصی مالک مقداری گندم بوده که خمس آن را پرداخت نموده و هنگام برداشت محصول جدید، همان گندم مخمّس را مصرف می کرده و به جای آن گندم جدید می گذاشته و چندین سال به همین ترتیب عمل نموده است، آیا به گندمی که به جای گندم مصرف شده می گذاشته، خمس تعلق می گیرد؟ و در صورت تعلق خمس، آیا همه ی آن خمس دارد؟

ج. گندمی که خمس آن را پرداخته، اگر مصرف کند، نمی تواند معادل آن از گندم جدید را از خمس استثنا کند. بنابراین آنچه را که از گندم جدید مصرف مؤونه ی سال خود کرده، خمس ندارد و آنچه که از آن تا سر سال خمسی باقی مانده، خمس دارد.

س195. من دو حساب بانکی جدا از هم دارم. حساب اول پول هبه است که به آن خمس تعلق نمی گیرد و حساب دوم که حاصل کار من است و به آن خمس تعلق می گیرد. من قسمتی از پول حساب اول را به اشتباه خرج کرده ام به این نیت که این پول را از حساب دوم برداشت کرده ام. آیا می توانم آن مقداری را که از حساب دوم (پول خمس نداده) خرج کرده ام به حساب اول (پول هبه) منتقل کنم. یعنی آیا به این پول خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. مبلغ مذکور پس از خرج شدن، استثنا نمی شود.

ملاک عدم وجوب خمس در مؤونه

196. آیا ملاک عدم وجوب خمس در مؤونه استفاده از آن در طول سال است یا اینکه نیاز به آن در طی سال کافی است، هرچند موردی برای استفاده از آن پیش نیاید؟

ج. ملاک در امثال لباس و فرش و مانند آن از چیزهایی که هنگام استفاده، باقی می ماند، نیاز به آنها است. ولی معیار در احتیاجات مصرفی روزانه ی زندگی مانند برنج و روغن و غیره، مصرف است که هر چه از مصرف سالانه ی آنها زیاد بیاید، خمس دارد.

197. اگر فردی زمین دوّمی که مناسب شأن او و مورد نیاز جهت ساختمان مسکن برای عائله ی اوست داشته باشد، ولی در طول سال خمس، قدرت ساخت آن را ندارد و یا در یک سال نمی تواند آن را تکمیل کند، آیا پرداخت خمس آن بر او واجب است؟

ج. در عدم وجوب خمس، در زمینی که برای ساخت مسکن بدان نیاز دارد، فرقی بین اینکه یک قطعه باشد یا چند قطعه و یا یک مسکن باشد یا چند مسکن، وجود ندارد؛ بلکه ملاک آن است که متناسب با موقعیت اجتماعی و شأن عرفی وی باشد.

198- یک سرویس ظروف منزل وجود دارد، آیا استفاده از بعضی از آنها برای عدم تعلق خمس به آن کافی است؟

ج. اگر آن لوازم منزل، متناسب با جایگاه اجتماعی و شأن عرفی فرد باشد و به آن نیاز داشته باشد، خمس ندارد، هرچند در طول سال از آن استفاده نشود.

خانه ی ساخته شده با پول غیرمخمس

199. آیا به خانه ای که قبلاً با مالی که خمس آن داده نشده، ساخته شده، خمس تعلق می گیرد؟ بر فرض وجوب پرداخت خمس، آیا خمس بر اساس قیمت فعلی محاسبه می شود یا قیمت زمان ساخت آن؟

ج. اگر خانه از درآمد بین سال برای زندگی و سکونت ساخته شده است خمس ندارد، ولی اگر از درآمدی که سال بر آن گذشته، ساخته شده است، خمس پولی که در ساخت آن هزینه شده، باید پرداخت شود.

کفن خریده شده

200. کفنی را خریده و چندین سال مانده است، آیا پرداخت خمس آن واجب است یا اینکه فقط پرداخت خمس قیمت خرید آن واجب است؟

ج. پولی که با آن کفن خریده، اگر مخمس باشد، دیگر خمس ندارد وگرنه باید خمس پول خرید کفن را بپردازد؛ و در مورد تنزل ارزش پول به احتیاط واجب با وکیل مرجع مصالحه نماید.

خرج کردن اموال برای فرار از خمس

201. اگر کسی برای فرار از خمس دادن قبل از اتمام سال خمسی اش شروع کند به خرج کردن اموال و دارایی هایش مثلاً زیارت برود یا حج مستحبی یا خرید وسایل منزل که نیازی به آنها ندارد یا تعویض خودرو و... آیا این کار خمس را ساقط می کند؟ کار او چه حکمی دارد؟

ج. آنچه صرف هزینه ی زندگی کرده ولو در فرض سؤال، خمس ندارد ولی اگر چیزی را که به آن نیاز ندارد تهیه کند، وجوب خمس از او ساقط نمی شود.

محاسبه ی خمس لوازم منزل

س202. خمس لوازم منزل چگونه محاسبه می شود؟

ج. لوازمی که با استفاده از آنها عین آن باقی می ماند مثل فرش و غیر آن، خمس ندارد. ولی از نیازهای مصرفی روزمره مانند برنج و روغن و غیر آنها، آنچه اضافه بیاید و تا سر سال خمس باقی بماند، خمس دارد.

س203. اگر فرش و ظرفها اتفاقاً در طول سال مورد استفاده قرار نگیرد، ولی برای استفاده ی میهمان به آنها نیاز باشد، آیا خمس در آنها واجب است؟

ج. در فرض سؤال خمس واجب نیست.

دریافت خودرو بعد از سال خمس

س204. چنانچه با پولی که درآمد سال است، قبل از رسیدن سال خمس، پول خودرو را بپردازیم و پس از سال خمس خودرو را تحویل بگیریم، آیا خمس به پول خودرو تعلق می گیرد؟

ج. اگر خودرو مؤونه در حدّ شأن عرفی شما بوده و خریداری گردیده و پول پرداختی به عنوان بخشی از ثمن (قیمت) است، خمس ندارد وگرنه خمس دارد.

پول پیشپرداخت برای خرید خانه

س205. مبلغ صد هزار تومان به مؤسسه ای پرداخت نمودم تا در آینده زمین مسکونی به من تحویل دهد و الآن یک سال از آن می گذرد و از طرفی قسمتی از آن پول مال خودم است و قسمت دیگر را قرض کرده و مقداری از قرض را هم پرداخته ام، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟ مقدار آن چقدر است؟

ج. اگر گرفتن زمین برای ساخت مسکن مورد نیاز، متوقف بر پیش پرداخت مقداری از پول آن باشد، مبلغ پرداخت شده خمس ندارد، حتی اگر از درآمد کسب شما باشد.

کتاب های شخصی

س206. آیا به پولی که برای خرید کتاب از نمایشگاه بین المللی کتاب در تهران قبل از تحویل آن پرداخت شده، ولی هنوز کتاب ها ارسال نشده است، خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر کتاب های مزبور، مورد نیاز و به مقدار متناسب با شأن عرفی شخص باشد، خمس ندارد.

س207. آیا استفاده از یک جلد از دوره ی کتابی که از چندین جلد تشکیل شده (مانند وسائل الشیعه) باعث ساقط شدن خمس تمام آن دوره می شود یا اینکه باید از هر جلد کتاب یک صفحه خوانده شود؟

ج. اگر مجموع آن دوره مورد نیاز باشد و یا خرید جلدی که به آن احتیاج است متوقف بر خرید دوره ی کامل آن باشد، خمس ندارد، در غیر این صورت باید خمس مجلداتی که الآن مورد نیاز نیست، پرداخت شود و مجرد خواندن یک صفحه از هر جلد کتاب، برای ساقط شدن خمس کافی نیست.

س208. آیا کتاب های درسی که طلاب برای سال های بعد می خرند سر سال باید تخمیس شود؟

ج. اگر مورد نیاز و مناسب شأن آنها باشد خمس ندارد.

طلایی که شوهر برای همسرش می خرد

س209. آیا به طلایی که شوهر برای همسرش می خرد، خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر به مقدار متعارف و مناسب شأن او باشد، از مؤونه ی سال محسوب می شود و خمس ندارد.

حکم مال بخشیده شده به کودک

س210. اگر مقداری پول برای بچه کنار گذاشته شود و کلاً به عنوان هبه به او بخشیده شود آیا پول هبه شده خمس دارد یا نه؟

ج. اگر بخشش، صحیح انجام گرفته و به قصد فرار از خمس نبوده، متعلق خمس نیست.

سوغات

س211. گاهی در سفرهای زیارتی مقداری لباس و وسایل جهت سوغات تهیه می کنیم ولی مورد آن پیش نمی آید و آن را برای زمانی دیگر که بخواهیم سوغات دهیم نگه می داریم. وضعیت خمس این موارد چگونه است؟

ج. اگر وسایل مذکور که با درآمد خریداری می شود تا سر سال خمسی، به اشخاص سوغات داده شود، خمس ندارد و در غیر این صورت باید خمس آن پرداخت شود.

فرار از خمس با بخشش پول به همسر

س212. آیا اگر زن و شوهر پول خود را برای تهیه مسکن به هم بخشند تا خمس به آن تعلق نگیرد اشکال شرعی دارد؟

ج. فرار از خمس از طریق مذکور موجب سقوط تکلیف نمی شود.

س213. سر سال خمسی من آخر ماه دهم از هر سال است، آیا حقوق ماه دهم را که در آخر آن می گیرم، خمس دارد؟ اگر بعد از دریافت، مقدار باقی مانده ی آن را (که طبق عادت، هر ماه پس انداز می شود) به همسرم هدیه کنم، آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

ج. حقوقی که قبل از سال خمسی دریافت می کنید و یا قبل از آخرین روز سال خمسی قابل دریافت است، پرداخت خمس مقدار زائد بر مؤونه ی آن سال واجب است. اما آنچه به همسر خود یا به دیگری هدیه می نمایید، اگر صوری و به قصد فرار از خمس نباشد و به مقدار مناسب با شأن عرفی شما باشد، خمس ندارد.

س214. زن و شوهری برای اینکه خمس به اموال آنها تعلق نگیرد، قبل از رسیدن سال خمسی شان، اقدام به هدیه کردن سود سالانه ی خود به یکدیگر می کنند، امیدواریم حکم خمس آنها را بیان فرمایید.

ج. با این گونه بخشش که صوری و برای فرار از خمس است، خمس واجب از آنان ساقط نمی شود.

واریز به حساب کودک جهت جهیزیه

س215. بنده دختری 9 ساله دارم که از هم اکنون حسابی در بانک برای او باز نموده و ماهیانه مبلغی کم به این حساب واریز می نمایم به این نیت که برای تهیه ی جهیزیه از آن استفاده کنم آیا به این وجه نیز خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. اگر واقعاً به او هبه کنند و مناسب شأن هبه کننده باشد، خمس ندارد، اما اگر هبه نشده است و صرفاً پس انداز به نام وی است خمس دارد.

مصرف جهیزیه در مورد دیگر

س216. آیا می توان از وسیله ای که ابتدا به نیت جهیزیه تهیه شده است بعد از چند سال برای مصرف دیگری استفاده کرد؟ آیا به این وسیله خمس تعلق می

گیرد؟

ج. اگر در راه دیگر مصرف شود، حکم جهیزیه را ندارد.

جهیزیه در صورت تبدیل به احسن

س217. کسی که جهاز را به تدریج خریده و الآن از مد افتاده و قصد تبدیل به احسن دارد آیا موقع فروش جهاز از مد افتاده خمس آن را بدهد یا خیر؟

ج. اگر همان را تبدیل می کند، خمس ندارد ولی اگر بفروشد و چیز دیگری بخرد و یا پول آن را در زندگی خود هزینه کند (با فرض اینکه سال خمسی بر آن گذشته باشد) مشمول وجوب خمس است.

س218. اگر پدر دختر، جهیزیه را برای خودش برداشته و در زندگی مصرف کند و کالای مرغوب تری را برای دختر تهیه کند، چه حکمی دارد؟

ج. اگر به دختر بخشیده و تحویل او داده و حالا دختر پس بدهد، خمس ندارد و گرنه در فرض مرقوم خمس دارد.

پرداخت پول جهیزیه به دختر

س219. اگر پول جهیزیه را به خود دختر بدهیم تا بعداً با آن جهیزیه بخرد آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

ج. آنچه را که هدیه کرده اید اگر مناسب با شأن عرفی و قبل از فرا رسیدن سال خمسی باشد، خمس ندارد.

جهیزیه ی بخشیده شده

س220. در صورتی که جهیزیه پس از گذشت چند سال از خرید آن به دختر تحویل نشده بلکه به فرد فقیری بخشیده شود، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض مزبور خمس دارد.

جهیزیه ی پسر

س221. اگر در منطقه ای رسم بر این باشد که خانواده ی داماد اقدام به تهیه و تأمین اثاثیه و لوازم خانه کنند و به مرور زمان و به تدریج به تهیه ی آن لوازم بپردازند و سال بر آن بگذرد، چه حکمی دارد؟

ج. اگر تهیه ی اثاثیه و لوازم زندگی برای آینده، عرفاً جزء مؤونه محسوب شود، خمس ندارد.

زینت آلات و کلکسیون

س222. اگر فردی با توجه به شأن خود هر ماه از درآمدش طلا بخرد آیا این طلاها خمس دارد؟

ج. در فرض سؤال اگر طلا برای زینت در حد شأن عرفی باشد، خمس ندارد.

س223. کسی که در منزل پرنده نگه می دارد یا آکواریوم ماهی دارد آیا پرندگان یا ماهیها خمس دارد، خصوصاً اگر گران قیمت باشد یا جنبه ی زینتی داشته باشد؟

ج. اگر زاید بر مؤونه و شأن عرفی شخص باشد و از درآمد بین سال تهیه شده باشد، خمس دارد و در غیر این صورت خمس ندارد.

صدقات و حقوق شرعیه

س224. مبالغی را که انسان برای امور خیریه مانند کمک به مدارس، آسیب دیدگان از سیل و... انفاق می کند، آیا از مؤونه ی سال محسوب می شود و خمس ندارد؟

ج. این چنین انفاق ها از مخارج سال انفاق محسوب می شود و خمس ندارد.

کسر مالیات از درآمد

س225. در سال 82 خمس یکساله ی سرمایه ی مغازه ی خود را حساب کردم. در سال 83 که می خواستم خمس یکساله ی خود را حساب کنم متوجه شدم که بایستی مالیات سال 81 و 82 را پرداخت کنم. سوال این است که آیا در محاسبه ی خمس 83 می توانم مالیات سال های 81 و 82 را از سرمایه کم کنم، با توجه به اینکه جاهل به مسأله ی مالیات بودم؟

ج. بدهی هر سال از درآمد همان سال کم می شود و باقی مانده اگر زائد بر مؤونه باشد خمس دارد. و همچنین اگر بدهی مالیاتی سال های قبل را قبل از رسیدن سال خمس پرداخت نمایید از مؤونه ی شما محسوب می شود.

فیش حج میت

س226. شخصی برای رفتن به حج استحبابی مبلغی را به حساب سازمان حج واریز کرده، ولی قبل از تشریف به زیارت خانه ی خدا، فوت نموده است، این مبلغ چه حکمی دارد؟ آیا مصرف کردن آن در نیابت از حج میت واجب است؟ آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

ج. فیش حج که در قبال مبلغی که به حساب سازمان حج واریز کرده، دریافت نموده، به قیمت فعلی اش از ترکه ی میت محسوب می شود و میت اگر حج بر ذمه ندارد و وصیت به حج هم نکرده، صرف آن در حج نیابی برای میت واجب نیست و خمس آن مبلغ اگر پرداخت نشده باشد، در فرض سؤال واجب است پرداخت شود.

خمس مخارج مهمانی

س227. اگر کسی مهمان است و کلیه ی هزینه هایش توسط دیگری پرداخت می شود، آیا میزبان باید خمس مخارج را بدهد؟

ج. هزینه های مذکور در حد متعارف مشمول خمس نمی باشد.

املاک کم استفاده

س228. اینجانب کارمندی بازنشسته ام که قبل از بازنشستگی با استفاده از وام بانکی و غیربانکی آپارتمانی در مشهد خریداری نموده به این نیت که پس از بازنشستگی از توفیق همجواری حضرت ثامن الحجج (علیه السلام) بهره مند شوم، همچنین به اتفاق تعدادی از همکاران قطعه زمینی آن هم به صورت اقساط از یکی از مלאکان شمال با کاربری مسکونی خریداری نموده ایم. پس از بازنشستگی، دولت محترم بر اساس قانون، مبلغی به اینجانب پرداخت نمود که اقساط بانکی آپارتمان مشهد و تمامی بدهی به فروشنده ی ملک شمال را پرداخت نمودم، ولی بابت وام غیربانکی آپارتمان ماهیانه 75 هزار تومان تا سال های آتی می بایست بپردازم. از طرفی بحمدالله چون هنوز توان کاری دارم در جای دیگر مشغول هستم. با عنایت به اینکه اولاً توفیق زندگی در مشهد حاصل نشد و فقط در سال چند بار خود و خانواده و برخی از بستگان از آن استفاده می نمایم و ثانیاً قطعه زمین شمال پس از تفکیک با شرکا به همان وضع باقی است و توان ساخت و استفاده از آن را ندارم؛

الف: آیا املاک اینجانب مشمول خمس می باشد؟

ب: اگر چنین است آیا باید به قیمت خرید محاسبه نمایم و یا قیمت روز؟

ج.

الف: اگر شأن شما اقتضا دارد در مشهد نیز خانه داشته باشید خمس ندارد ولی اگر ساختمان مشهد و ملک

دیگر مورد شأن عرفی شما محسوب نمی شود به مقداری از پول آنها که از درآمد پرداخت کرده اید، خمس تعلق گرفته است.

ب: در فرض سؤال اگر برای ترقی قیمت و سود بردن خریداری نشده باشد بر فرض تعلق خمس تا نفروخته اید، به قیمت خرید خمس دارد و در صورت فروش تفاوت قیمت خرید و فروش، جزو درآمد سال فروش محسوب می شود که اگر تا سر سال خمسی صرف در مؤونه نشود، متعلق خمس است.

زمین یا باغ تفریحی

س229. به قصد استفاده ی خانواده و تأمین نیاز مادی و تفریحی خانواده قطعه زمینی (کشاورزی) خریداری نمودم. آیا مشمول خمس می شود یا خیر؟ در صورت تعلق خمس، آیا به هزینه هایی که برای آن زمین شده، مثل حصارکشی و درختکاری، نیز خمس تعلق می گیرد؟ ضمناً بخشی از پول این ملک از طریق وام و مابقی از درآمد سال، قبل از سال خمسی، تأمین و پرداخت شده است.

ج. اگر مورد نیاز شما بوده - ولو برای استراحت و تفریح - و از درآمد سال تهیه کرده اید، خمس ندارد.

س230. زمینی را به قصد ساخت باغ خریداری نموده ام که تاکنون موفق به ساخت آن نشده ام، در صورت رسیدن سال خمسی آیا شامل خمس خواهد شد و در صورت مثبت بودن پاسخ، خمس آن چگونه محاسبه خواهد شد؟

ج. اگر زمین مذکور را از درآمد بین سال برای احداث باغ جهت نیاز شخصی و به عنوان محلی برای استراحت تهیه کرده اید و مازاد بر شأن و موقعیت عرفی شما نباشد، خمس ندارد.

مغازه ی ملحق به منزل

س231. زمانی که کسی منزلی بگیرد که آن منزل یک مغازه داخل کوچه داشته باشد و هدف خرید منزل باشد در مورد آن مغازه خمس تعلق می گیرد یا نه؟

ج. اگر مغازه را به قصد کسب نخریده و فعلاً هم از آن کسب درآمد نمی کند و جزو منزل محسوب می شود، آن مغازه حکم مستقلی ندارد بلکه ملحق به منزل می باشد.

زمین برای ساخت مسکن

س232. شخصی خانه ی ملکی برای سکونت ندارد، لذا زمینی خریده تا در آن خانه ای برای خودش بسازد، ولی چون پول کافی برای ساخت نداشته، سال بر آن گذشته و آن را به فروش هم نرسانده است، آیا خمس آن واجب است؟ بر فرض وجوب، آیا خمس پول خرید را باید بپردازد یا قیمت فعلی زمین را؟

ج. اگر زمین را از منفعت کسب سال، برای ساخت مسکن مورد نیاز خریده باشد، خمس ندارد.

س233. در فرض سؤال قبلی، اگر آن شخص شروع به ساختن خانه کند، ولی قبل از اتمام آن، سال خمسی برسد، آیا خمس آنچه در مصالح ساختمان مصرف کرده، واجب است؟

ج. در فرض سؤال، خمس ندارد.

خانه برای آینده ی فرزندان

س234. اگر شخصی برای آینده ی فرزندانش، با اینکه خودش در طبقه ی اوّل زندگی می کند، اقدام به ساختن طبقه ی دوّم کند، آیا با وجود عدم نیاز به آن تا چند سال دیگر، پرداخت خمس آنچه در آن خرج کرده، واجب است؟

ج. اگر ساختن طبقه ی دوّم برای آینده ی فرزندانش در حال حاضر از مخارج مناسب با شأن عرفی وی محسوب شود، آنچه به مصرف رسانده است، خمس ندارد و در صورتی که این چنین نباشد و در حال حاضر نه خودش و نه فرزندانش به آن نیاز ندارند، پرداخت خمس آن واجب است.

س235. شما می فرمایید آنچه از مخارج سال محسوب می شود، خمس ندارد، پس شخصی که خانه ای برای سکونت ندارد، ولی مالک قطعه زمینی است که یک سال یا بیشتر بر آن گذشته و او نمی تواند آن را بسازد، پس چرا این از مخارج او محسوب نمی شود؟ امیدواریم توضیح بفرمایید.

ج. اگر زمین را برای ساخت مسکن مورد نیاز در آن، از درآمد بین سال خریده باشد، جزء مخارج کنونی وی محسوب می شود و خمس آن واجب نیست.

داروهای اضافی

س236. داروهایی که از درآمد وسط سال خریده شده و تا سر سال خمسی باقی بماند، خمس به آن تعلق می گیرد یا خیر؟

جواب: اگر بودن آن دارو نزد بیمار لازم است تا در صورت نیاز بدون تأخیر از آن استفاده کند، خمس ندارد.

ماشین جهت استفاده ی شخصی

س237. شخصی برای آسایش و رفع نیازهای خانواده اش اقدام به خرید ماشینی با مال غیرمخمس و سودی که در وسط سال به دست آمده، نموده است، آیا پرداخت خمس آن بر او واجب است؟ در صورتی که ماشین را برای انجام امور مربوط به کارش خریده باشد، چه حکمی دارد؟

ج. ماشین اگر برای انجام امور مربوط به کار و کسب او باشد، حکم ابزار کار را در وجوب خمس دارد، ولی اگر برای رفع نیازهای زندگی و جزء احتیاجات مناسب با شأن عرفی او باشد، خمس ندارد. البته اگر بر پول خرید آن، سال خمسی گذشته، باید خمس آن پرداخت شود.

وسایل خریداری شده برای آینده

س238. من دانشجو هستم و قصد ازدواج دارم و می خواهم برای زندگی آینده ام وسایل زندگی تهیه کنم می خواستم سؤال کنم که اگر من از اکنون شروع به تهیه ی وسایل کنم در صورتی که یک سال از خرید آن بگذرد و استفاده نکرده باشم آیا باید برای آن خمس بدهم؟

ج. اگر تهیه ی لوازم زندگی برای آینده، عرفاً جزو مؤونه ی شما محسوب می شود و تهیه ی یکباره ی وسایل در آینده، برای شما مقدور نیست، خمس ندارد.

س239. گاهی لوازم منزل مثل یخچال به قیمتی کمتر از قیمت بازار به ما فروخته می شود، این لوازم در آینده یعنی پس از ازدواج مورد نیاز ماست، با توجه به اینکه بعد از ازدواج باید آنها را به چند برابر قیمت فعلی تهیه کنیم، آیا به آنها که در حال حاضر بدون استفاده در خانه مانده است، خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر آنها را با منفعت کسب سال برای استفاده در آینده خریده اید و در سال خرید مورد نیاز شما نبوده، باید خمس قیمت خرید آن را در سر سال خمسی بپردازید، مگر آنکه به علت عدم توانایی از تهیه ی یکباره ی آن هنگام نیاز، ناگزیر از تهیه ی تدریجی و نگهداری آن برای زمان احتیاج باشید و مقدار آن هم به اندازه ی شأن عرفی شما باشد که در این صورت جزء مؤونه محسوب می شود و خمس ندارد.

مایحتاج خریداری شده برای یک سال

س240. هر سال در اسفندماه نمایشگاهی تشکیل می شود و چون قیمت آن مناسب است مایحتاج یک سال مان را از آنجا خریداری می کنیم - خصوصاً لباسهای زمستانه و تابستانه ی بچه ها را-. آیا به اینها خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر در وقت خرید، لباسهای مذکور مورد نیاز و در حد شأن خانواده باشد، خمس ندارد، ولی لباسهایی که نیاز فعلی نیست و در ماههای آینده بعد از سال خمسی نیاز به آن خواهید داشت، خمس دارد.

منزل اجاره داده شده

س241. اینجانب دارای یک واحد مسکونی کوچک بودم سپس از طریق تعاونی مسکن محل کارم با پرداخت تدریجی و وامهای متعدد یک منزل آپارتمانی دیگری احداث کردم. بعد از آن، منزل قبلی را اجاره داده و از کرایه ی آن اقساط منزل جدید را پرداخت نمودم، آیا به این دو واحد مسکونی خمس تعلق می گیرد؟

ج. منزل قبلی اگر از درآمد بین سال تهیه شده و حداقل تا پایان سال خمسی در آن سکونت داشته اید، خمس ندارد ؛ و منزل دوم که فعلاً منزل مسکونی مورد نیاز شما محسوب می شود نیز خمس ندارد.

وسیله ی در معرض استفاده

س242. آیا اگر وسیله ای در معرض استفاده باشد ولی تا یک سال از آن استفاده نشود به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر مورد نیازتان بوده و از درآمد سال پولش را داده اید، خمس ندارد اگرچه استفاده نکرده باشید.

لوازم التحریر

س243. آیا به لوازم التحریر خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر مورد نیاز - در حد شأن عرفی- باشد و از درآمد بین سال تهیه شده باشد، خمس ندارد. مگر لوازم التحریر مصرفی که از مصرف سال اضافه آمده باشد و عرفاً مالیت⁽¹⁾ داشته باشد که خمس آن باید پرداخت شود.

باقی مانده ی مواد مصرفی

س244. حکم قلم، خودکار، لوازم آرایش زنانه، عطر و ادکلن که قسمتی از آن استفاده شده و قسمتی از آن باقی مانده و بر آن سال گذشته، چیست؟

ج. اگر از درآمد بین سال تهیه شده و مقدار باقی مانده عرفاً مالیت داشته باشد، مشمول وجوب خمس است.

پول واریز شده برای سیم کارت

س245. بنده برای خرید سیم کارت تلفن همراه پول واریز نموده ام و سال مالی بنده نیز نزدیک است و فعلاً سیم کارت را تحویل نگرفته ام، آیا به وجه واریزی خمس تعلق می گیرد یا نه؟

ج. اگر از درآمد بین سال واریز شده و مبلغ مزبور به عنوان خرید به کار رفته (نه به عنوان سرمایه گذاری) و مورد نیاز و مطابق با شأن عرفی باشد، خمس ندارد.

س246. به اعتبار باقی مانده ی کارتهای تلفن و شارژ موبایل اعتباری خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر با درآمد بین سال تهیه کرده است، اعتبار باقی مانده سر سال خمسی متعلق خمس است.

حیوانات اهلی و نماء⁽²⁾ آنها

س247. افراد کشاورز برای امرار معاش محتاج به نگهداری از حیواناتی همچون گاو و گوسفند و مانند آنها هستند تا اینکه از منافع منفصل^[8] آنها در مؤونه ی زندگی خود استفاده نمایند. آیا به این حیوانات و نماءات منفصل آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. خود آن حیوانات چنانچه زائد بر شأن نبوده و مورد نیاز باشند خمس ندارد ولی به نماءات منفصل (از قبیل روغن و پشم و...) که تا سر سال خمسی مصرف نشده خمس تعلق می گیرد.

فروش مؤونه

س248. اگر شخصی خانه ی خود را فروخته و پول آن را برای استفاده از سود آن در بانک بگذارد و سپس سال خمسی اش فرا برسد، چه حکمی دارد؟ و اگر این پول را برای خرید خانه، پس انداز نماید، چه حکمی دارد؟

ج. اگر خانه را از درآمد سالانه ی شغلی برای سکونت و به حساب مخارج سالانه، ساخته یا خریده و بعد از سال خمسی آن را فروخته باشد، پول فروش آن در هر صورت خمس ندارد.

فروش مؤونه ی تهیه شده از مال غیرمخمس

س249. اگر وسایل و چیزهای مورد نیاز زندگی مانند ماشین، موتور، فرش که خمس آن داده نشده است، فروخته شود، آیا پس از فروش باید خمس آنها فوراً پرداخت شود؟

ج. وسایل ذکر شده اگر جزو احتیاجات زندگی بوده و از درآمد بین سال، آن را تهیه کرده است و در سال بعد به فروش رفته است، پول فروش آن خمس ندارد؛ ولی اگر وسایل را با پولی که سال بر آن گذشته بدون ادای خمس تهیه کرده، باید خمس پول خرید آنها را بدهد، هرچند آن وسایل را نفروشد و اگر حساب سال نداشته و نمی داند که به هنگام صرف پول در خرید مایحتاج، آیا سال خمسی بر آن گذشته یا نه در مورد پول خرید آنها باید با یکی از نمایندگان ما مصالحه نماید.

فروش ماشین

س250. چند سال پیش ماشینی خریدم که در حال حاضر فروش آن به چندین برابر قیمت ممکن است، با توجه به اینکه پول خرید آن، مخمس نبوده است و در صورت فروش و گرفتن قیمت فعلی آن، می خواهم خانه ای برای سکونت بخرم، آیا بمجرد دریافت پول، همه ی آن خمس دارد یا فقط به پولی که با آن ماشین را خریده ام، خمس تعلق می گیرد و مقدار باقی مانده که همان مقدار افزایش قیمت ماشین است، جزء درآمد سال فروش ماشین محسوب می شود که اگر تا پایان سال فروش در مخارج زندگی مصرف نشود، خمس به آن تعلق می گیرد؟

ج. اگر ماشین جزء مؤونه ی شما باشد و آن را از درآمد بین سال جهت استفاده ی شخصی زندگی خریده باشید، پول فروش آن خمس ندارد. ولی اگر ماشین را برای کار کردن خریده اید، خمس مالی که برای خرید آن صرف کرده اید، واجب است، البته در مورد تنزل ارزش پول احوط مصالحه با حاکم شرع است و ترقی قیمت، سود سال فروش محسوب می شود.

عدم استفاده از پول فروش مؤونه

س251. با توجه به اینکه اگر وسایل خانه یا طلای همسر که در شأن اوست بعد از سال خمسی فروخته شود خمس ندارد، اگر پول حاصل به مدت چند سال خرج

نشود آیا باز هم خمس ندارد؟

ج. خمس ندارد.

مؤونه ای که تبدیل به سرمایه شده

س252. اگر مؤونه مثل خانه، بعد از سال خمسی تبدیل به سرمایه شود خمس دارد یا نه؟

ج. در فرض مذکور خمس ندارد.

زمین فروخته شده

س253. اینجانب با پول مخمس، قطعه زمینی را به این نیت خریداری کردم که اگر توانستم در آن زمین، خانه ای بسازم و زندگی کنم و اگر نتوانستم آن را بفروشم و خانه ای بخرم. بعد از چند سال که زمین ترقی کرد، آن را فروختم و بلافاصله با اضافه ی مقداری از اندوخته ی خود خانه ای خریدم. آیا به پول این خانه خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض مرقوم نوشته شده در سؤال، به این خانه خمس تعلق نمی گیرد مگر به مبلغی که پس انداز کرده بودید در صورتی که از درآمد سال بوده و سال بر آن گذشته و خمس آن پرداخت نشده باشد.

کتاب های شخصی

س254. شخصی دارای کتابخانه ای شخصی است که مدتی از آن کتاب ها استفاده می نموده و فعلاً چند سال است که از آن استفاده نمی کند، ولی احتمال می دهد که در آینده از آن بهره ببرد، آیا در مدتی که از کتاب ها استفاده نمی کند، به آن خمس تعلق می گیرد؟ و آیا در تعلق خمس، فرقی بین اینکه خودش خریده باشد یا پدرش، وجود دارد؟

ج. اگر کتاب ها در زمان خرید آن مورد نیاز او برای مراجعه و مطالعه بوده و مقدار آن هم مناسب شأن عرفی او باشد، خمس ندارد، حتی اگر پس از سال اول از آن استفاده نکند. همچنین اگر کتاب ها به او ارث رسیده و یا از طرف پدر و مادر و یا دیگران به او هدیه شده باشد، خمس به آن تعلق نمی گیرد.

اجاره ی منزل اختصاص یافته برای فرزندان

س255. در طبقه ی بالای خانه ی مسکونی مان دو واحد آپارتمان جهت سکونت فرزندانمان بنا نهاده ایم، اما اکنون در دست مستأجر است. محاسبه ی خمس این واحدها چگونه است؟

ج. اگر ساختن طبقه ی دوم برای فرزندان در حال حاضر از مخارج مناسب با شأن عرفی شما محسوب شود، خمس ندارد و در صورتی که اینچنین نباشد و در حال حاضر هم نه خود شما و نه فرزندان شما به آن نیاز ندارید، پرداخت خمس آن واجب است؛ و محاسبه ی آن به قیمت تمام شده کفایت می کند.

وسیله ی کنار گذاشته شده

س256. چند روز پیش از سر سال خمسی یک تخته فرش جدید برای منزل گرفتم و فرش قبلی کنار گذاشته شد. آیا خمس بر این تخته فرش کنار گذاشته شده تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. اگر فرش جدید مورد نیاز شما بوده، خمس ندارد و همچنین بر فرش که از سال قبل مورد استفاده بوده و اکنون کنار گذاشته اید، خمس تعلق نمی گیرد.

1. یعنی قابلیت خرید و فروش را داشته باشد.

2. رشد و افزایش

3. سودها و افزایش هایی که از بدن حیوان جدا می شود مثل بچه های حیوانات یا پشم و شیر آنها.

خمس وام دریافت شده

س257. چند سال پیش، از بانک وام گرفته و آن را به مدت یک سال به حساب بانکی ام واریز کردم و بدون آنکه موفق به استفاده از آن وام شوم، هر ماه قسط آن را می پردازم، آیا به این وام، خمس تعلق می گیرد؟

ج. خمس آن مقدار از وام مزبور که اقساط آن را تا سر سال خمسی از منفعت کسب خود پرداخت کرده اید، واجب است.

وام طولانی مدت

س258. اینجانب مبالغی به خاطر ساختمان منزل بدهکار هستم و این بدهکاری تا دوازده سال طول خواهد کشید، خواهشمندم مرا در رابطه با موضوع خمس راهنمایی فرمایید که آیا این بدهی از درآمد سال استثنا می شود؟

ج. اقساط بدهی ساخت مسکن و مانند آن را که مربوط به سال قبل بوده هرچند می توان از درآمد کسب پرداخت نمود، ولی در صورت عدم پرداخت، از درآمد آن سال استثنا نمی شود، بلکه به باقی مانده ی درآمد، سر سال خمسی، خمس تعلق می گیرد.

اقساط پرداختی وام مسکن

س259. اینجانب خانم معلم بازنشسته ی آموزش و پرورش هستم. چند سال پیش یک واحد آپارتمان خریداری نموده ام که نیمی از قیمت آن بابت پاداش بازنشستگی می باشد که خمس شامل آن نمی شود و نیمی هم از بانک وام گرفته ام که باید به مدت 10 سال ماهیانه قسط آن را پرداخت نمایم. هدف اینجانب از خرید این واحد آپارتمان، واگذاری به فرزندانم می باشد و هم اکنون هم فرزندم در آن ساکن است. آیا به این اقساط، خمس تعلق می گیرد یا خیر؟ و اگر تعلق می گیرد، هر ماه باید پرداخت شود یا یکباره؟

ج. اگر واحد آپارتمانی را به فرزندان بخشیده اید، اقساط پرداختی بابت وام خرید آن واحد آپارتمانی خمس ندارد ولی اگر ساختمان را به فرزندان واگذار نکرده اید و مؤونه ی شما هم به حساب نمی آید اقساط پرداختی وام آن در هر سال، سر سال خمسی، خمس دارد.

سود سرمایه ی شخص بدهکار

س260. شخصی با سرمایه ای که خمس آن را پرداخت کرده، یک مرکز شغلی ایجاد کرده و ماهانه درآمدی دریافت می کند. وضع شخصی اش بدین صورت است که هم خودش به دیگران بدهکار است و هم از دیگران طلبی دارد و خانه ی مستقل ندارد و به دیگران کمک مالی بلاعوض هم می دهد، آیا به درآمد ماهانه اش خمس تعلق می گیرد؟

ج. سودی که از سرمایه ی مخمس او حاصل می شود چنانچه پس از صرف در هزینه های لازم زندگی و صرف در خیرات و صدقات، سر سال خمسی اضافه بیاید و پس انداز شود، مقدار پس انداز شده خمس دارد ؛ بدهکاریهایی که دارد اگر در رابطه با کسب یا در رابطه با خرید لوازم زندگی در همان سال باشد از درآمد او کسر می شود و اگر مربوط به سال های قبل باشد نمی تواند کسر کند و طلبیهایی که از مردم دارد اگر ناشی از فروش نسبه کالا است جزء درآمد سال وصول محسوب می شود.

خمس تاکسی دار با خودروی اقساطی

س261. بفرمایید کسی که شغل وی تاکسی داری است، تکلیف وی در سال خمسی یا در صورت نداشتن سال خمسی چیست و آیا تاکسی را که با وام مثلاً 5 میلیونی خریده مشمول آن می گردد؟

ج. اگر با پرداخت خمس آن، زندگی او اداره نمی شود، خمس ندارد، وگرنه دادن خمس آن مقدار از اقساط که پرداخت شده واجب است و همین طور اگر درآمد او از سال خمسی اضافه آمد و چیزی پس انداز کرد، خمس دارد.

خرید امتیاز مسکن با قرض

س262. اینجانب امتیاز واگذاری زمینی را از شخصی که عضو تعاونی می باشد به قیمت 4 میلیون و 200 هزار تومان خریداری نموده ام که مبلغ 2 میلیون تومان آن را قرض کرده و پرداخت نموده ام. با توجه به اینکه بنده هنوز زمینی دریافت نکرده و سال خمسی نیز فرا رسیده است آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. در فرض سؤال اگر برای ساخت مسکن مورد نیاز تهیه شده، متعلق خمس نیست و پولی هم که قرض کرده اید، خمس ندارد.

قرض در ازای اجاره

س263. شخصی مالک ساختمان دو طبقه ای است و خودش در طبقه ی بالا سکونت دارد و طبقه ی پایین را به شخص دیگری داده است و به علت بدهکاری مبلغی از او قرض گرفته بدون اینکه اجاره ای بگیرد، آیا به این مبلغ خمس تعلق می گیرد؟

ج. واگذاری استفاده ی مجانی از خانه به کسی به خاطر اینکه مالی از او قرض گرفته است، وجه شرعی ندارد و به هر حال مالی که قرض گرفته است، خمس ندارد.

پول قرضی برای حج

س264. آیا قرضی که برای حج تمتع گرفته می شود باید خمس آن داده شده باشد و بعد از پرداخت خمس، باقی مانده ی آن برای مخارج حج پرداخت شود؟

ج. در فرض سؤال مالی که قرض گرفته می شود خمس ندارد، مگر آن مقدار از اقساط آن که تا سر سال خمسی پرداخت شده باشد و آن مال صرف در مؤونه نشده باشد.

قرض برای خرید خانه

س265. من در خلال پنج سال مبلغی را به بنیاد مسکن جهت گرفتن زمینی به امید تأمین مسکن پرداخت کردم، ولی تاکنون تصمیمی برای واگذاری زمین گرفته نشده است، لذا تصمیم دارم، آن مبلغ را از بنیاد مسکن باز پس بگیرم، با توجه به اینکه قسمتی از آن را قرض گرفته ام و قسمتی را هم از فروش فرش خانه ام و باقی مانده ی آن را هم از حقوق همسرم که معلم است، تهیه کرده ام. اگر بتوانم مبلغ مزبور را پس بگیرم و آن را فقط برای تهیه ی مسکن (زمین یا خانه) مصرف کنم، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟ و چه مقدار؟

ج. در فرض مرقوم که پول از راه هدیه یا قرض یا فروش لوازم زندگی تهیه شده، خمس آن واجب نیست.

وجوب پرداخت خمس برای بدهکار

س266. کسانی که قرض دارند آیا پرداخت خمس بر آنها واجب است؟

ج. در صورت وجود شرایط واجب شدن خمس، داشتن هر قرضی مانع از تعلق خمس نیست.

کسر اقساط ماهیانه از درآمد سال

س267. اینجانب یک خودرو به صورت اقساط خریده ام حال که سال خمسی فرا رسیده است آیا می توانم مبلغ بدهی خود را از سرمایه ام کسر و سپس خمس

آن را محاسبه کنیم؟ لازم به ذکر است که اقساط آن بیش از یک سال است.

ج. اقساطی را که تا سر سال خمسی پرداخت می شود می توان از درآمد همان سال کسر نمود.

احتساب چک مدت دار به عنوان بدهی

س268. هنگام ثبت نام فرزندم بابت پرداخت شهریه ی او، مهلت گرفته و مبلغ را طی دو فقره چک چهار و شش ماهه پرداخت کرده ام. آیا موقع سررسید سال مالی، این مبلغ جزو بدهی منظور می شود یا پرداخت آن را باید از محل درآمد سال بعد تأمین کرد؟

ج. در فرض سؤال جزو مؤونه ی سال بعد محسوب می شود، مگر اینکه قبل از پایان سال خمسی پرداخت کنید.

احتساب مهریه به عنوان بدهی

س269. آیا مهریه ی زن که هر آن امکان مطالبه را دارد در سر سال خمسی برای مرد جزو بدهی حساب می شود؟

ج. مهریه را می توان از درآمد کسب پرداخت نمود ولی در صورت عدم پرداخت، از درآمد آن سال استثنا نمی شود و تمام درآمد باقی مانده متعلق خمس است.

کارمندان دارای بدهی نقدی و قسطی

س270. آیا بر کارمندانی که گاهی مقداری مال از مخارج سالانه ی آنها زیاد می آید، با توجه به اینکه بدهی های نقدی و قسطی دارند، خمس واجب است؟

ج. اگر بدهی بر اثر قرض کردن در طول سال برای مخارج همان سال یا خرید بعضی از مایحتاج سال به صورت نسبه باشد، در صورتی که بخواهد دین خود را از منافع همان سال ادا نماید، مقدار دین از باقی مانده ی درآمد آن سال استثنا می شود و در غیر این صورت، تمام درآمد باقی مانده که مصرف نشده خمس دارد.

کسر پول، بابت بدهی

س271. من به شخصی مبلغی پول بدهکارم، اگر سر سال برسد و طلبکار قرض خود را مطالبه نکند و مقداری از درآمد سالانه که با آن می توانم قرض خود را ادا کنم، نزد من موجود باشد، آیا این بدهی از درآمد سالانه استثنا می شود یا خیر؟

ج. بدهی اعم از اینکه بر اثر قرض گرفتن باشد و یا بر اثر خرید نسبه ی لوازم خانگی، اگر به خاطر تأمین مخارج سالانه ی زندگی همان سال درآمد باشد اگر بخواهد پرداخت نماید، از درآمد سال کسر می شود، ولی اگر برای بدهی های سال های قبل باشد، هرچند مصرف درآمد سالانه برای پرداخت آن جایز است، ولی اگر تا پایان سال پرداخت نشود از درآمد سالانه استثنا نمی شود.

س272. آیا خمس بر کسی که مالی در حساب سالانه اش باقی مانده و در حالی سال خمسی اش رسیده که بدهکار است، با توجه به اینکه چند سال برای پرداخت قرضش فرصت دارد، واجب است؟

ج. بدهی پرداخت نشده چه بدون مدت باشد و چه مدت دار، از درآمد سالانه استثنا نمی شود، مگر اینکه برای تأمین هزینه های سال درآمد باشد که از درآمد آن سال مقداری را که می خواهد صرف بدهی خود کند، استثنا می شود و به معادل آن از درآمد سالانه، خمس تعلق نمی گیرد.

س273. من از بانک مقداری وام گرفتم که وقت پرداخت آن بعد از تاریخ سال خمسی ام فرا می رسد و می ترسم که اگر آن مبلغ را امسال نپردازم، سال آینده قادر به ادای آن نباشم، تکلیف من هنگام رسیدن سال خمسی ام در رابطه با پرداخت خمس چیست؟

ج. اگر درآمد سال را پیش از پایان آن در پرداخت قرض خود مصرف کنید و قرض هم برای افزایش سرمایه نباشد، خمس ندارد، ولی اگر قرض برای افزایش سرمایه باشد و یا قصد پس انداز درآمد سالانه را داشته باشید، پرداخت خمس آن بر شما واجب است.

قسطهای پرداخت شده در یک سال

س274. اگر وامی دریافت کنیم و قسط های آن سال های متمادی طول بکشد آیا قسط های پرداخت شده در هر سال خمس دارد؟

ج. اگر وام برای مؤونه ی زندگی بوده و در هر سال خمسی از درآمد همان سال ادای دین کرده اید، پرداخت خمس اقساط پرداختی واجب نیست، آری اگر خود وام موجود باشد به مقداری که از راه درآمد کار، قسط آن را پرداخته خمس تعلق می گیرد.

اموال شخص بدهکار

س275. آیا پرداخت خمس برای کسی که مبلغی طلب دارد و به همان میزان بدهکار است ولی قصد دارد مبلغ طلب را به بدهی اختصاص دهد، واجب است؟

ج. اگر بدهکاری مربوط به هزینه های زندگی همان سال او باشد در فرض سؤال اگر آن را بپردازد، از درآمد کسر می شود.

11. مال مورد نیاز مبرم برای مؤونه در آینده ای نزدیک

کسر هزینه های ماه اول سال خمسی

س276. بنده چون کارمند هستم و در انتهای هر ماه حقوق می گیرم و سال خمسی ام را اول مهر تعیین کرده ام، آیا می توانم هزینه های منزل و اقساط واقع در ماه مهر را از درآمد سال کسر کنم یا خیر؟

جواب: کسر نمی شود ؛ البته می توانید پایان سال خمسی را قبل از دریافت حقوق قرار دهید.

پس انداز برای فرزندان و خمس آن

س277. اشخاصی که پول برای فرزندان پس انداز می کنند و هدف آنها فرار از خمس نیست ؛ الف: اگر فرزندان آنها بالغ نباشند چون پدر حق وکالت و اجازه ی دخل و تصرف دارد، آیا به این پول خمس تعلق می گیرد یا خیر؟ ب: اگر به علت نیاز زندگی از پول پس انداز فرزندان استفاده شود و مجدداً جایگزین شود، آیا به پول اولیه، خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

ج. اگر واقعاً به آنها هبه کنند و مناسب شأن هبه کننده باشد، خمس ندارد اما اگر هبه نشده است و صرفاً پس انداز به نام آنهاست خمس دارد.

پس انداز برای تهیه ی ضروریات زندگی

س278. آیا پس انداز درآمد کسب برای تهیه ی ضروریات زندگی بمجرد رسیدن سال خمسی متعلق خمس است، یا پس از گذشت مدتی؟

ج. پس انداز درآمد سال برای صرف در مؤونه در سال بعد، اگر در آستانه ی صرف در مؤونه باشد، خمس ندارد.

س279. آیا پس انداز درآمد برای تهیه ی مایحتاج در آینده تا چند روز و یا چند ماه دیگر جایز است با چه شرایطی و تا چه مدتی؟

ج. اگر از درآمد بین سال نیاز دارد که صرف خرید مسکن یا یکی از مایحتاج زندگی نماید و مبلغ به مقداری باشد که با ادای خمس آن، نمی تواند با مقدار باقی مانده، مایحتاج مورد نظر را تهیه کند، در این صورت مجاز است بدون پرداخت خمس پس انداز، آن را تا مدتی پس از اتمام سال خمسی صرف در تهیه ی مایحتاج مورد نظر نماید، به شرط آنکه در خلال مدت یاد شده در اولین روزی که توانست، آنچه را نیاز داشته تهیه نماید، اما اگر مثلاً در هفته ی اول می توانسته مایحتاج مورد نظر را بخرد ولی بدون عذر موجه پول را پیش خود نگه دارد تا بعداً صرف در تهیه ی مایحتاج مورد نظر کند در این صورت باید خمس آن را بپردازد.

پس انداز حقوق جهت هزینه های ازدواج

س280. آیا به پولی که از حقوق ماهیانه ام برای خرید لوازم ازدواج در آینده، پس انداز می کنم، خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر پولی را که بابت حقوق ماهیانه می گیرید، پس انداز می کنید، باید سر سال، خمس آن پرداخت شود، مگر آنکه با فرا رسیدن سال خمسی در آستانه ی خرید لوازم ضروری ازدواج باشید و زودتر از آن امکان خرید آن را نداشته اید و با پرداخت خمس آن نتوانید لوازم مورد نیاز را تهیه کنید.

س281. از آنجا که تاکنون ازدواج نکرده ام، آیا جایز است مقداری از مالی را که در حال حاضر دارم، برای هزینه هایی که در آینده به آنها نیاز دارم، پس انداز کنم؟

ج. پس انداز درآمد سال اگر برای هزینه ی ضروری ازدواج در چند روز آینده باشد، خمس ندارد.

س282. طلاب علوم دینی که هنوز ازدواج نکرده اند و مسکنی ندارند، اگر درآمدی از طریق تبلیغ و کار یا سهم امام (علیه السلام) داشته باشند، آیا مشمول خمس است یا اینکه می توانند بدون پرداخت خمس، آن را به این دلیل که از وجوب خمس استثناء شده، برای هزینه های ازدواج پس انداز کنند؟

ج. حقوق شرعی که از طرف مراجع به طلاب محترمی که مشغول تحصیل در حوزه های علوم دینی هستند اهدا می شود، خمس ندارد، ولی سایر درآمدهایی که از راه تبلیغ و کار دارند، اگر تا سر سال خمس باقی بماند، خمس آن واجب است.

پس انداز برای ساخت خانه

س283. دو سال است قطعه زمینی را برای ساخت خانه خریده ام، اگر از مخارج روزمره پولی را برای ساختن خانه در آن، پس انداز کنم، زیرا در حال حاضر مستأجر هستم، آیا در پایان سال به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر درآمد سال را قبل از رسیدن سال خمس به مصالح ساختمانی مورد نیاز تبدیل کنید و یا آنکه در آستانه ی صرف آن در ساختمان مسکن خود تا چند روز آینده باشید، خمس ندارد.

نکات و چکیده ی فصل سوم

مواردی وجود دارد که از پرداخت خمس معاف است:

مورد اول: هدیه

هر پول یا کالا یا ملکی که به انسان هدیه گردد، خمس ندارد البته اگر سر سال خمس بدون استفاده باقی مانده باشد احتیاط مستحب این است که خمس آن پرداخت شود. علاوه بر موارد واضح هدیه، موارد زیر نیز حکم هدیه را دارد:

1. بن خرید که از طرف محل کار داده می شود.

2. مستمری بنیاد ایثارگران به جانبازان و آزادگان و خانواده ی معظم شهدا.

3. یارانه.

4. عیدی.

5. جایزه های بانکی.

6. کمک هزینه ی تحصیلی

تذکر: اگر هدیه دادن زن و شوهر به یکدیگر یا والدین به فرزندان ساختگی و برای فرار از پرداخت خمس باشد یا هدیه متناسب با جایگاه اجتماعی هدیه دهنده نباشد، خمس واجب می شود.

مورد دوم: مهریه

مورد سوم: ارث

مورد چهارم: مالی که از طریق وقف به انسان می رسد.

مورد پنجم: خرجی ای که پدر به فرزندان یا والدین یا شوهر به زن می دهد.

مورد ششم: پولی که از سوی شرکت های بیمه بابت خسارت ماشین یا بیمه ی عمر پرداخت می کنند.

مورد هفتم: دیه

مورد هشتم: مالی که خمس آن قبلاً داده شده است.

مورد نهم: هزینه هایی که برای گذران زندگی به آن نیاز است. (مؤونه)

آنچه که برای نیازمندی زندگی استفاده می شود سه دسته است:

1. مواد مصرفی: مثل برنج و روغن و شارژ موبایل و بنزین باک خودرو و ... که هر قدر از این موارد مصرف شود، مؤونه محسوب شده و هر چه سر سال خمس بماند، مورد خمس خواهد بود.

2. اشیای ماندگار: مثل لباس و فرش و ظروف غذاخوری و کتاب و ... که ملاک مؤونه بودن این موارد این است که مناسب شأن عرفی باشد و به آنها نیاز باشد اگرچه که ممکن است در طول سال استفاده نگردد.

3. اموال غیر منقول: مثل خانه و زمین و ویلا و ... که اگر مناسب جایگاه اجتماعی باشد و به آن عرفاً نیاز داشته باشد مورد خمس نیست.

اگر از یک وسیله که مؤونه باشد تا سر سال خمس استفاده کند و بعد از سال بخواهد بفروشد، پول فروش آن، خمس ندارد. همچنین است اگر بعد از سال خمس از آن استفاده نکند و آن را کنار بگذارد.

مورد دهم: قرض

پولی که انسان قرض گرفته است و آن را استفاده نکرده و پس انداز نموده است خمس ندارد. اما اگر مقداری از آن را پس داده باشد، باید خمس آن مقدار را بدهد.

انسان نمی تواند بدیهای خود را از اضافه ی درآمد سر سال خود کم نماید. مگر در صورتی که بدهی بابت مؤنه همان سال درآمد باشد و بخواهد با اضافه درآمد، بدهی را پرداخت کند.البته می تواند تا قبل از سال خمسی، بدهکاری های دیگر خود را از آن پول پرداخت نماید.

استفاده از خمس برای ساخت مدرسه

س284. آیا می شود خمس را به مدارس دولتی داد؟

ج. در حال حاضر، سهمین مبارکین (خمس) برای اداره ی حوزه های علمیه، مورد نیاز است ؛ برای این گونه امور از وجوه بریه (اموالی که برای امور خیر در نظر گرفته شده است) و کمکهای مؤمنین استفاده شود.

مصرف خمس در امور خیریه

س285. آیا مصرف سهم مبارک سادات در امور خیریه مانند ازدواج سادات، جایز است؟

ج. سهم سادات مانند سهم مبارک امام (علیه السلام) در اختیار ولی امر مسلمین است و در صورتی که اذن و اجازه ی خاص برای این کار باشد، مصرف سهم سادات در آنچه ذکر شده، اشکال ندارد.

مصرف خمس در خرید و توزیع کتب دینی

س286. آیا حضرتعالی مصرف ثلث سهم مبارک امام (علیه السلام) را برای خرید و توزیع کتاب های دینی، اجازه می فرمایید؟

ج. اگر وکلای مجاز ما تهیه و توزیع کتاب های مفید دینی را لازم بدانند، جایز است، آن کار را از ثلثی که مجاز به صرف آن در موارد معین شرعی هستند انجام دهند.

استفاده از خمس برای ساخت مسجد

س287. مبلغی بابت سهم مبارک امام (علیه السلام) بر عهده ی من است که باید آن را به حضرتعالی بپردازم و از طرفی مسجدی هست که احتیاج به کمک دارد، آیا اجازه می فرمایید که مبلغ مزبور را به امام جماعت آن مسجد بدهم تا در ساختمان و تکمیل آن مصرف نماید؟

ج. در حال حاضر، سهمین مبارکین برای اداره ی حوزه های علمیه مورد نیاز است. برای ساختمان مسجد و تکمیل آن می توان از کمکهای مؤمنین استفاده کرد.

احتساب ساخت بیمارستان به عنوان خمس

س288. با توجه به اینکه احتمال می دهیم پدر ما در زمان حیات، خمس اموال خود را به طور کامل نپرداخته باشد و ما قطعه ای از زمین های او را برای ساخت بیمارستان بخشیده ایم، آیا می توان آن زمین را از خمس اموال متوفی حساب کرد؟

ج. در فرض مرقوم پرداخت خمس بر شما واجب نیست و زمین مذکور به عنوان خمس محسوب نمی شود.

پرداخت سهم سادات بدون اجازه ی مرجع

س289. بعضی از اشخاص از طرف خود اقدام به پرداخت قبض آب و برق سادات فقیر می کنند، آیا احتساب آن از خمس جایز است یا خیر؟

ج. آنچه را تاکنون به قصد سهم سادات پرداختند، مورد قبول است، ولی برای موارد بعدی، قبل از پرداخت، لازم است کسب اجازه کنند.

دادن سهم سادات به زن سیده ی متأهل

س290. آیا جایز است پس از کسب اجازه از ولی امر خمس، سهم سادات به علویه (زن سیده) فقیری که ازدواج کرده و فرزندی دارد ولی شوهرش غیرعلوی (غیر سید) و فقیر است، داده شود و آیا او می تواند آن را صرف فرزندان و شوهرش نماید؟

ج. اگر شوهر بر اثر فقر نتواند نفقه ی همسرش را بدهد و همسر وی هم شرعاً فقیر⁽¹⁾ باشد، می تواند برای رفع نیازش، سهم سادات بگیرد و آن را برای خود و فرزندان و حتی شوهرش مصرف کند.

پرداخت سهم سادات

س291. زن علویه ای ادعا می کند که پدرش در پرداخت هزینه ی خانواده اش کوتاهی نموده و مجبور به گدایی در کنار مساجد شده اند تا از این طریق مالی به دست آورده و مصرف کنند. اهالی منطقه هم آن سید را فردی ثروتمند، ولی نسبت به خانواده اش، خسیس می دانند، آیا دادن نفقه ی آنان از سهم سادات جایز است؟ و بر فرض که پدر بگوید که بر من فقط دادن هزینه ی پوشاک و خوراک واجب است، ولی پرداخت بقیه ی مخارج مثل لوازم اختصاصی زنان و پول روزانه ی کودکان، واجب نیست، آیا می توان به مقدار رفع احتیاج از سهم سادات به آنان داد؟

ج. در صورت اول اگر نمی توانند نفقه ی خود را از پدرشان بگیرند، جایز است به مقدار نفقه از سهم سادات به آنان داده شود. همچنین در صورت دوم، اگر علاوه بر خوراک و پوشاک، به چیز دیگری که مناسب حالشان است، نیاز داشته باشند، جایز است به مقدار رفع نیاز از سهم سادات به آنان پرداخت شود.

پرداخت خمس به سادات شاغل

س292. آیا ساداتی که دارای شغل و کسبی هستند، استحقاق خمس دارند یا خیر؟ امیدوارم توضیح فرمایید.

ج. اگر درآمد آنان برای زندگی شان به طور متعارف و مناسب با شأن عرفی شان کافی باشد، مستحق خمس نیستند.

شرط دریافت وجوهات برای طلاب

س293. گرفتن سهم امام (علیه السلام) و سهم سادات توسط اشخاصی که علاوه بر شهریه ی حوزه، درآمدهای دیگری که برای تأمین زندگی آنها کافی است داشته باشند، چه حکمی دارد؟

ج. کسی که شرعاً مستحق نبوده و مشمول مقررات شهریه ی حوزه هم نباشد، گرفتن سهمین برای او جایز نیست.

پرداخت خمس به پدر و مادر فقیر

س294. جوانی بیست و پنج ساله و کارمند هستم تا به حال مجرد بوده و با پدر و مادرم زندگی می کنم، پدرم پیرمردی کهنسال و از کارافتاده است که درآمدی ندارد و چهار سال است که همه ی مخارج زندگی را من تأمین می کنم. با توجه به اینکه نمی توانم هم خمس درآمد سالانه را بدهم و هم مخارج زندگی را تأمین کنم و مبلغ نوزده هزار تومان هم از خمس درآمد سال های قبل بدهکارم و آن را یادداشت کرده ام تا بعداً بپردازم، خواهشمندم توضیح فرمایید که آیا جایز است خمس درآمدهای سال را به نزدیکان خود مثل پدر و مادر بدهم؟

ج. اگر پدر و مادر شما قدرت مالی اداره ی امور زندگی خود را ندارند و شما توانایی کمک به آنان را دارید، کمک به آنان بر شما واجب می شود و آنچه را که جهت تأمین نفقه ی آنان می پردازید، جزو مؤونه ی شما محسوب است، ولی شرعاً نمی توانید آن را به جای خمس که دادن آن هم واجب است، حساب نمایید.

1. فقیر شرعی به کسی گویند که مخارج سالانه ی خود و عائله اش را درخور شأنش (یکجا یا به طور تدریجی) نداشته باشد.

نکات و چکیده ی فصل چهارم

_ در حال حاضر استفاده از خمس در ساخت مسجد، بیمارستان، مدرسه و انجام دیگر امور خیریه جایز نیست و باید مبلغ خمس به دفتر مرجع یا وکیل او تقدیم گردد.

_ جایز نیست که مکلف، مبلغ خمس را به پدر و مادر فقیرش بدهد. البته اگر بتواند واجب است ایشان را تأمین نماید و نفقه ای که به آنها می دهد جزو مؤونه ی او محسوب می شود.

_ طلاب محترم جهت استفاده از سهم امام (علیه السلام) باید شرایط دفاتر شهریّه را رعایت نمایند.

پرداخت همزمان خمس اصل و سود سرمایه

س295. من به صورت ماهیانه حقوق می گیرم آیا می توانم این پولها را بدون پرداخت خمس شان در حساب سرمایه گذاری در بانک قرار دهم و در عوض هنگامی که خواستم از پول داخل حساب استفاده کنم خمس اصل و سود آن را یکجا و باهم بدهم؟

ج. اگر پول مشمول خمس شده، مقدار خمس باید سر سال پرداخت شود و تأخیر در پرداخت خمس جایز نیست.

تصرفات ورثه در مال غیرمخمس میت

س296. شخصی فوت نموده و هنگام حیات، خمسی را که بر دمه اش بوده در دفتر خود یادداشت کرده و تصمیم به پرداخت آن داشته است. در حال حاضر بعد از فوت وی همه ی افراد خانواده ی او به استثنای یکی از دخترانش از پرداخت خمس خودداری کرده و در ترکه ی متوفی برای مخارج خود و میت و غیر آن، تصرف می کنند، خواهشمندیم نظر خود را بیان فرمایید.

ج. اگر میت وصیت کند که مقداری از دارایی او به عنوان خمس پرداخت شود یا ورثه یقین پیدا کنند که وی مقداری خمس بدهکار است تا وصیت میت و یا خمسی را که بر عهده دارد از ماترک (اموالی که بر جای گذاشته است) او ادا نکنند، نمی توانند در ترکه ی او تصرف نمایند و تصرفات آنان قبل از عمل به وصیت وی یا پرداخت دین او، نسبت به مقدار وصیت یا دین در حکم غصب است و نسبت به تصرفات قبلی نیز ضامن هستند.

تصرف در اموال پدر تارک خمس و زکات

س297. من اطمینان دارم که پدرم خمس و زکاتش را نمی پردازد و وقتی به او تذکر می دهم، در پاسخ می گوید که ما مستحق هستیم و خمس و زکاتی بر ما واجب نیست، حکم این مسأله چیست؟

ج. اگر پدرتان مالی که خمس و زکات به آن تعلق بگیرد، نداشته باشد، خمس و زکات بر او واجب نیست و تحقیق در این زمینه بر شما لازم نیست.

س298. من جوانی هستم که با خانواده ام زندگی می کنم، پدرم خمس و زکاتش را نمی پردازد، حتی خانه ای را با مال ربوی ساخته است و حرام بودن غذایی که در خانه می خورم، آشکار است. با توجه به اینکه نمی توانم از خانواده ام جدا شوم، امیدوارم تکلیف مرا در این باره بیان فرمایید؟

ج. حتی اگر یقین داشته باشید که اموال پدرتان مخلوط به ریاست و یا او خمس و زکات خود را نمی پردازد، باز نمی توان یقین کرد چیزی که او مصرف می کند و یا اموال وی که شما در آن تصرف می کنید، حرام است و تا یقین به حرمت این اموال پیدا نکرده اید، استفاده از آن برای شما اشکال ندارد. البته، اگر یقین به حرام بودن آنچه از اموال او مصرف می کنید، داشته باشید، استفاده از آن برای شما جایز نیست مگر آنکه جدایی از خانواده و قطع رابطه با آنان برای شما، حرج و سختی زیادی داشته باشد که در این صورت استفاده از اموال مخلوط به حرام آنان اشکال ندارد، ولی ضامن مال دیگران که در اموال مورد مصرف شما وجود دارد، هستید و مدیون آنها می شوید.

معاشرت و معامله با تارک خمس

س299. ما با اشخاصی معامله می کنیم که خمس نمی دهند و حساب سال هم ندارند، با آنان خرید و فروش داریم و به دیدن آنان رفته و با آنان غذا می خوریم، این مسأله چه حکمی دارد؟

ج. در فرض سؤال، شما غیر از امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ی دیگر ندارید.

س300. معاشرت با مسلمانانی که به امور دینی به خصوص نماز و خمس پایبند نیستند، چه حکمی دارد؟ آیا غذا خوردن در خانه های آنان اشکال دارد؟ در صورت اشکال داشتن، کسی که چندین بار این کار را انجام داده، چه حکمی دارد؟

ج. اگر معاشرت با آنان مستلزم تأیید ایشان در عدم التزام به امور دینی نباشد، اشکال ندارد، مگر آنکه ترک معاشرت با آنان مؤثر در اهتمام ایشان به امور دینی باشد که در این صورت واجب است که معاشرت به طور موقت از باب نهی از منکر ترک شود، ولی استفاده از اموال آنان از قبیل غذا و مانند آن، اشکال ندارد.

معامله با پول غیرمخمس

س301. اگر چند سال درآمد سالانه ام را محاسبه نکنم تا اینکه اموال من نقد و سرمایه ام زیاد شود و بعد از آن، خمس غیر از سرمایه ی قبلی ام را بپردازم، آیا این کار اشکال دارد؟

ج. اگر در اموال شما هنگام رسیدن سال خمسی، خمس هرچند به مقدار کم باشد باید پرداخت شود و تأخیر آن جایز نیست.

تصرف مشتری در کالای غیرمخمس

س302. اگر مشتری بداند که به عین مالی که خریده، خمس تعلق گرفته و فروشنده آن را نپرداخته است، آیا تصرف در آن کالا برای او جایز است؟

ج. برای مشتری تصرف در آن اشکال ندارد.

شراکت با تارک خمس

س303. اگر شرکای من حساب سال خمسی نداشته باشند، تکلیف من چیست؟

ج. بر هر یک از شرکا واجب است که حقوق شرعی سهام خود را بپردازند و اگر بقیه ی شریک ها آن را پرداخت نمی کنند شما باید به وظیفه ی خود عمل نموده و خمس خود را پرداخت کنید.

س304. اگر چند نفر با هم شریک باشند، آیا بر هر کدام از آنها واجب است خمس درآمد خود را به طور مستقل بپردازد یا اینکه خمس باید از صندوق مشترک پرداخت شود؟

ج. هنگامی که سود حاصل از سرمایه ی مشترک برای شرکا قابل دریافت باشد یا آن را دریافت کنند، هرکدام از آنان مکلف هستند خمس مازاد بر مؤونه از سهم خود را سر سال خمسی بپردازند.

بخشش مال متعلق خمس به مسجد

س305. اگر شخصی مالی را که خمس آن داده نشده، به مسجد ببخشد، آیا گرفتن آن مال از او جایز است؟

ج. گرفتن آن جایز است.

نکات و چکیده ی فصل پنجم

_ تأخیر در پرداخت خمس جایز نیست.

_ اگر میت وصیت نماید که خمس اموالش را محاسبه نمایند یا ورثه بدانند که خمس بدهکار است، قبل از پرداخت خمس نمی توانند از اموال باقی مانده از میت استفاده نمایند.

_ معامله و معاشرت با کسی که خمس نمی دهد در صورتی که تأیید کار او نباشد اشکال ندارد. البته با وجود شرایط نهی از منکر، باید او را از این کار نهی کرد حتی اگر نهی از منکر متوقف بر ترک موقت معاشرت باشد.

_ فروشنده حتی اگر بداند مشتری پول خمس نداده را به او می دهد، واجب نیست خمس آن پول را پرداخت نماید.

_ شراکت با افرادی که خمس نمی دهند باعث حرام شدن اموال شریکی که خمس می دهد نمی شود.

شک در تعلق خمس

س306. اگر ندانیم پولی که در اختیار داریم مشمول خمس می شود یا خیر، تکلیف چیست؟

ج. اگر حکم مسأله را می دانید اما شک دارید که به این پول خمس تعلق گرفته یا خیر، خمس بر شما واجب نیست؛ اما اگر حکم مسأله را نمی دانید باید تحقیق نمایید.

خمس امانت دیگران

س307. اگر پول شخصی به عنوان امانت نزد ما باشد آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ج. خمس آن به عهده ی شما نیست.

ارتباط مالیات با خمس

س308. من در سال 1341 شمسی از امام خمینی (قدس سره) تقلید نموده و حقوق شرعی خود را طبق فتاوی ایشان به او میپرداختم. در سال 1346 امام (قدس سره) در ضمن پاسخ به سؤالی درباره ی حقوق شرعی و مالیات، فرمودند که حقوق شرعی همان خمس و زکات است، ولی مالیات جزء حقوق شرعی نیست. در حال حاضر که در دوران جمهوری اسلامی به سر می بریم، خواهشمندیم وظیفه ی ما را نسبت به حقوق شرعی مالی و مالیات بیان فرمایید.

ج. مالیاتی که حکومت جمهوری اسلامی بر اساس قوانین و مقررات وضع می کند، هرچند پرداخت آن بر کسانی که قانون شامل آنان می شود، واجب است و مالیات پرداختی هر سال از مؤونه ی همان سال محسوب است، ولی از سهمین مبارکین محسوب نمی شود، بلکه بر آنان دادن خمس درآمد سالانه شان در زائد بر مؤونه ی سال به طور مستقل، واجب است.

پس گرفتن حقوق شرعی بعد از پرداخت آن

س309. اگر شخصی مقداری از حقوق شرعی و سهم امام (علیه السلام) و چیزهایی را که صرف آن در مصارف شرعی اش باید با اجازه ی مراجع باشد، در یکی از مؤسسات دینی یا ساختمان مدرسه یا مسجد یا حسینیه مصرف کند، آیا شرعاً حق دارد آنچه را که به عنوان ادای حقوق شرعی که بر عهده ی او بوده و به مصرف رسانده، پس بگیرد و یا زمین آن را پس بگیرد و یا اقدام به فروش ساختمان آن مؤسسه نماید یا خیر؟

ج. اگر اموال خود را طبق اجازه ی کسی که واجب بود حقوق شرعی خود را به او تسلیم نماید، به نیت پرداخت حقوق شرعی که بر عهده داشت، برای تأسیس مدرسه و مانند آن به مصرف رسانده است، حق پس گرفتن و تصرف مالکانه در آن را ندارد.

تحويل خمس از طریق بانک

س310. عالمی در یکی از شهرها مبلغی را به عنوان خمس دریافت کرده، ولی برای او انتقال عین آن مال به شما یا دفترتان مشکل است، آیا می تواند آن را از طریق بانک حواله کند؟ با توجه به اینکه مالی که از بانک گرفته می شود عین مالی که در آن شهر به بانک پرداخت شده، نیست.

ج. تحويل خمس و سایر حقوق شرعی از طریق بانک اشکال ندارد.

معاف نبودن کسی که چهار دختر دارد از پرداخت خمس

س311. آیا برای کسی که دارای چهار دختر است خمس واجب است؟ در اصطلاح عامه ی مردم رایج است که هر کس صاحب سه دختر باشد خمس برای وی

واجب نیست.

ج. چنین چیزی صحّت ندارد ؛ در هر صورت هر چیزی که از درآمد کسب باشد و در بین سال مؤونه نشود و پس انداز شود سر سال خمسی، متعلق خمس است.

خمس و زکات کودکان

س312. آیا خمس و زکات بر کودکانی که هنوز به سن تکلیف نرسیده اند، واجب می شود؟

ج. زکات مال بر شخص غیربالغ واجب نیست، ولی اگر خمس به مال او تعلق بگیرد (مثل اینکه معدن یا حلال مخلوط به حرام باشد)، بر ولی شرعی او پرداخت آن واجب است، مگر خمس سود حاصل از تجارت با اموال او یا منافع کسبش که پرداخت آن بر ولی واجب نیست، بلکه بنابر احتیاط در صورتی که سود حاصله باقی بماند ادای خمس آن بر خود طفل بعد از رسیدن به سن تکلیف، واجب است.

س313. آیا سهم سادات (کثرهم الله تعالی) و سهم امام (علیه السلام) به منفعت کسب کودکان تعلق می گیرد؟

ج. بنابر احتیاط بر آنان واجب است که بعد از رسیدن به سن بلوغ خمس منفعت کسب خود را که قبل از بلوغ به دست آورده اند و تا زمان بلوغ بر ملک ایشان باقی مانده است، بپردازند.

خمس سرمایه ی فرزندان شاهد

س314. اموالی را از محل پولی که بنیاد شهید ماهیانه به فرزندان صغیر و نابالغ شهدای عزیز می پردازد یا از محل سود کارخانه یا زمین زراعی که ملک بعضی از شهدای عزیز جهت امرار معاش شان بوده، برای فرزندان شهدا پس انداز کرده ایم و گاهی مقداری از این اموال پس انداز شده برای تأمین نیازهای ضروری آنان مصرف می شود. خواهشمندیم بیان فرمایید که آیا این سودها و حقوق پس انداز شده خمس دارد یا اینکه تا زمانی که بزرگ نشده اند، خمس ندارد؟

ج. آنچه به فرزندان عزیز شهدا از پدران آنان به ارث می رسد و یا توسط بنیاد شهید به آنان پرداخت می شود، خمس ندارد، ولی از سود حاصل از ارث یا هدیه ای که بنیاد شهید به آنان می دهد، آن مقداری که تا زمان رسیدن به بلوغ شرعی در ملک آنان باقی می ماند، بنابر احتیاط بر هر یک از آنان واجب است که بعد از رسیدن به سن تکلیف، خمس آن را بپردازد.

خمس سود هدایای پیش از بلوغ

س315. من دختری 10 ساله هشتم شهریور سال 83 به سن تکلیف رسیده ام از زمان بچگی تاکنون هرچه عیدی گرفته ام یا دیگران به من بخشیده اند توسط پدر و مادرم در حساب بلندمدت پس انداز و مقداری سود به آن تعلق گرفته است، حالا می خواستم بدانم شهریور امسال که یک سال از سن تکلیف من می گذرد چگونه باید خمس مالم را حساب کنم؟

ج. در فرض سؤال پرداخت خمس سودی که قبل از به تکلیف رسیدن شما به دست آمده و الآن باقی است بنابر احتیاط پس از رسیدن به سن تکلیف بر شما واجب است؛ و همین طور پرداخت خمس سودی که بعد از بلوغ برای شما حاصل می شود واجب است.

ادای خمس شخص فاقد مشاعر

س316. شخصی در حال صحت، پولی به فرزندش می دهد که به عنوان خمس بپردازد، هنگامی که فرزند می خواهد این پول را بدهد، مطلع می شود که پدر، مشاعرش را از دست داده است. آیا این مبلغ را می توان به عنوان خمس، قبول نمود؟

ج. اگر پدر، فاقد مشاعر در حد سقوط تکلیف باشد، تصرفات او در مال خودش به پرداخت خمس و غیره نافذ و صحیح نیست، ولی اگر چنین شخصی فوت کند، ورثه مکلف اند بدهی بابت خمس او را از ترکه جدا نموده و بپردازند تا بتوانند در ترکه تصرف کنند.

نکات و چکیده ی فصل ششم

_ کسی که مسائل خمس را می داند اما نمی داند که به مالی از اموالش خمس تعلق گرفته است تکلیفی ندارد. اما اگر این شک به خاطر ندانستن مسأله باشد، واجب است تحقیق نماید.

_ پرداخت خمس پولی که به امانت پیش شخص باشد، واجب نیست.

_ پرداخت مالیاتی که حکومت جمهوری اسلامی بر اساس قوانین و مقررات وضع می کند، بر کسانی که قانون شامل آنان می شود، واجب است و مالیات پرداختی هر سال از مؤونه ی همان سال محسوب است، اما جایگزین خمس نشده و واجب است خمس درآمد سالانه در زائد بر مؤونه ی سال به طور مستقل، پرداخت گردد.

_ پس از پرداخت خمس به وکیل مرجع، دیگر نمی توان آن را پس گرفت و در آن تصرف نمود.

_ پرداخت خمس از طریق عملیات بانکی اشکال ندارد.

_ اگر خمس به مال شخص غیربالغ تعلق بگیرد (مثل اینکه معدن داشته باشد یا مالش مخلوط به حرام باشد) ، بر ولی شرعی او پرداخت آن واجب است، مگر خمس سود حاصل از تجارت با اموال او یا منافع کسبش که پرداخت آن بر ولی واجب نیست، بلکه بنابر احتیاط در صورتی که سود حاصله باقی بماند ادای خمس آن بر خود طفل بعد از رسیدن به سن تکلیف، واجب است.

_ اگر کسی، عقل خود را از دست دهد، تصرفات او در مال خودش به پرداخت خمس و غیره نافذ و صحیح نیست، ولی اگر چنین شخصی فوت کند، ورثه مکلف اند بدهی بابت خمس او را از ترکه جدا نموده و بپردازند تا بتوانند در ترکه تصرف کنند.